

দূৰবীণ

শ্ৰীবেণুধৰ শৰ্ম্মা

প্রকাশক :—

এইচকাব
অসম-জ্যোতি
গুৱাহাটী, অসম

বেচ দু টকা

শ্রী দেৱপ্ৰসাদ মিত্ৰৰ দ্বাৰাই
৬৩নং বিডন ষ্ট্ৰীট, কলিকতা
এল্‌ম প্ৰেছত মুদ্ৰিত।

পাতনি

কুইএৰ ভঁৰা নন্দিংগা জালা বুঢ়ী। খৰীয়া অসমৰ সব সব নাছাবিনাৰ
এবাবাৰ হৈ অসম নান বোৰাৰ পিচেপৰা বুঢ়ী-প্ৰভুৱৰ চৰা শত্ৰুদীক্ষনৰ
অসম বুৰঙাত যি সৰ ন পুনৰ-সিংহঃ একো-একোটা মুখসাঁথ অতি কৰি
ভনিখাএৰ নিমিত্তে অনুৰবণীয়া আদৰ্শ আৰ জাতীয়তাৰ চৌপানীতি বচনা বৰি
বোৰাৰ সেই সৰ বৰ ওনদিবোৰৰ অন্তৰালত মান ইতিহাসিক ষাও প্ৰতিষ্ঠাত
আৰ বুৰঙীৰ নাশ-বেপুৰি দুশমান দুবনীপেৰে চোৱা-দি পৰানীনতৰ উশাহ-
নিশাহত উপমুখনি গাঁি থাকোতেই চোৱা হৈছিল। এই পুণিত থকা
কেইওটা পুৰুষৰ যোগে বীৰৰ চকাছন্দা পোহৰত পেচামেচ লেখা।

অসমৰ বুৰঙী অসমীয়া জাতিৰ নিমিত্তে কল্পতৰ বৃক্ষ। বিচাৰিব
জানিলে, মাণ্ডাভনে ইয়াতে সাহিত্যৰ সকুৰা, ৰাজনীতিৰ বীজবন্ধ, সমাজ
উন্নয়নৰ পথ, জাতি গঠনৰ প্ৰকৃষ্ট উপায় আদি সকলো পাব। অসম-বুৰঙীৰ
ঘটনাবলী যদিও সফীৰ্ণ পৰিবিৰ মাজতেই সংঘটিত, তথাপি ইয়াৰ প্ৰণয়ন-
পদ্ধতি চাবওৰ অগ্ৰাণ্য প্ৰদেশৰ ইতিহাসতই অনেক গুৰু প্ৰশস্ত। আমাৰ
বুৰঙী সমূহত বাৰ ভাণ্ডাবৰণ কলখোৰ। বাহুনিৰ খোৱাশাৰে যেনেই
সবটো ঘটনা আৰ তৰাৰ সমুদ্ৰ পোৱা মান অগ্ৰাণ্য ইতিহাসত তেনেদৰে
পোৱাটো অতি বিৰল।

খৃষ্টীয় পঞ্চদশ শতিকাল আগভাগৰপৰা উঠেছ শতিকাৰ মাজভাগলৈকে শত
বাবৰানৰ মাজত থাকিও দেশৰ স্বাধীনতা ৰক্ষা কৰাত একদেহ-একপ্ৰাণ
আছিল। এই বীৰমন্ত্ৰকে হৃদয়ত ধৰি ছিন্ৰ-ভিন্ৰ হৈ থকা দেশখন অসমীয়া প্ৰজাই

মোমাই-তামুলী বববক্কাৰ মন্ত্ৰণাত ন-কৈ সংস্থাপন কৰিলে, লাচিত ববকুকনৰ নিষ্কৃতি নেওহত মোগলৰ আক্ৰমণপ্ৰতিহত কৰিলে, পূৰ্ণানন্দ-বদনচন্দ্ৰৰ ননো-মালিন্যত উদ্ধত হোৱা অন্তৰ্বিদ্রোহতো অন্তৰ্জাত বন্ধাৰ নিষিদ্ধখুবৰ গাঁকো বগালে, বক্তলীৰ প্ৰেৰণাত বাজতন্ত্ৰৰ অৰৈধতাও সমৰ্থন কৰিলে। 'বলবন্ত কালচক্ৰ' প্ৰভাৱত সেই বুৰঞ্জীমহোদীপ্ত সম্ভান সকল ব্ৰটিছৰ মোহিনী মন্ত্ৰত পৰি কেই কুৰিমান বছৰ স্তম্ভাৱস্থাত আছিল, গঁচা। কিন্তু, বুৰঞ্জীৰ দীক্ষামন্ত্ৰই স্বাধীনতাৰ প্ৰথম যুদ্ধত সকলোকে সাৰ পোৱাই দিলে। পাশ্চাত্য সভ্যতাৰ অকণোপয়ৰ লগে-লগেই, ফলু নদীৰ দৰে প্ৰবহমান হৈ থকা দেশ-প্ৰেমৰ প্ৰবল সোঁত আকৌ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দৰে অনবচ্ছিন্নভাৱে বলিবলৈ ধৰিলে। বুৰঞ্জীৰ পুনৰ অভিনয় আৰম্ভ হল। এনে অভিনয়তে আশ্চৰ্যতন্ত্ৰৰ উদয় হ'ল, এই বুলিয়েই 'দুববীণৰ' প্ৰবন্ধ কেইটা বাইজৰ আগলৈ আগবঢ়াই দিলে। পাঠকসকলে অন্তৰেৰে তাৰ গুঢ় মৰ্ম উপলব্ধি কৰিব পাৰিলেই মোৰ শ্ৰম সাৰ্থক হ'ল বুলি ভাবিম।

প্ৰবন্ধ কেইটা ১৯৩৫ চনৰ আগতেই লিখা আৰু সেই সময়ৰ "বাঁহী," 'আৱাহন' আৰু "অঙ্কলিত" প্ৰকাশ হৈছিল। "বববক্কা মোমাই তামুলী" নো মাত্ৰ স্বাধীন হোৱাৰ পাছত "বৰদৈচিলা"ত ওলাইছিল। ইয়াৰ ভিতৰতে, অধ্যাপক তীৰ্থনাথ শৰ্ম্মা এম-এ দেৱে কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দ্বাৰাই অন্তৰ্ভোদিত "প্ৰৱেশিকা কথা-চানেকি"ত "বঙালবৈৰী লাচিত বব-কুকন"ৰ এছোৱা আৰু অধ্যাপক উপেন্দ্ৰচন্দ্ৰ লেখক এম-এ-দেৱে উক্ত বিশ্ববিদ্যালয়েই চনোৱা ইণ্টাৰমেডিয়েট-শ্ৰেণীৰ পাঠ্য "কথা-সাহিত্যত" "দেশদ্রোহী কোন" বোলা প্ৰবন্ধটো সন্নিৱিষ্ট কৰি দি মোক যথেষ্ট উৎসাহিত কৰিছিল।

প্ৰবন্ধ কেইটা যে অসম্পূৰ্ণ আৰু বিষয় সম্পৰ্কীয় ঘটনাৰ সকলো তথ্য যে তাত পোহোৱা নাই, সেই কথা মই মুক্তকণ্ঠে স্বীকাৰ কৰোঁ। ডাক্তৰ সুৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা, এম-এ, বি-এল ; পি-এইছ, ডি ; ডি-লিট-প্ৰণীত "Lachit

Barphukan and His Times" আৰু "Anglo-Assamese Relations"ৰ নিচিনা উৎকৃষ্ট আৰু বুৰঞ্জী তথ্যেৰেই পৰিপূৰ্ণ পুথি প্ৰকাশৰ পিছত মোৰ প্ৰবন্ধৰ কলৱৰ বঢ়াবলৈ গলে জোৰৰ আগত জোনাকী-পৰম্বাৰ পোছৰ পেলোৱাওঁদে হ'ব। গতিকেই, যেনে প্ৰবন্ধ তেনে ভাবেই থাকিবলৈ দিয়া হল।

‘বঙাল বৈৰী লাচিত বৰফুকন’ লেখাৰ আগতে, শ্ৰদ্ধাস্পদ শ্ৰীযুত সৰ্বেশ্বৰ বৰুৱা সি-এল্ দেৱৰ ‘মহাবীৰ লাচিত বৰফুকন’ বোলা প্ৰবন্ধটোৱে মোক বৰকৈ অনুপ্রাণিত কৰিছিল। স্বকপাৰ্থত কবলৈ গলে, তেখেতৰ প্ৰবন্ধত হে “দেশতকৈ মোমাই ডাঙৰ নহয়” বোলা কথাষাৰ পোন-প্ৰথমেই পাওঁ। সেই কাৰণে, জয়ে-জয়ে বৰুৱা ডাঙৰীয়ালৈকে আন্তৰিক কৃতজ্ঞতাৰ শৰাই এখন আগ বঢ়ালোঁ। শিৱসাগৰৰ বৰতাত পোনপ্ৰথমেই লাচিত-উৎসৱ পাতি লাচিতৰ বিষয়ে সভাপতিৰ আসনৰপৰা মোক ছায়াৰনান কৰলৈ সুবিধা দিয়াত (যি কেই আঘাৰ এই পুথিতেই পাব) দেশসেৱক শ্ৰীযুত তৰুণচন্দ্ৰ বৰুৱা আৰু লগৰীয়া বন্ধু শ্ৰীযুত প্ৰিয়নাথ বৰুৱাৰ ওচৰত বিশেষ ভাৱে ধৰ্ম্ম হৈ থাকিলোঁ। পাছৰ জন বৰুৱাৰ উদ্যোগতে যোৰহাটৰ বঙাজানত পতা লাচিত-উৎসৱ-সমিতিৰ সভাসকললৈও ধন্যবাদ নজনাই নোৱাৰিলোঁ। সদৌ শেহত, ছেদেলি-ভেদেলি হৈ পৰি থকা এই প্ৰবন্ধবোৰ জুকিয়াই ধুনীয়াকৈ লেখি দিয়া বাবে “বাতৰি”ৰ সহকৰ্মী সোদৰোপম বন্ধু শ্ৰীযুত কৰণাকান্ত গগৈ দেৱলৈও “চেনেহ-অৰম-ঐতিভবা” শলাগৰ ফুল-চাকিটি ৰাচিলোঁ।

গুৱাহাটী

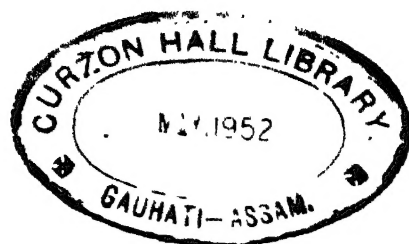
শ্ৰীবেণুধৰ শৰ্মা

১ অক্টোবৰ, ১৯৫১

চিত্ৰ-পৰিচয়

৩১ পিঠিত দিয়া নক্সাটো ব্ৰহ্ম কবচৰ চিত্ৰ । ভূজ্জ পত্ৰত আঠকোণীয়া চক্ৰ এটা কৰি, নক্সাত থকাদবেই মন্ত্ৰ কেইটা তাতে লিখি বিধিৰতে শোধিত কৰা অষ্টখাতুৰ তাৰিজত ভৰাই, সেই তাৰিজটো গাত বা কঁকালত আঁৰি ললে বণত পৰাজয় নাই । নাজিৰাব মঠিয়াছিগাৰ শ্ৰীমহেন্দ্ৰনাথ পানীকুকনে ব্ৰহ্মকবচৰ ছবিখন দিওঁতে কৈছিল, “এই মন্ত্ৰ গাত থাকিলে দাৰে কুৰমানেও দা উকৰি যায় । ইয়াকে পিদ্ধি লাচিতে শবাইঘাটত বুদ্ধ কৰিবলৈ গৈছিল ।”

— —

সূচীপত্র

১।	বৰবৰুৱা মোনাই-তামুলী	১
২।	ৰঙাল-বৈবী লাচিত বৰকুকন	২৪
৩।	বদিলী কুৰ'ৰী	৪৪
৪।	দেশদ্রোহী কোন—বদন নে পুৰ্ণানন্দ	৫১
৫।	অসমত ফিৰিঙ্গী	৬৯
৬।	পাণ্ডা-প্ৰথম স্বাধীনতাৰ যুদ্ধ	৭২
৭।	দ্বিতীয় পান্ধাই	১১৩

দূৰবীণ

বৰবৰুৱা মোমাই-তামূলী

১৬০৩ খৃষ্টাব্দৰপৰা ১৮২৪ খৃষ্টাব্দলৈকে—এই ২২১ বছৰৰ ভিতৰত সৰ্গদেৱসকলৰ অন্যান্য প্ৰকৃত-অপ্ৰকৃত ৪১ জন বৰবৰুৱা বা ৰাজসভাৰ প্ৰধান বিচাৰকে ৰাজকাৰ্য্য সম্পাদন কৰি গল। সেই সকলোটিৰ ভিতৰত মোমাই-তামূলীয়েই সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ আছিল বুলি ক'ব পাৰি। আমাৰ ৰজা-দিনত যি গবাকী পুৰণমেট বৰবৰুৱা পদত অভিষিক্ত হৈছিল তেওঁকেই আহোম ভাষাত “ফু-কেন্-লুং” বুলি কোৱা হৈছিল। ফু-কেন্-লুঙৰ অৰ্থ হৈছে সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ পুৰুষ।

নোমাই-তামূলীৰ কৃতিত্ব প্ৰকাশৰ দিন মহাৰাজ প্ৰতাপসিংহৰ ৰাজত্ব-কাল—১৬০৩ খৃষ্টাব্দৰপৰা ১৬৪১ খৃষ্টাব্দৰ ভিতৰত। এই ৩৮ বছৰত নোমাই তামূলীয়ে দেখুৱাই থৈ গল যে,

- (১) ৰাজ্য জয় কৰাতকৈ ৰাজ্যপতা বা সংগঠন কৰা কাম অতি টান।
- (২) পৰিশ্ৰম, অধ্যৱসায় আৰু একাগ্ৰতা-সংযোজিত প্ৰতিভাৰ আগত মানুহে পাতিলোৱা বংশগত ৰাজিক মৰ্যাদা অতি তুচ্ছ।

হৰণ

(২) সুযোগ-সুবিধা আৰু উৎসাহ-উদ্বীপন পালে কাঁড়ী-হজুৱা-পাইকে
ভক্ত-নীতিত পাৰ্গত বাজনীতিত হব পাৰে।

(৪) লাচিত বৰকুকনৰ ওচৰত হাব মান্নি ব্ৰাহ্মসিংহই যে কৈ গৈছিল
অসমীয়া সেনাই সকলো কাম কৰিব পাৰে বুলি, তাৰ শুভিত হল মোমাই
তামুলীয়েই। একে জন মোমাই তামুলীয়েই বহুতঃ হল, বৰবৰা হল, বৰ-
বকৰাও হল, বৰকুকনো হল, অৰ্থাৎ একেজন পুৰুষেই সামৰিক-
অসামৰিক দুয়ো বিভাগতে দক্ষতাৰ পূৰ্ণপৰিচয় দি গল। অসম-বুৰঞ্জীৰ
গৰ্ভত যে এনে এজন পুৰুষে স্থান লাভ কৰিছিল তাক স্মৰণিলে গঁচাকৈয়ে
সাহিত্যাবধী বেজবক্সাদেৱৰ ভাষাৰে কবৰ মন যায়--

“আমি অসমীয়া, নহওঁ দুখীয়া

 কিহৰ দুখীয়া হম ?

সকলো আছিল সকলো আছে

 নুগুণো নলওঁ গম।

* * *

যতন কৰিলে সৰু, বৰ হয়

 তামুলী মোমায়ে কলে—”

জাঁতি-গুৰিৰ পম খেদি গলে মোমাই তামুলীৰ খেলটো লুপুৰাষণ বুলি
পোৱা যায়। আহোম-বুৰঞ্জীমতে লুপুৰাষণ ত্ৰঘৰ—এঘৰৰ নাম কিমা। সেই
কিনাৰে সন্ততি মোমাই তামুলী।

মোমাই-তামুলীৰ ঘাই নাম মেমাই নেচোৱা।—মোমাই
তামুলীৰ ঘৰত মতা নাম আছিল বেমাট নেচোৱা। মাকৰ ফালৰ সম্বন্ধত খোবা
বজা দেউতাক হয়। চুচেংফা বা প্ৰতাপসিংহই গড়গাওঁ নগৰৰ দক্ষিণে,
নাছিৰাবপৰা দুমাইলমান ভনীয়াই, চটাই আলিয়েদি এদিন কুৰিবলৈ
গৈছিল। যাওঁতে, আটোমটোকাৰিকৈ পতা বাৰী এখনি সৰ্পদেৱৰ

ববৰুৱা মোমাই-তামুলী

দৃষ্ট পৰিল। বাৰীখন চাৰিউকালে পৰ্বত যেন চাপেৰে বেৰোৱা। তাৰ ওপৰতে টাহি ঘনকৈ বোৱা জেওৰা। বজাদেৱে বাৰীখনৰ ঠগ দেখি তন্মান্ব ধাই লগৰ মানুহক সেই বাৰীয়েলীয়া মানুহটোক তেওঁৰ আগত ভেটাৰলৈ কলে। বজাদেৱে সুধি-পুছি জানিব পাৰিলে যে মোমাই নোচাঙ্গ বোলা মানুহ এটাই ধুনীয়া বাৰীখন পাতিছে। মোমাই ছেচাঙ্গ দীন-দৰিত্ৰ, ঘৰত ভনীয়েক এটিৰ বাহিৰে আৰু কেও নাই। সৰ্গদেৱৰ মৰম লাগি ভনীয়েকেসৈতে মোমাইক কাৰেঙলৈ নি, ভনীয়েকক তামুলী লিগিৰী আৰু ককায়েকক তামুলী লিগিৰা পাতিলে। “পৰে বজাদেও সেই তামুলী লিগিৰীতে আসক্ত হৈ বৰকুৰঁবীৰ ফাললৈ যোৱা কম হোৱাত এদিন বৰকুৰঁবীয়ে, সেই মোমাই ছেচাঙ্গক মতাই নি কলে, “তই যদি আজি বজাদেওক মোৰ এখেতলৈ পঠাব পাব, তোক মই আপোন ভাই যেন জানিম।” এনে প্ৰতিজ্ঞা কৰি ক’লত, “মোৰ কি শক্তি! তথাপি পুৰুষাৰ্থ কৰি চাম” বুলি মোমায়ে কৈ আহিল। “বৰ কুৰঁবীৰ শৰিল কাতৰ আছে; বৰ নৰিয়া; সৰ্গদেৱক এই সময়ত সেৱা এটি কৰিবৰ বৰ মন কৰিছে।”—এই বুলি মোমায়ে জনোৱাত বজাদেৱে সেই কথা শুনি তেতিয়াই কুৰঁবীৰ ফাললৈ গৈ, বৰ কুৰঁবীৰে আলাপ-প্ৰলাপ কৰিলেগৈ।

মিজৰ ভনীয়েকলৈ নেটানি বৰকুৰঁবীৰ গুৰিলৈ যে বজাক নিয়ালে, এই বাবে মোমাই বৰকুৰঁবীৰ বৰ মৰমৰ পাত্ৰ হ'ল। বৰকুৰঁবীৰ শলাগনীৰ ওপৰতে আঁউজি সৰ্গদেৱে মোমাইক তামুলী-লিগিৰাৰপৰা বৰবৰা বিষয়লৈ উধুৱালে আৰু সেই শলাগনীৰে ভেউতি চৰোৱা মোমাইৰ স্বাভাৱিক প্ৰতিভাই বজাদেৱৰ মন মুহি পেলালে। মোমাই বৰবৰুৱা হ'লগৈ। আৰু পাছলৈ মোমাইৰ প্ৰথম আখৰটোৰ গাঁতে আ-কাৰ এডালি লগাই সকলোৱে মোমাই বুলি কবলৈ ধৰিলে।

চুহুংফা বা দিহিঙ্গীয়া বজাদিনৰপৰা চুখাংফা বা ধোঁৱা বজাৰ

দূৰবীণ

দিনলৈকে, এই ১৩৪ বছৰৰ ভিতৰত, সৰ্গদেৱসকলৰ ৰাজ্যৰ সীমা বাঢ়ি যোৱাৰ লগে-লগে, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক, সামাজিক আৰু বৈদেশিক ৰাষ্ট্ৰীয় নীতি আদি বিস্তৰ আউলীয়া সমস্যাই দেখা দিবলৈ ধৰে। ১৩৯০ শকৰ—১৪৬৮ খৃঃ—আগলৈকে চুকাফা সৰ্গদেৱৰ বংশধৰ সকলৰ স্বাৰ্থটো মোমাই আছিল কেৱল টাই-জাতীয় গণ্ডীৰ ভিতৰত। তাৰ পিছত, সিৰিলাকৰ সামৰিক ক্ষমতাৰ প্ৰভাৱত কচাৰী-কোঁচ-কমতা, চুতীয়া, ভূঞা, নগা, মিৰি, গাৰো, জয়ন্তীয়া সকলোটি লাহে লাহে অসমৰ অন্তৰ্ভুক্ত হয়। তেতিয়াই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দুয়ো পাৰে থকা ঋণ-ঋণ ৰাজ্যবোৰ লগ লাগি এখনি অঞ্চল দেশত পৰিণত হয়। সমভূমিত নথকা মাজুহৰদ্বাৰাই দেশখন শাসিত হোৱা বাবে তেওঁবিলাকৰ নামেৰেই ইয়াৰো নাম হয় আ-সম বা, অসম। তেতিয়াৰপৰাই আছুতীয়াকৈ থকা টাই-বৈশিষ্ট্য লুইতপনীয়া সংস্কৃতিৰ লগত বিলীন হৈ পৰে। ক্ৰমাৎ বাঢ়ি অহা সমস্যাবোৰ শৃংখলা লগাই এটা নিৰ্দ্ধাৰিত পংক্তিলৈ অনাৰ সময় পৰিলহি চুচেংফা বা প্ৰতাপসিংহ সৰ্গদেৱৰ আয়েশত। সামৰিক শক্তিয়ে দেশজয় কৰা উজু, কিন্তু পালি-পাচি তাক মৰ্জিতিসুগীয়াকৈ ৰখোৱাটো আটাইতকৈ টান। এনে টান কাম পৰিপাটিকৈ সমাধা কৰিব লগীয়া হয় প্ৰতাপসিংহ বজাৰ বৰবৰুৱা মোনাই তামুলীয়ে।

পোম-প্ৰেৰণ আশুহ-গণনা। বৰা-শইকীয়া-হাজৰীকা আদি বিষয়াৰ সৃষ্টি :—জয়ে-জয়ে তেওঁ মাজুহ-পিয়নৰ কান আৰম্ভ কৰিলে। লুইতৰ শুকান স্মৃতিত (দিগৌমুখ আৰু তাঁতীমুখৰ মাজত) ৰাজ্যৰ সকলো প্ৰজা গোটি ধাবলৈ বৰবৰুৱাৰ আদেশ হল। সকলোটি গোটি খালত, স্বৰ্গদেৱ স্বয়ং তাত উপস্থিত থাকি মাজুহৰ লেখ ললে। একুৰি মাজুহৰ ভিতৰত বাছি-বাছি জনা-বুজা চেণ্ডৰ একোজনক বৰা পাতিলে। এণ জন হলে, তাৰ ভিতৰৰ যিঘৰ মাজুহত চাৰিপোতা মাজুহ থাকে তাৰে এটিক শইকীয়া পাতিলে। হেজাৰ হলে, সেই হেজাৰৰ ভিতৰত যিজন

বৰবৰুৱা ঘোমাই-ভাষুলাী

আটাইতকৈ চহকী, তেওঁক হাজৰীকীয়া পাতিলে। চাৰিপোতা মানুহ গোটাই এটা গুটা গোট পাইক কৰিলে।

গড়-পুখুৰী আলি-দৌল আদিৰ নিৰ্দ্ধাৰণ আৰু সংজ্ঞাঃ—
এইবোৰ, মাজুহৰ হতুৱাই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰে-দক্ষিণে জোৰাই নাটিবৈ
ৰাজগড় অঁতোৱালে। “তাকে দক্ষিণ পাৰে লাহদৈ গড় আৰু কোটোহাগড় ও
বোলে, মাজুলীত মেৰাগড় বোলে আৰু উত্তৰে চেয়াতলৰ গড় বোলে।”
১৫৫৬ শকত বাৰভূঞাক ভাঙি ভূঞা-ৰাজ্যৰ মাজেদি এটি গড় বন্ধালে।
গড়টোৰ নাম দিলে ডফলা গড়। সেই গড় উজনিৰ দুৰা পৰ্বতত লগোৱা
হল। তাৰে ভাটী ডোখৰক গোহাঁই-কমলাৰ আলি বোলে। ১৫৪২ শকৰ
আষাণত শলাৰ গড় কৰিলে—উত্তৰে চণ্ডী দেওৰবৰপৰা কপালিকাটিত
লগালেগৈ; দক্ষিণে লুইতৰপৰা পাকৰিগুৰি পৰ্বতত লগালে।

তুৰ্গাপুজাৰ প্ৰচলনঃ—বিশ্বনাথত দৌল বান্ধিলে; নামদাঙ্গৰ পাৰত
কোঁচবেহাৰৰ আৰ্হিৰে দুৰ্গোৎসৱ পূজা পাতিলে। আহোম-কটকীৰ ঠাইত
ৰামুণ-কটকী নিযুক্ত হল।

শোৱালকুচীও তাঁতী স্থাপনঃ—দক্ষিণ পাৰৰ আৰু অইন-অইন
ঠাইৰ তাঁতী নি শোৱালকুচীত (শিয়ালকুচী) পাতিলে। ৰামদিয়াত
ভেলীয়াবিলাকৰ গাওঁ বহুৱালে।

দোপদৰ (দুপগড়), বৰহাট, নামচাং এইবোৰ ঠাইত হাট বহুৱাই
তাত ২০ গুণৰ এগুণ চোপোলা কটা নিয়ম কৰি পোহাৰ পাতি মাহে ৪ কড়া
দৰ কৰি লবলৈ নিৰ্দ্ধাৰ কৰিলে।

মিৰি-ডফলা আৰুবাৰি জাতিৰ লগত সন্ধি স্থাপনঃ—“জামিৰি,
ডফলা, আৰু ইহঁতৰ নিৰিস্তে মাজু খাবলৈ বিল, সিহঁত পৰ্বতৰপৰা আহিলে

• হাটত বস্ত্ৰ বেচিবলৈ অহা মানুহে চোপোলাত বান্ধি বস্ত্ৰ বেচিছিল।
সেই চোপোলাৰে ২০ টাৰ ভিতৰত এটা বজাৰলৈ কাটল বুলি ধৰ লাগিছিল।

দুৰ্বীণ

থাকিলে বহুতীয়া মাজুহ, মাজু মাৰি দিবলৈ বহুতীয়া কৈবৰ্ত্ত, কথা-বাৰ্ত্তা হবৰ নিমিত্তে কটকী আৰু চিচি নদীৰ ভাটীৰপৰা পচাৰ বাবে প্ৰতিপূৰা মাটিৰ এক চালিছা মাটিৰ খান বা দ্ৰব্য । তাকে তুলি-তালি দিবলৈ একো-একোজন গৰুখুৰীয়া বিষয় দি ৰাখিলে ।”

মিচিমি :—“পূৰ্বে পৰ্জাবানৰ লগত অহা বায়ুণ মিচিমি হোৱা বুলি কোৱাত টকানিং, মাৰ, কিন্জাও, ঠেনাই, মান্দি, মৌচ, মালো গাওঁ, জামু, টেকামাচু, তাটি, লঁচ, তাদা এই ১২ খন মিচিমি পৰজুগুত বখীয়া দি যাত্ৰীয়ে দিয়া বস্ত্ৰৰ বাহিৰে একো লবনোপোৱা শপত খুৱাই ৰাখিলে ।”

ম্ৰেণ্ডেটীয়া : চুতীয়া বজাৰ প্ৰজাসকল মিচিমিত সোমাই মিচিমি হৈছিল । সিহঁতক আনি পচলামুখৰ উজনিয়ৈ পাতি, হাট পাতি মেমেহটীয়া নাম দি হাটৰ গৰাকী পাতি খনে ।

মিছু, মিগাকৰ, তায়ে, আৰু চুণকটাৰ গড়ত নচামিঅ’ গামনে ইত্যাদিত মিচিমিৰ কাৰবাৰ বাৰচিৰিজক দিলে । মিচিমিহঁত আহিলে কাৰবাৰ-বেহা কৰাই দিব আৰু খেলে-খেলে বজাঘৰলৈ মিচিমি জাঠী, গাছকলাই একোপদ দ্ৰব্য লব এই নিৰ্বন্ধ কৰি দিলে ।

বৰবকৰা-দুৱাৰ : তদনন্তৰ, ঝাৰঘৰীয়া দুৱাৰৰ নামভোখৰ অৰ্থাৎ চিচি নদীৰ পশ্চিম পাৰৰপৰা গাই নদীলৈ দ্ৰব্য আবৰ, মেৰা, টাইটেকদীয়া হগি এই চাৰিখন চা’ নামিৰ পায় । ইহঁতে সৰু কলাবৰীয়া, বিহীয়া কচাৰী গঞা, বৰ কলাবৰীয়া দিমোশেনিয়া (খেলীয়া), দিঙমুৰীয়া এই খনৰ পোহনি ৰায় । সেই গাই নদীৰপৰা সোৱণশিৰীলৈকে বৰবকৰা দুৱাৰ নাম দিলে । এই দুৱাৰ বগিনাই, মিকিমিৰি ইত্যাদি চাংমিকিবৰ নামে ।

কাঠবকৰা-দুৱাৰ :—সোৱণশিৰীৰপৰা গাই নদীলৈকে কাঠবকৰা-দুৱাৰ বোলে । সেই দুৱাৰে চাংমিৰি ডকলানোক নামিৰ পায় । “চিচি

বৰবৰুৱা মোৰাই-তামুলী

নদীৰ পশ্চিম পাৰবৰুৱা প্ৰতি বছৰে পুৱাত এক হালিছা দৰে পচাৰ জনো দি সেই পচাকে তুলি দিৱৰ জনো টাঙনি পাতি এক-এক গৰুমুৰীয়া পাতি দিলে ।”

পানীৰটীয়া মিৰি :—পানীয়ে অহা চাংমিৰিবিলাকক পানীৰটীয়া বোলে । বায়ে অহাৰোৰক ৰামৰটীয়া বোলে । সেই চাংমিৰি-ডকলা আহি থাকিবলৈ বহতীয়া, মাছ খাবলৈ বিল-বহতীয়া মাছোৱাই লগত কুৰিবলৈ চোতাং, পৰ্বতলৈ যাবলৈ কটকী, পাৰাপাৰ কৰিবলৈ আৰু নাৱেদি অনাশিয়া কৰিবলৈ ঘাটেপতি চৰীয়া, গৰুমুৰীয়া টেকেলা এইবোৰ দিও বেপাৰ কৰিবলৈ ঠুৱাহাট, ফুকনৰ হাট ইত্যাদি ২।৩ খন হাট পাতি দিলে ।

১৫৫৬ শকত ৰাজআজ্ঞায়তে কচাৰী আৰু এই দেশৰ ৰাজত সীনা কৰি মৰজীত ভাৰধৰা চেতিয়া খেলৰ মৰজীখোৱা পাতিলে ।

নগা-গড় :—দক্ষিণে পৰ্বতত নগাগড় বজাই নগাৰ চুৱাৰ পৃথকটকৈ, পোহনি মাটি, কটকী-চোতাং দিলে ।

মাকুম-ৰামচাং চুৱাৰ :—মাকুম দুৱাৰ ; নামচাং-বৰচুৱাৰ ; চোপাৰৰ ; গেলেকী , দোপদৰ , চামঙৰি নাহি ; তৰাতলি , ধনশিৰী ; চামঙড়ি— এইবোৰত হাট পাতি দি দুৱাৰ অকুসৰি নগা নামিবলৈ নিয়ম কৰি দিলে ।

দেশ-পাতল আৰু বৰফলীয়া :—দিহিঙ্গীয়া বজাসকলৰ দিনত হাটীমুৰীয়া খেলবৰুৱা বৰগোহাঁই—বুঢ়াগোহাঁই-বিষয় দিয়া হৈছিল । প্ৰতাপসিংহ বজাই দিহিঙৰ অৰণ্য মুকলি কৰাই, তাত থকা নামনিফলীয়া আহোমৰ খেলবৰুৱাই বৰগোহাঁই-বুঢ়াগোহাঁই পাতিলে । সেই অঞ্চলত বসতি কৰা মানুহৰ ২০ খবৰপৰা এঘৰটকৈ মানুহ বাছি আনি বহাদৈয়াং বুলি এখন নতুন পাম পতালে । সেই মানুহবোৰ ঠানখিত নগোৱাৰ ভাৰো পৰিল “ৰজাৰ মাকৰ ককায়েক” মোৰাই তামুলী বৰবৰুৱাৰ গাতে । বেহা লগাই পামখন পতা-ৰাবে বজাই মোৰাই-তামুলীকে বহাদৈয়াং চহৰখন দি দিলে । ইয়ালৈ অহা মানুহকে পাছত বৰফলীয়া বোলা হৈছিল ।

চুড়ী

“খৰি-ভাৰীৰপৰাও বাজলীতি শিকিব লাগে”:- বহু-দৈয়াং চহৰ পাঠোতে বৰবৰুৱাৰ লগত এটা বুঢ়া লগুৱা গৈছিল। সি ঘৰলৈ যাওঁতে লগত পুতেকক লৈ গৈছিল। বুঢ়াই বৰবৰুৱাৰ সকলো কথাৰে ভাল বুলিলে, কিন্তু, এটা কথা হে শলাগিব নোৱাৰিলে। সেইবাবে বুঢ়াই হুখ কৰি কলে, বোলে, “বৰবৰুৱা দেউতাই চহৰ পতা ভাল হৈছে। পিছে, বেজী এটা লাগে বুলিলে মানুহে সতক্কাই বিচাৰি নেপাব।” এই কথা বৰবৰুৱাৰ কাণত পৰিলহি। অনতিপলমে, তেওঁ সকলো খেলৰে সকলো বস্তিৰে মানুহ আনি একে লগে পাতিবলৈ স্থিৰ কৰিলে। অভয়পুৰ, বহু, দৈয়াং, নবচী, বাছনটা, ধোমাজি ইত্যাদি ঠাইত একোখন চহৰ পাতিলে। তাৰ পিছত, বৰবৰুৱাই কাকতীবিলাকক একে ঠাইতে গোটাি চাৰিওক কাকতীপাৰ নাম দিলে। এইদৰে চমাৰ, কমাৰ, কৈৱৰ্ত্ত সকলোকে গোটা বুঢ়াই একোখন গাঁও পাতিলে।

লগাওঁ চহৰ:- কাকতীত থাকোতেই নগাওঁ (ন খন গাঁওৰ সমষ্টি) চহৰে পাতিলে। সোন্দৰ গোহাঞিৰ লগত অহা ভাণীৰ কোচবেহাৰৰ মানুহখিনিক দিখৌ-নামদাওৰ মানুহ পাতিলো—তাকে ভণীয়াপাৰ বোলে। ছুড়াংফা কোৱঁৰত (বামুণীকোৱঁৰ) আশ্ৰয় লৈ থকা হাবুজীয়া বামুণৰ ঘৰ ফালি নি দিহিঙৰ শলগুৰিৰপৰা বগৰীঙৰিটৈকে (জয়পুৰলৈকে) ঠায়ে-ঠায়ে বহুৱালে। ভূঞাবিলাককো অভয়পুৰৰ ভূঞাখাট, চামগুৰি, পেজেৰাত (আমগুৰি) বহুৱালে।

“দেখৰ মানুহক বাছি উত্তৰ-মধ্যম প্ৰকৃত বুদ্ধি, পাইকান-চমুৱা-কাড়ী-বিলতীয়া এই চাৰি বিধ কৰিলে। প্ৰথমে কাকতী, কটকী, দলৈ, দেওধাই, মহন, বাটলুং, সভাপণ্ডিত ইত্যাদি ৯ বিধক চমুৱা কৰিলে। চমুৱাকুকন, পাইকবৰুৱা দাবা বেলদঙ্গীয়া কুকন-বৰুৱা-ভাগৰ যিখিনি মানুহ তাক পাইকান চমুৱা কৰিলে। বৰুৱাকে আদি কৰি চ’ৰাৰ কুকন ৰাজখোৱা,

বৰবৰুৱা মোমাই-ভাৰুৱা

এওঁবিলাকৰ অধীন মানুহবিলাক কাঁড়-পাইক কৰিলে। সেইখিনি মানুহৰ ভিতৰতে আপোন-আপোন ভাগত শয়ক, কুৰি প্ৰভেদ কৰিলে আৰু মূল দেৱাল, তেৱাল এই তিনি বিধৰ তিনি পোৱাক এক গোট পাইক কৰি (প্ৰথমতে চাৰিপোৱা) প্ৰতি পোৱাই বজাৰত ৪ মাহকৈ খাটনিৰ নিৰ্দ্ধাৰ কৰিলে। যদি এপোৱা পাইকেই বছৰেক খাটে, সি দুপোৱাই পটা-পাইকটোৰ যবৰ বন-বাৰী, খেতিপথাৰ কৰি দি তাৰ গৃহস্থী বক্ষা কৰিব পায়।

মাটিবিহোৱা-নিম্নমঃ—আৰু বাৰীবন্ধীয়া কপিত মাটি, বাৰীঘৰৰ মাটি, যত হওক, তাক এৰি প্ৰতি পোৱা পাইকে, কাঁড়-পাইকান, চমুৱা সকলোকে ২ পুৰাকৈ; গোট পাইকে পতি ৬ পুৰা পথৰুৱা কপিত মাটি দিলে। বিষয়াই যিমান লগুৱা-লিগচৌ পায় তাৰ গোটে প্ৰতি এপুৰা দৰেমান-মাটি, পুত্ৰবতী বাৰীৰ লৰাতোলা দিবৰ নিয়ম কৰিলে। যি খেলৰ পাইকৰ যি বাৰীয়াৰ লৰা সেই খেলত হে পাইক হব পায়। মতা লৰাবোৰ ১৬ বছৰ হলেই পাইক কৰি পাইক-মাটি দিব পায়।”

বিলতীয়াঃ—নকুৰি হেজাৰ কাঁড়ী-পাইকৰ কুকন, বাজখোৱা, হাজৰীকীয়া, শইকীয়া, বৰা-বাৰীকৰ নিমিত্তে লগুৱা লিক্চৌ প্ৰভৃতি তিনি কুৰি হেজাৰ এৰি, ছকুৰি গোট পাইকৰ আধা ভাটীত, আধা উজনিত বজাৰ লগত সদাই থাকিব লাগিছিল। সিহঁতে তাতে মৈদামলৈ কাঁড়িয়াই কাঁড়-ধনু অভ্যাগ কৰিব লাগিছিল। যবতো সেই মানুহেই বন বাৰি কৰিব লাগিছিল। ডাঙৰীয়াসকলৰ অধীনে যিখিনি মানুহ আছিল তাক বিলতীয়া নাম দিছিল।

হাটীমুৰীয়াঃ—ডাঙৰীয়াসকলৰ জতুৱা মানুহবিলাকক কাঁড়-পাইকৰ নিচিনাকৈ হেজাৰ-হেজাৰকৈ নেপাতি, হেজাৰে পতি একোটা-একোটা হাটীমুৰ পাতিলে। সেইবিলাকৰ নাম দিলে,—

বেৰতী, বানটৌ, লেকাং, লেৰাং, বনটুং, ঘেনী—মুঠতে ১৭টা। তাকে

হুৰবীণ

আকৌ এভাগ মাহুহক চাওবক, চাবুৰখৰা, বাকুৰতী এনে কাম দি ধৰ চ'বাত খাটিবলৈ বাধি, বাকী হুভানী মাহুহেহেঁতে, ভেলী, চমাৰ, কমাৰ, ধোৰা, নাপিত, গায়েন, বায়েন ইত্যাদি এক এক বিলাতত বত মানুহ আছিল সকলোকে ডাঙৰীয়াসকলক দিলে। কিন্তু, যুদ্ধ-বিগ্ৰহ লাগিলে সেই মানুহবোৰ যুদ্ধ কৰিবলৈও যাব লাগিব বুলি নিয়ম কৰিলে।

অৱস্থা জালকৰাৰ ব্যৱস্থা :- মূল এবিও অকল দেৱাল-তেৱাল মানুহেৰেই মোমাই তামুলীয়ে ঠায়ে-ঠায়ে প্ৰকাণ্ড-প্ৰকাণ্ড একোখন বাৰী পড়ালে। বাৰীখনৰ চাৰিও মেৰে চাপ মৰাই তাৰ ওপৰত বাঁহ ৰোওৱালে। চাপৰ পাছ পিনে তামোল-পাণ, আয়-কঠাল আদি নানান তৰহৰ শস্য ৰোৱালে। ইখন গাৱঁৰপৰা, সিখন গাৱঁলৈ আলি বন্ধোৱালে। প্ৰতিদিনে ত্ৰিকুতাৰ্হঁতক দিনত বাৰীৰ বনত লগাই বাৰীৰ ভিতৰত গোনৰ পেলোৱায়; ৰাতি হলে, দহ অঁৰাকৈ যুগাৰ সূতা কটোৱায়; ৰাতি পুৱালেই প্ৰতিজনী মাইকীয়ে এদোণ কৈ চাউল খুন্দি দেখুৱাব লাগে। যি-ঘৰে হুভা কাটিব নোৱাৰে আৰু চাউল দিব নোৱাৰে সেই ঘৰৰ ত্ৰিকুতাক ধৰি-বান্ধি কিলায় আৰু নাকে-কাণে শৰা মাৰে। এই ৰূপে উৰি কৰি ৰাজ্য চলোৱাত ৰাইজৰ কামত বৰ দুখ হৈছিল যদিও, কোনো বড়ুৰ অভাৱ নাছিল। শান্তি দিবলৈ পঠোৱা টেকেলাই ভেটী খাই শান্তি নকৰিলে, বৰবৰুৱাই সেই টেকেলানোক যদি এগুণ দণ্ড কৰে, ভোট-দিয়াটোক দহগুণে কৰে। এইৰূপে গুৰু দণ্ড কৰাত ৰাজ্যত দুৰ্নীতিয়ে শিপাবলৈ চল নেপাইছিল।

কাট :-মোমাই তামুলীৰ নিৰ্দ্ধেশত মৰোৱা গড়বোৰৰ ঠায়ে-ঠায়ে একোটা কোঠা আছিল। কোঠাবোৰত বগুৱা চিপাহী থাকিছিল। গড়ৰ কামত থকা কোঠাবোৰক ফাট বোলা হৈছিল।

ডফলা গড় :-উত্তৰ পাৰে ডফলা গড় বন্ধাওঁতে ৰজাদেৱে বুঢ়াগোহাঁই-

ববৰকতা মোমাই-তামুলী

ববগোহাঁই আৰু ফুকনবিলাকৰ কাৰো পৰামৰ্শ নোৱা নাছিল। গড় বান্ধোতে মূল মানুহৰ আদৰ্শিনি ডফলাই কাটিলে। এই কথা বজাই শুনি তিনিজন গোহাঁইক সুধিলে—ডফলাই যে মানুহ কাটিছে, তাক ধৰিবৰ উপায় কৰিব নোৱাৰি নে? এইকপে তিনিদিন সোধে। তথাপি কোনো এজন গোহাঁইয়ে বজাক একো উপায়-ভাৰসা নিদিলে। এদিন বজাদেৱক চাংমাই বৰুৱাই ভাতৰ শবাই দিবলৈ যাওঁতে দেখে, দেখোন বজাই ছমুনিয়াহ কাটিছে। “ছমুনিয়াহ” কাটিবৰ দেখি চাংমাই বৰুৱাই মাত লগালে, বোলে, “স্বৰ্গদেৱেই সকলো—যাক যি কৰে সেয়ে হব। এতেকে স্বৰ্গদেৱে ছমুনিয়াহ কাটিবৰ কি কাৰণ?”

“বজাদেৱে বোলে—দেখ, চাংমাই বৰুৱা, ডফলা গড় বান্ধিবলৈ আগে সিহঁতক নুসুধিলোঁ হয়। এতিয়া যে যোৰ মানুহ ডফলাই কাটিছে। তাতে সিহঁতক চপাই আজি, তিনি দিন ধৰি উপায়-বুদ্ধি সোধোঁ, তেও এটায়ো একো বল-বুদ্ধি নিদিয়ে আৰু যাওঁ-থাকোঁ কেৱেঁ নোবোলে।” পাছে, চাংমাই বৰুৱাই বোলে, “ভাত খক; এইটি কথাটো নো কট কৰিব লাগিছে নে? ইয়াৰ উপায় আছে।”

গড়বজোৱাৰ মিলন :—তেতিয়া বৰুৱাই মোমাই-তামুলীৰে সুগুতি হৈ বজাক জনালে :—গড়বপৰা তিতৰ ফালে কিছুমান আঁতৰে-আঁতৰে কোঁঠ সাজিব। আৰু গড়ৰ বাজ ফালে দহ বেঁওমান আঁতৰঙ বণচোৱা মানুহে কাঁড়-ধনু লৈ যুদ্ধৰ সাজে সকলো জাচ্ছ পাতি যত্ন কৰি থব। এইকপে এছোৱা-এছোৱাকৈ দিনত গড় বান্ধিব। ৰাতি হলে, কোঁঠত মোমাই সঠম হৈ থাকিব। যদি গড় বান্ধোতে ডফলা আহিবৰ দেখে, তাৰে দুই-চাৰি হিলৈ মাৰিব। এতেকে ডফলা ভাগি যাব। এইকপেই ডফলা গড়টো বান্ধি পেলোৱা হল।

গড়মাবোতাৰ খোৱা-ময়ল :—গড় বজাওঁতে বজাই ৰাইজলৈ ডকান

ছব্বীণ

ভাত, ভিত্তা শোকোত, শুকান ধেকেৰা, শুকান খৰিচা, বগৰি শুড়ি, ধোঁৱাপাত (ধপাত)-নলী-চিলিম, তেল-ভৰণ, আনো সকলো বস্তু দি আছিল। ভুঞা ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ যাওঁতেও বপুৱা মানুহক এইদৰেই বোগান দিয়া হৈছিল ॥

এই প্ৰকাৰেই যোৰাই তামুলী বৰবৰুৱাই প্ৰতাপসিংহৰ উজনি ৰাজ্য খম সুলবকৈ গঢ়ি পেলালে।

বিশেষৰ সমাগমলৈ ডীক্ষা দৃষ্টি :—এনেতে আমাৰ দেশত বঙ্গাল সোমালহি। ১৫৩৬ শকত “বৈশাখ গত জ্যৈষ্ঠ পুৰণ সংক্ৰান্তিৰ দিনা, বৈশাখি তুৰ্ব্বকক আহোমে মাৰিলে তাৰ পৰা যে কালে আনি যুদ্ধ লগালে।” কামৰূপ অঞ্চল ১৫৩৪ শকতে যৱনৰ হাতলৈ গল। কোঁচ ৰজা পৰীক্ষিতৰ মৃত্যুৰ পিচত দিল্লীৰ নৱাবে মকৰম খাঁক কামৰূপৰ অধিকাৰী কৈ পঠালে। খানাদাৰ মকৰম খাঁ পছ মাৰিবলৈ যাওঁতে লুইতত বুৰি মৰিল। তাৰ পাছত, চৈয়দ বাবাকৰে বৰবালা (হাজো) নামে ঠাইত ১৫৩৭ শকত খানা পাতিলেহি। তাতে, চৈয়দ বাবাকৰে সোম্বৰ গোহাঁইৰ ভায়েক আৰ্থেক আৰু কেঁবা গোহাঁইক অসম ৰাজ্যৰ সীমাৰ কথা সুধিলে। তেতিয়া আনাৰ চকী লুইতৰ দক্ষিণে ঋগবিজ্ঞান, উত্তৰে ভৰলী নৈ আছিল, তাকে তেওঁবিলাকে সীমা বুলি কলে। সেই সীমাকে ছেৰাই বাবাকৰে বতন ছা মুদৈক শিৱসীত বেহা-বেপাৰ কৰি আনাৰ ভু-ভা লবলৈ পঠাওক। স্বৰ্গ মহাৰজাই শুনি বোলে, “মোগলে আৱাস কৰি কোঁচৰ ৰাজ্যখন ভাঙিলে, আমাৰো ৰাজ্যখন মাৰিবলৈ চল-বন্দ হৈ কৰে। সিহঁতক পালে নেৰিবি।” পিছে, আমাৰ মানুহ গৈ দেখেগৈ যে বঙালে বেগশিৰীৰ ভিতৰত পেটোলা নাও দুখনেৰে মাহ-সৰিয়হ-ধপাত কিনিছে। ততালিকে গৈ বঙালৰ নাও দুখন মাৰিলে; বঙাল ছটাক কাটিলে; বতন ছা মুদৈ পলাই মাৰিল। নাৱত থকা তামুলি, তৰাহী, ধোঁৱাপাত সকলো লুটি আনি ৰজাক দেখুৱালেহি। সেইবোৰকে চাই ৰজাই গম্ভীৰ ভাৱে মাত লগালে।

ববৰকথা মোমাই-ভায়েলী

“মোৰ ৰাজগাৰ্ভতে যে বঙালে বেহা-বেপাৰ কৰিলেহি, আৰু কি থাকিল কথা?”

মোগলৰ লগত যুদ্ধ কৰি লাগিল :- সেই সময়ত শিৱবীৰ ভাটীকালে বজাল ব্যাপি আছিল। আমাৰ মানুহো উজনিপোনে ঠাই ৰাই আছিল। কলিয়াবৰত দহ হেজাৰ অসমীয়া ঠাটকটক জমা হৈ আছিল।

বঙাল ভিতৰ সোমোৱা বাতৰি পালেই কাঁড়ী-নাৰুৱতী লৈ ডা-ডাঙ্গৰীয়া-সকল ৰণ ধৰিবলৈ ওলাল। তেওঁবিলাক গৈ কাজলী, বৰ নদী আৰু হাতীমূৰত কোঁঠ মাৰিলে গৈ। জয়ে-জয়ে আমাৰ সেনা হুঁহুঁকি আহিব লগীয়া হৈছিল। পাছৰ কোৱত মোগলৰ সকলো সৈন্য বন্দী হ'ল। চৈয়দ বাবাকৰ কটা গ'ল। সেই যুদ্ধত বঙালৰ গন্ধৰ্বৰায় বজা, হাৰা বজা, নবসিংহ ৰায়, ভগৱান বৰুৱা—এই কেইজনক হেৰুৱীয়া ডাকু লগাই সৰ্গমহাৰজালৈ খবৰ দিলে বোলে, “আমি বঙালক বেচি বাৰি থৈছোঁ ; কি কৰিম?” পাছে সৰ্গদেৱে শুনি “কেনুৱা বঙাল, চাওঁগৈচোন ৰাক” —এই বুলি বঙাল চাবলৈ গ'ল। সৰ্গদেৱ নো পাবুতেই ডাঙ্গৰীয়াসকলে বঙাল-বোৰক কাটি পেলালে। বজাই বঙাল চাবলৈ নেপাই, হাঁ-হুনিয়াহ কাটি ডাঙ্গৰীয়া তিনি জনকে কাটি বঙাল কটাৰ হেঁপাহ পুৱালে।

যুদ্ধই শাম কাটিছিল। আকৌ গা-দাঙি উঠিল। এই বেলি কাজলীও লাগিল। ১৫৩৯ শকত দিৱৌৰ যাত্ৰাঘাটত (বৰঘাটত) সকলোটি গোটে ৰাই বঙাল যুজিবলৈ ওলাল। সেই যুদ্ধত আমাৰ ফালৰ ২০০০ মানুহ মৰিল। কিছুদিনৰ নিমিত্তে বঙালৰ লগত আমাৰ যুদ্ধ স্থগিত থাকিল। পাছৰ সেনাপতি মিৰ্জা নাথুল্লা হাজোত থাকিবলৈ ললে।

তাৰ পিছত, ভালেমান বছৰ পাৰ হৈ গ'ল। আকৌ অসম মোগলৰ যুদ্ধৰ সূত্ৰপাত হ'ল। দুই ধৰেৰে কন্দল লগাৰ এই তিনিটাই ৰাই বীজ :-

(১) ঢাকাৰপৰা হৰিকেশ নামেৰে মুদৈ এটাই ৫০০ টকা ৰূপ হৈ

হুববীণ

দবঙলৈ পলাই আহে। তাক ধৰি দিবলৈ চাকৰ নৱাৰ ইন্সানৰ বাঁই সৰ্গদেৱলৈ অনুৰোধ জনানত সৰ্গদেৱে উত্তৰত কোৱালে বোলে, “আমাক মামো গোবিলক ধৰি নিলি, তাক নো কিয় এৰি নিদিলা? তাতে আকৌ হৰিকেশ এতিয়া আমাৰ শৰণীয়া, কিয় এৰি দিব?”

(২) বঙালৰ হেজাল কুকুৰ এটাই পহু খেদি আনি আমাৰ পানীত পেলাইছিলহি। আমাৰ চকীয়ালক বঙালে হয় হে অনেক প্ৰকাৰে খুজিলে-মেলিলে, তথাপি চকীয়ানে নিদিলে। পাছে, বঙালেও অশুৰৰ আলিব-পৰা আমাৰ খৰিভাবী মানুহ এটা ধৰি নি তাৰে এটাক মাৰিলে। ২টাক কুকুৰৰ হতুৱাই খুৱাই মৰালে।

(৩) চেকেৰীৰে লগ লাগি অসমৰাজ্যৰ মানুহে বঙালৰ মানুহ কাটেগৈ। মোগলে বজালৈ সেই কথা জনোৱাত বজাই কলে, “চেকেৰীয়ে কেনেকৈ বঙালৰ লোক কাটে, নাজানো।”

হৰিকেশক ধৰি নিবলৈ মোগল খেদি আহিল। এই বাৰ্তা শুনি সৰ্গদেৱে চৈধ্য হেজাৰ কাঁড়ী বাকুৱতী বণ কৰিবলৈ পঠিয়াই দিলে। লগত বকুৰা-ফুকনবিলাকো গল। হাজো, সোন্ধা, শৰাইঘাট, অখকান্ত, পাণ্ডুশৰাই আৰু অৰিৰাজুৰীত হইকি-পিছলি যুদ্ধ কৰি অগনে মোগলক কচু-কটা দিলে।

আমাৰ সেনাই পাণ্ডুশৰাইত কোঁঠ দি থাকোঁতেই, মোগলৰ মিত্ৰ সত্ৰাধিত আহি মাৰুলা পাইছিলহি। ইপিনে, “আচাম বঙালে এমাহ কাল খেলন-ভুলন কৰি আছিল।” এই কথা সৰ্গদেৱে শুনি ফুকন-ৰাজ-খোৱাক ধংকৈ, মোমাই তামুলী বৰবৰুৱাক সকলোৰে নেওগ (অধিকাৰ) পাতি পঠিয়ালে। বৰবৰুৱা গৈ বন ফুকনহঁতক দায় ধৰিলেগৈ বোলে, “বঙালক নধৰি কিয় উমলি আছে?” এই কথা শুনি আটাইবোৰৰে তেজ উতলি আহিল—বঙাল সেনাৰ ওপৰত অসমীয়া সেনা ভঁপিয়াই পৰিলগৈ। মাৰুলা বালিত বিস্তৰ বঙাল মৰিল।

ববকুকা মোমাই-তামুলী

হাজোত বিশ্বন বুদ্ধ হল, অত্রে বঙালৰ বিশ্ব পৰাজয় হল। আবহুল ইশ্লাম নৱাব সমন্বিতে মুহাম্মদ নৱাব ববকুকনৰ শৰণাগত হল। ববকুকনে মোগল-বিঘ্না বহুতক বন্দী কৰি গড়গাৱতৈ পঠিয়াই দিলে। বন্দী হাৱা বিঘ্নাবিলাকে আপোনাপুনি বৰিছিলহি। তাৰ ভিতৰে শীৰ নামৰ এজন কিন্তু ফালৰি কাটি আছিল। “পাংছাই লোণ-চাউল খাই কেলে হাবান কৰিম” বুলি তেওঁ ববকুকনৰ শৰণ নললে।

পিছে, শৰণীয়া মোগল-বিঘ্না কেইজনাই ববকুকন আৰু ববকুকনৰ বিৰুদ্ধে বজাত গোচৰ দিলেহি বোলে, “পাংছাই সৰ্গদেৱতৈ পেৰা এটাত ভৰাই কিবা বস্তু দিছিল। সৰ্গদেৱে পালেনে নেপালে একো ভুঁ পোৱা নগল। আৰু শুৱালকুটীয়া তাঁতী ৬০ ধৰে পাংছাতৈ কাপোৰ বৈছিল তাকো কুকন ববকুকনাই আৱসাৎ কৰিলে।”

টুটকীয়াই সকলো অমিষ্টৰ মূল :—“তেওঁবিলাকে যে এনেকৈ লোকৰ বস্তু লয়—সৰ্গদেৱৰ ৰাজ্যত নো কি বস্তুৱে নাটিছিলে?” এইবোৰ টুটকীয়া কথাৰে বিশ্বাস কৰি সৰ্গদেৱে লাগাবক ববকুকনক মাৰিলে আৰু মোমাই-তামুলীক বন্দীকৈ ধলে।

অবিশ্বাসীক বিশ্বাস কৰা ভুল :—মোগলৰ লগনীয়া কথাত প্ৰত্যক্ষ গৈ বজাই লাগি কুকনক কটালে, মোমাই তামুলীকো বন্দী কৰিলে। কিন্তু মোগলে যুঁজ নেবিলে। নধুপুৰ, চুনৰি, বেকী, পোখৰা, জাৰলি আৰু পুঠীয়া কোঁঠত যুদ্ধ চলি থাকিবলৈ ধৰিলে। মোগলৰ সেনাপতি মিৰ্জা জাহিনা আৰু আলিয়ান খা আহিল। আমাৰো সৰু চকুৱা বৰ গোহাঞি, ফুল বৰুৱা গল। দুয়ো পক্ষৰ ভিতৰত তয়ানমা যুদ্ধ হল। আমাৰ সৈন্যই সেপকে গিলিব নোৱাৰা হল। কাঁড়-গুলিও চুকাল। বাৰপইতা, পাণ্ডুশৰাই, কাজলীত ঠাৱৰি নোৱাৰি অসমীয়া সেনা হুঁইকি আহি কলিয়াবৰ গৈলহি। পাণ্ডুশৰাইত আমাৰ একাঠি

দুবৰীণ

কাঁড় মাৰোতাও নহল। আৰু বত নাও পৰুত আছিল সকলোটি বঙালে নিলে। যুদ্ধৰ এনে শোচনীয় পৰিণাম স্বৰ্গদেৱক জনালত, স্বৰ্গদেৱে গুঁড়িয়াল মানুহ বিচাৰি মোমাই তামুলী বৰবৰুৱাক হে পালেগৈ। তৎক্ষণাৎ তেওঁক বন্দী শালবপৰা মুক্ত কৰি কামৰূপৰ দক্ষিণে ফুকন পাতি পঠিয়ালে, আঠ দিন তেওঁ ৰোগলৰ লগত যুঁজিলেগৈ।

যুঁজাক মোমাই তামুলী :—দিনে শ-পকাছ বঙাল পৰিল। এদিন বঙালক চিনাই খাপ মৰাদি মাৰি, একে উশাহতে ধৰে। বুলি মোমাই তামুলীৰ নাওখন আগ কৰি দি সকলোটি পানীতৈ খেদি গল। বঙাল কিন্তু এনে সজা-সৰকা যে আনৰ নাও আগ বাঢ়ি যোৱা দেখিয়েই বুলি এটাত সোমাই থাকিল। পাছ ফালবপৰা বঙালে বৰবৰুৱাৰ নাও আগ-ভেটি ধৰিলেগৈ। বৰবৰুৱাই ডেও দি পলগুৱা বোকাৰ জাঁপ মাৰি পৰিল। বোকাৰে লুতুনি-পুতুনি হোৱা বৰবৰুৱাক বঙালে কোনোবা মানুহ বুলি স্থখিলে, বৰুৱা-ফুকনবোৰ কেনি গল? বৰবৰুৱাই ভাও ধৰি মাত লগালে, “সেই পোনেই গল। সেই কথামতে শত্ৰু সেনাই বৰুৱা-ফুকনৰ পাছ ধৰি খেদা দি যাওঁতেই বৰবৰুৱা বোকাৰপৰা ওলাই উজাই গৈ নৱত উঠিলগৈ। দুবৰপাত পৰি আমাৰ সৈন্য-সামন্ত বিভঞ্জে পলাল। সকলোটি চলিয়াই-কলিয়াই আহি কলিয়াবৰ পালেহি। শত্ৰুৱে আস পোৱা বাতৰি পাই বজা খণ্ডত যমদগ্নি হৈ পৰিল। ফুকন-বৰুৱা-গোহাঁই সকলোলৈকে কৈ পঠালে বোলে তেওঁবিলাক চামধৰালৈ আহক।

চামধৰাত তেতিয়া বঙালক আক্ৰমণ কৰিবলৈ ঠেকুৱেই নাছিল। গড়-কোঠা-নাতি আটাইবোৰৰে অভাৱ। অঞ্চ, সিপিনে মিৰ্জা জাহিনা ক্ৰমান্বয়ে উজাই আহি বৰকটৈয়নিবপৰা মৰি ভৰলীৰ যুধ পালেহি। এনে আতাইতাই সময়ত কি কৰা উচিত সকলোটি ভাবি নিৰুপায়। অৱশেষত বৰবৰুৱা মোমাই তামুলীৰে হুণ্ডতি হৈ সকলোৱে ঠিক কৰিলে যে বঙালক

ববৰুৱা ঘোমাই-তামূলী

সম্প্ৰতি চক্ৰান্তৰ ছিটিকাত পেলীৰ লগীয়া হল। শত্ৰুৰ আক্ৰমণ পলম কৰিব পাৰিলেই চামধৰাত মুক্তৰ সকলো আয়োজন—কোঠ-টানি, চকোৱা-পীত্ৰবি সম্পূৰ্ণ কৰিব পৰা হ'ব। এই বুলি, ববৰুৱাই অভয়পুৰীয়া বাকন্তীৰ সনাতনক কাকী কবি মিৰ্জ্জা জাহিনাৰ ওচৰলৈ পঠিয়ালে; আৰু এই দৰে কবলৈ শিকালে—“ভাই নৱাবত কবিতো বুলি, আপুনি মো বিধব নিমিত্তে বুঢ়িবলৈ আহিলে। হাতী লাগে যদি ধৰি দিম; আগৰ কাঠ লাগে যদি আনি দিম, অকল সিমানেই নহয়, অটন বস্ত্ৰ ও যিহকে লাগে তাকো আমি দিবলৈ সাজু আছোঁ। মিচাকৈয়ে যুঁজ কৰি মৰিব লাগিছে কিয়?”

কটী-যোৱা আৰু লুনি-অহা-শুটন ভেগতে আমাৰ মাত্ৰহে ৰাতিয়ে-দিনে চামধৰাত গড় বান্ধিবলৈ বহিলে। এনেতে কটী-লুনি আহি মেইৰিনি বস্ত্ৰ নৱাবক লাহে বুলি ক'লে। তেতিয়া আকৌ আমাৰ নবনবৰুৱাই কটীনীতি-পূৰ্ণ হ'বলৈ প্ৰয়াণে বোলে, “আমাক দিন দিয়ক। এই কথা স্বৰ্গমহাবজাৰ ত'ত জনাব লাগিব। মহাবজাৰ মেইৰিনি পাৰলৈকে লাগিব চমাহ। গতিকে, নাই-নাই বুলিও নৱাবে চমাহ মানলৈ ৰাতি চাওক।”

তাৰ উত্তৰত নৱাবে তিনি পক্ষ অৰ্থাৎ ডেড়মাহলৈ সময় দিলে। এই বাতৰি লৈ অহা কটকীজনৰ লগত নাওবৈজা মানুহ এটি নৱাবৰ তাত থাকি আহিছিল। তাক নি নৱাবৰ আগত তেটালত নৱাবে স্তমিলে, “স্বৰ্গমহাবজাৰ কাৰেঙলৈ চমাহৰ ৰাতি হয়নে নহয়?” নাওবৈজাই কলে, “কটকীয়ে কোৱা কথা তেনেই মিছা। পবগাৱলৈ ক'ব চমাহৰ ৰাতি? আপোনাক ভুৱা মি সিহঁতে চামধৰাত গড় হৈ বান্ধিছে।”

স্বৰ্গমহাব “গৰিও বচল” :—ইতিমধ্যে, চামধৰাৰ গড় তৈয়াৰ হৈ উঠিল। আকৌ আমাৰ কটকীক পাচিল নৱাবৰ তালৈ আৰু ক'ব দিলে এই বুলি—“আমি স্বৰ্গমহাবক জনালোঁ। স্বৰ্গমহাবে বোলে বনৰ হাতী ছাবি

দুৰবীণ

লাপকো নিদিয়ৈ ; আগৰ কাঠ ছাৰি জগাকাঠকো নিদিয়ৈ ; বৰিছ ছাৰি ছেইকো নিদিয়ৈ ; সোণা ছাৰি লুইন্তৰ বালিকো নিদিয়ৈ । ভাল, যুদ্ধ কৰিবলৈ আহিছে, যুদ্ধ কৰক ।”

কটকীৰ মুখে এনে অসহনীয় আৰু অপমানসূচক বাৰ্ত্তা শুনি মতাধৰ খং বুৰৰ চুলি-আগ পালেগৈ । তৎক্ষণাৎ নৱাবে চকু পকাই স্কুধিলে, “জান যে লোচাইক মনে আছ, এবে হাৰামজাদা, আগে তই কিয় ভুঠ বাট কহিলি ?” এই বুলি তোম বান্ধি দুই কটকীক পানীত পেলাই দিবলৈ কলে । কটকীহঁতৰ লগত ততোলা সোণ আছিল । তাকে বড়ালক দি বোলে, “আমাৰ চকীৰ পোনে চকীয়ালত কথাখিনি কৈ পানীত পেলাবি, বান্ধো চিলাই দিবি ।” পাছে, সোণ পাই বান্ধ চিলাকৈ দি আমাৰ চকীৰ পোনে পেলাব খোজোঁতেই আমাৰ কটকীয়ে চকীয়ালক বি' মাৰি মাত লগালে বোলে, “সৰ্গদেৱৰ শৰণ । আমাক বড়ালে বান্ধি পানীত পেলায় । খেদি আহি ধৰি নেহি ।” পানীত পেলোৱা মাত্ৰকে চকীয়ালে তুলি আনিলে ।

চামধৰাত যুদ্ধ কৰিবলৈ সকলো সাজিম হল । যুদ্ধৰ আহিলা-পাতি তাকৰ আছিল । সৰ্গদেৱলৈ জনালত সৰ্গদেৱে সকলো আহিলা-পাতি পঠিয়াই দি যুদ্ধ নেৰিব বুলি দহগুণে উৎসাহ বঢ়াই পঠিয়ালে । চামধৰান দক্ষিণে থাকিল মোমাইতামুলী বৰবৰুৱা প্ৰধান চৰ্দাৰ বা ফুকন । পুখে থাকিল তিনিজন গোহাঞি আৰু পানীত থাকিল পিকচাই চেতীয়া-ফুকন । বড়ালেও চামধৰা গড়ত ধৰিলেহি । বৰগোহাঞিৰ গড়তে জয়-জয়তে যুদ্ধ লাগিল । বড়ালে নাৱেৰে চাপি ধৰিলেহি । সঁজু লগাব এপাঁচ মান বেলিৰ আগৰেপৰা ডাঙৰ যুৰ্জ লাগিল, গধূলি হৈ এবাইছে । বড়ালৰ মোৰা-মাত্ৰহৰ শৰেৰে গড়খাটৈ উপচি গল । পানী যুঁজো হৈছিল । চামধৰাবৰপৰা বড়াল উজাই দুইমুনি-শিলা পালেহি ।

বড়াল উজোৱা দেখি, উত্তৰপৰীয়া ফুকন পিকচায়ে আক্ৰোশকৈ ক'লে

বববকরা মোমাই-তামুলী

বোলে, “বববকরা, আমি বণত হাবিলে।” বববকরাই প্ৰবোধ দি কলে, কেলৈই হাবিম হে, পানীফুকন নাই জানো?” পিকচায়ে মোহাবি কলে, “হাবিবলৈ কি আছে ? দেখা নাই নে বঙাল উঠিলগৈয়ে।”

পাছে, মোমাইতামুলীয়ে নিজে বণ ধৰিলেগৈ। বঙালক কাটি মাৰি ভঙাই নিলে। লুইতে তেজ বৈ গল। বঙালে নাৰে নোৱাৰি গধূলি ভৰলী পাৰ হৈ বল। শক ১৫৬০। কৰ্ত্তব্যলৈ পিঠি দিয়া বানে মহাবজাই পানী-ফুকনক কনহেৰে ছিৰিৰ দিলে। আকৌ বঙাল উত্তৰ কুলত চান্দিত বেলান বাঢ়ি জুৰি গড়ত ধৰিলে। আনাৰে। গোহাঞি-বকরা সমস্তে প্ৰাণ-টাকি যুদ্ধ কৰিলে। বঙাল যদি একেদ পৰে, আন একেদে আকৌ উঠি ধৰে। এই মতে বাবদাৰ যুজি যুজি বঙাল তলকুচিয়াই পৰিলগৈ। চৈয়দ কাণ্ড নামেৰে চিপাহী এটাই স্বত্বাক নগণি গড়ত উঠিছিলহি। তাকে তৎকাল মাৰিলে। পাছে, দিকৰাই নদী আৰু গড়খাটৈ বঙালৰ শৰেৰে উপচি গল।

সেই সময়ত আহিলা পাতিও কিছু চুকাল। বঙালৰ গাটল গোবল পানী তপতাই লাচনীৰে মাৰিছিল। দীঘল জোৰ লগাই ডাঁৰিত ভুট্টি দি, হিলৈৰে কোবাই বঙাল খেদিছিল। তিন দিনৰ মূৰত মিৰ্জ্জা জাহিনা, আলিয়াৰ খাঁ, মহম্মদ জোয়া, মাচিম খাঁ ইচ্ছাপিণ্ডাৰ, মিনচাঁদ, প্ৰাণ-নাৰায়ণ, ৰামচন্দ্ৰ কাথিয়া, উদ্ভন—এওঁবিলাক সকলো ভাগি গল। গুৱাহাটীত আলিয়াৰ খাঁক ধৈ, মিৰ্জ্জা জাহিনাই কৈ গল—“আচামক একো প্ৰকাৰে যে নোৱাৰে।” আহিলাপাতিও চুকাল। মই পাংছাৰ তালৈ যাওঁ। গুৱাহাটীতে যেনেকৈ থাকিব লাগে, লগৰ মানুহেৰে তেনেকৈ থাকিব।” ১৫৬০ শকত মিৰ্জ্জা জাহিনাৰ লগত মোমাইতামুলী বববকৰাৰ যুদ্ধ শেষ।

জাহিনাৰ আজ্ঞা অনুসৰি আলিয়াৰ খাঁই গুৱাহাটীত থানা কৰিলে। আমাৰ চকীও কান্ধলীত হল। তাৰপৰাই বঙালৰ চকীয়ালৰ লগত আমাৰ চকীয়ালে ভিতৰি-ভিতৰি বেহা-কিনা কৰি আছিল।

দুবৰীণ

মোগলৰ লগত সন্ধি :—ওৱাহাটী এৰি, মিৰ্জা জাহিনা ভট্টায়াই যোৱালৈকে মহাবাজ প্ৰতাপসিংহৰ ৰাজত্ব-কালত অসম-বঙালৰ বাৰ বছৰ যুদ্ধ লাগে। এই বাৰ বছৰে আমাৰ যুদ্ধৰ সমল পৰালি পৰি আহিছিল। উঁড়ালতো ধোৱা বস্ত্ৰৰ নাটুনি হৈ পৰিছিল। কাঁড়ী-বাকুৱতী মাগুহবোৰো বণ কৰি-কৰি ভাগৰি পৰিছিল। সেই কাৰণে, বজাই সাম্প্ৰতিকলৈ যুদ্ধ স্থগিত ৰাখি বৰবৰাহা-বৰফুকনে বঙালৰ লগত সন্ধি কৰক বুলি তেওঁবিলাকলৈ ইচ্ছিত দিলে। সেই ইচ্ছিত অনুসৰি সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱ লৈ আমাৰ কটকী অভয়পুৰীয়াৰ সনাতন আৰু চলাৰ কাণ আনিয়াৰ খাঁৰ তালৈ গল। আমাৰ বৰবৰাহা-বৰফুকনৰ প্ৰস্তাৱ আছিল—উত্তৰে বৰনদী দক্ষিণে অম্বৰ আলি, ইয়েই সম্প্ৰতি অসম আৰু বঙালৰ সীমা হওক। আনিয়াৰ খাঁই সেই প্ৰস্তাৱত মান্তি হৈ আমাৰ কটকীৰ লগতে জাৰখণ্ড, ওৱাকালি, আৰু চেকমেলা—এই তিনিজন কটকীক অসমৰ কাৰেঙালৈ পঠিয়ালে।

মোগল কটকীৰ মুখত মোমাই-ভামুলীৰ প্ৰতাপ বৰ্ণন :—আগলৈ যুদ্ধৰ নিমিত্তে প্ৰস্তুত হবলৈ সন্ধিৰ প্ৰস্তাৱ আগ বঢ়াই আমাৰ সৰ্গদেৱ বৰবৰাহা প্ৰমুখ্যে যেনেকৈ চল চাৰিছিল আনিয়াৰ খাঁইও তেনেকৈ চেকমেলাকে আদি বৰি তিনিজন কটকী পঠিয়াই অসমৰ আভ্যন্তৰীণ অৱস্থা বুজিবলৈ কল পাতিছিল। কিন্তু আনিয়াৰ খাঁই কটকীমুখে 'ভৱান' শুনি ভৱিষ্ণু অসম আক্ৰমণ কৰাৰ কথা সঁচাত নছ ধুৱাব লগীয়া হল। গড়গাৱঁৰপৰা উলটি গৈ চেকমেলা কটকীয়ে আনিয়াৰ খাঁত জনালেগৈ বোলে, সৰ্গদেৱ বজা নহয়, সাক্ষাৎ মহাদেৱ। মোমাইভামুলী বৰবৰাহা নহয়, সাক্ষাৎ নন্দীশ্বৰ। যি খানত তেওঁবিলাক পাকে, সেই খান কৈলাস। এই দুজন থাকে মানে সেই দেশ লবলৈ কোনে সাহ কৰিব পাৰে ?

বৰবৰাহা "নামজানী বজা" :—কচাৰী ৰাজ্যৰ গতি-বিধি লক্ষ্য কৰিবলৈ আৰু সেই দেশৰ লগত ৰাজনৈতিক সম্বন্ধ চিৰস্থায়ী কৰিবলৈ

বববকরা মোমাই-তামুলী

মোমাইতামুলী আছিল ববকুকন হৈ কলিয়াববত। কচাৰী বজাই তেওঁলৈ বাজোচিত শ্ৰী লগাই “নামনি-বজা” বুলি সম্বোধন কৰি এখন পত্ৰ দিছিল। সেই চিঠি আনিছিল ছুজন কটকীয়ে। দুয়ো কটকীক আনি, তুলি, পত্ৰ শুনি মোমাইতামুলীয়ে স্বৰ্গদেৱলৈ জনাই পঠালে বোলে, “কচাৰী বজাই মোক বববকরা নুবুলি” “নামজানী বজা” বুলি কিয় পত্ৰত লিখিব! তামুলী সম্বন্ধিত স্বৰ্গদেৱে বুলিলে, “মোৰ বববকরাক যে পত্ৰত “বজানাম” বুলি লিখিছে, তাৰপৰা মোৰ হে যশস্যা বাঢ়িছে, ইয়াত এৰুকা কথা নাই।” সেই দিনৰপৰা হৈ অৰ্থাৎ মোমাই তামুলী ববকুকন হোৱাৰপৰা হৈ ববকুকনৰ নাম ‘নামজানী বজা’ হ’ল।

কাণু আৰু সনাতন কটকীয়ে বঙালৰ কটকী চেকমেদাহঁতক আনি স্বৰ্গদেৱৰ ওচৰত ভেটাইছিলতি। চেকমেদাক ধানাগে তুলি বববকরাৰ মৌলত থাকিবলৈ দিয়া হ’ল। তাৰ পিছত, বজাই সনাতন—কাণুক কিবা কথা কব নগীয়া আভেহে বুলি স্মিলিলে। সিহঁতে বোলে, “স্বৰ্গদেৱ, ছুই আখাৰমান কথা আছে। দেৱতাট যদি পুনৰ্বাৰ নোসোধে আমি বন্দীহঁতে কব খোজোঁ।” স্বৰ্গদেৱে বোলে, “নোসোধে।”

কাৰেঙত বববকরাৰ প্ৰস্তাৱ :- কটকীহঁত নিদেশলৈ গৈ-গৈ বব দুখ পাই আছিল। তাকে সিহঁতে স্বৰ্গদেৱক জনালে। স্বৰ্গদেৱে ওচৰ নুশুনি আকৌ সিহঁতকে বঙাললৈ পাচিলে। সিহঁতেও বববকরাক খাটনি-লোটিনি কৰি আহিল বোলে, “দেউতাই আমাক ৰাখক।” কটকী-হঁতৰ দুখ পতিয়াই বববকরাটো এমৰ কোৱাত স্বৰ্গদেৱে বোলে, ‘কটকীহঁতে যি কৈছে তাৰ কথা-বাৰ্ত্তা আঁস-মুগুতি জেঠেৰীয়ে (মোমাইতামুলীয়ে) মৌলৈ কৈ থাকে। পাচে বববকরায়ে স্বৰ্গদেৱলৈ প্ৰাৰ্পনা কৰি ভ্ৰাক্ৰণৰ অৰ্ধে জনাই আছিল। স্বৰ্গদেৱে ‘যা’ বুলি কৈ মাত লগালে, বোলে, কাটিলোঁহেতেন, যাতে জেঠেৰীয়ে মাত্তি আহিছে।

হুৰবীণ

বহাৰাজ প্ৰতাপসিংহৰ স্বভাৱটো একাটেকা আছিল—কেতিয়াবা অনপ কথাতো বৰ খং উঠিছিল আৰু লম্বু অপৰাধতে গুৰু দণ্ড দিছিল। মোৱাই-তামুলীয়ে হে ভালেমান কথাত ৰাজকাৰ্য্যৰ গতি নিয়ন্ত্ৰণ কৰিছিল। এনে নিয়ন্ত্ৰণৰ ফলত অসমীয়া জাতিয়ে সেই কালত তেো ব্যক্তিগত দায়িত্ব হ্ৰদয়ক্ৰম কৰিছিলেই, আজিও তাৰ নিদৰ্শন বুৰঞ্জীপাতত নতুন পণ্ডিতৰ দৰে নতুন হৈ পৰি আছে।

প্ৰজাই বজাৰ শক্তি। “একোটা মানুহ একোটা পৰ্ব্বত। তাক কাটিলে মাৰিলে সৰ্গদেৱৰ হে টুটে” :—সনাতন আৰু কাণু কটকীয়ে আলিয়াৰ খাঁৰপৰা পত্ৰ-সন্দেশ লৈ গড়গাৱঁৰ কালে উজাই আহিছে। তেতিয়া সৰ্গদেৱবৈসেতে বৰবৰুৱা আছিল জাণিৰঙৰিত (দিখৌ-মুখত)। ভাণি ফালৰপৰা কটকীৰ নাও অহা দেখি কাপোৰৰ বা দি নাও বখালে। নাৱত পুৰণি নাওবৈছা নেদেখি বজাই খংকৈ নাৱত থকা মানুহ—বোৰক বাকি পানীত পেলাই দিবলৈ কলে। বজাৰ খণ্ডৰ ডমক ইমান বেছি ছৈছিল যে বৰবৰুৱায়ে একো মাতিব নোৱাৰিলে। পানীত পেলাই মাৰিবলৈ কলত, কটকী সনাতনে গলত কাপোৰ মেৰাই কাকুতিকৈ কলে বোলে, “কাটে যদি সৰ্গদেৱে বন্দীকে কাটক। বন্দীৰ লগত সৰ্গদেৱে মহ কিনিবলৈ এশ ম'ণ্ড দিছিল। সেই মানুহ হে এতিয়া নাৱত আছে। মহ কিনা পাৱঁৰ ওচৰতে সিহঁতৰ ভাই-ভতিজা আছে। সিহঁত আহি হে বন্দীহঁতৰ লগত আছেহি। বন্দীৰ মানুহখিনি লৰালুৰিৰ মুখ চাবলৈ আৰু কাপোৰকানি শুবলৈ হে গৈছে। নাৱত থকা মানুহখিনি সৰ্গদেৱে কোনো বুলি নৈ কোনোবাটো জানো ৰাখিব পাৰিব? কিন্তু, সৰ্গদেৱে ভাবি চৰ লাগে—একোটা মানুহ কুৰি বছৰে হে হয়। একোটা মানুহ একোখন পৰ্ব্বত। তাতে, ভাঙৰ শত্ৰুও সমাপতে আছে। নাকাটি-নামাৰি ৰাখিলে এক চুকত মলিনবৈদ্য প'ৰ কাটিলে-মাৰিলে স্বৰ্গদেৱৰ হে টুটে।”

বরষকমা মোমাই-তামুলী

প্রজাই বজাৰ শক্তি । এনে প্রজা বৃদ্ধি হওক বুলিয়েই মোমাই
তামুলীয়ে অসম দেশ নকৈ পাতিলে আৰু এনে প্রজা বক্ষ । হওক বুলিয়ে!
অম্বুব আলি আৰু বৰনদীকে অসম—বঙালৰ সীমা কৰি বাৰ বছৰীয়া
মুহুৰ ওৰ পেলালে ।

বঙাল-বৈবী লাচিত বৰফুকন

শব্দ ব্রহ্ম । ব্রহ্মৰ যেনেকৈ মৰণ নাই, শব্দৰো তেনেকৈ মৰণ নাই । কাল-পাত্ৰৰ ঠাই বুজি যেনেকৈ সজ্জিত পানীৰ ধানখাত ব্রহ্মৰ কপ পৰিবৰ্ত্তন হয়, শব্দৰো তেনেকৈ সংসারৰ সহস্র জলাৰ নাভেদি সৰকি, নাগাহৰিত হৈ পৰিষ্কাৰ হয় । “জননী জম্বুভূমিষ্ঠ স্বৰ্গাদপি গৰীৱসী” অৰ্থাৎ আনি ওপজা জম্বুভূমিখন যে ইন্দুৰ অলকাপূৰীতকৈও শ্ৰেষ্ঠ, এই মহাকাব্য যিদিনাই অধ্যাবৃত্ত পোন-প্ৰথম উচ্চাৰিত হ'ল, সেই দিনাৰপৰাই সেই মহাকাব্যই ভবত বজাৰ ভূ-ভাগত অৰ্থাৎ এই ভাবতলৰত, যুগে-যুগে নাম সলাই, কপ সলাই দিয়াপৰু দিনলৈ ধৰিলে । সেই বাক্যৰ এনে হে গুণ যে যি এবাৰ তাক শুনিছে, তেওঁ আক তাক কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰে ; যি এবাৰ তাক উপলব্ধি কৰিছে, তেওঁ আক কেতিয়াও স্বদেশ-প্ৰেমত বলিয়া নোহোৱাকৈ থাকিব নোৱাৰে আৰু যি তাৰ বস চেপি পাক্‌ভৌতিক দেহাৰ তেজৰ লগত মিলাই লব পাৰিছে, তেৱেঁই তেওঁৰ জীৱন ধন্য কৰি জগতত অমৰ কৰি ৰাখিছে । এনে মনৰণ অমৃতৰ বসত আপ্লুত হৈয়ে ৰাজস্থানৰ ৰাণাপ্ৰতাপ জম্বুভূমিহস্তে প্ৰলয়প্ৰাপ্ত হ'ল ; এই বাক্যৰ নোহিনী-মন্ত্ৰত মুগ্ধ হৈয়েই পাৰাকেশৰী ৰখজিং সিংহই বিলাস-বাসনা বৰ্জ্জন কৰিছিল ; এই

বঙাল-বৈবী লাচিত্ত ববক্কৰ

বাক্যৰ ধনস্তম্ভ চোলৰ মাত শুনিয়াই মাৰাঠা-কেশৰী শিৱাজী মহাৰাজে যোগলৰ ঠাটকটকক খুৰ্ছাৰিয়ান কৰি পেলাইছিল। এই বাক্যৰ মোহত পৰিয়েই, আজি যাক সুৰবিবলৈ ওলাইছোঁ, সেই প্ৰশস্তমনা, উগ্ৰতদ্ধম, বীৰভৈৰৱ লাচিত্ত ববক্কৰনে “দেশতকৈ মোমাই ডাঙৰ নহয়—বুলি নিজ মোমায়েকক কাটি খণ্ড-বিখণ্ড কৰিলে। অকল সেয়েই নহয়, “বঙালৰ অধীন হুই থাকিবতকৈ মৰণে সে উচিত”—এই কেইটা কথাৰে এধাৰি মুকুতামালা গাঁথি অসম-বুৰঞ্জীৰ গৌৰৱদীপ্ত পাতকেইটি চকচকীয়া কৰি পেলালে।

সেই মুকুতাৰ মালা গাঁথি অসম বুৰঞ্জীৰ পাতত পিত্তাৰৰ আজি তিনি শ বছৰ পাৰ হৈ গল। এই কেই শ বছৰে আমাৰ জননী জগন্মতীৰ ওপনেদি কত ধুমুহা, কত ভূমিকম্প, কত উৎপাত পাৰ হৈ গ’ল! তথাপি শব্দ যে ব্ৰহ্ম, ব্ৰহ্ম যে অজৰ-অমৰ, সেই বান্ধেই আজিও সেই লাচিত্ত জীৱন-প্ৰসঙ্গত উচ্চাৰিত হোৱা অমোঘ-মন্ত্ৰ অচৰ-অমৰ হৈ পৰি আছে। পৰি আছে—অচৰ-অমৰ হৈ, বিদ্ধ বিহীন জীৱনীশক্তি। পলায়নত্ৰাণ পিহৰাত জিহ্বিৰি পিকি আৱদ্ধ হৈ থকা আশি নিভানিবা সেই জীৱনীশক্তি-বিহীন অমোঘ বাক্যত চেতনাৰ সঞ্চাল কৰিব পাৰেৱেই, এই সুনিষেট হবলা গোটেই দেশভূমি লাচিত্ত স্মৃতি সঞ্চারিত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে।

যিখন দেশত, “একোটি মানুহ কুৰি বন্ধু হৈছে। য’ত একোটি মানুহ একো-একোটা পৰ্বত। য’ত একোজন বজা নহয়, সাফাঃ মহাদেৱ। একোজন নন্দী নহয়, সাফাঃ নন্দী,” সেইখন দেশত

কতজনৈ গাহে-পিতে গদাধৰ হৈ
মূৰ তুলি আছিল গাৰ’ত
নীৰে বজাই বীণা কত বা শব্দৰে
শেষ শান্তি ললে আশানত।”

মুৰবীণ

তাৰ বুজ লয় কোনে ? আজি আমাৰ ঘৰৰ খবৰ আমি নাৰাখোঁ । বিদেশীৰ
কপাত আশ্রয় লৈয়েই আমি উপাহ লৈছোঁহঁক । আমি জানো কেতিয়াবা
ভাবিছোঁ—

পৰে কি আপোন গোৱে নাৰায়ণ
শিমলু নহয় চন্দন ।”

বিদেশী-বুৰঞ্জী লিখকে আমাৰ আশা-আকাঙ্ক্ষা পূৰোৱা বাটত হেঙাৰ
পোতা দেখিয়েই ওলাই আহিল স্বৰ্গীয় হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী । গোস্বামী
দেৱৰ অনুগ্ৰহতেই শৰাইঘাটত হোৱা বণৰ নায়ক লাচিত বৰফুকনৰ হুবহু
প্ৰতিকৃতি এটি দেখিবলৈ পাইছোঁহঁক । সেই ওপে, মোগল খেদোৱা বীৰৰ
চৰিত্ৰ—আখ্যান ওনোৱাৰ আগতে স্বৰ্গীয় গোস্বামী প্ৰভুলে ওলগ নজনাই
নোৱাৰিলে ।

। অসম মোগলৰ মাজত বিৰোধৰ সূত্ৰপাত ।

আগতে কৈ অহা হৈছে যদিও, দোহাৰি উল্লেখ কৰা উচিত হ'ব যে,
১৫৩৭ শকৰ ফাগুন নাটত ছৈয়দ বাবাকৰ নৱাবৰ বতন ছা নাথৰে
এজন সদাগৰে দুখনি নাট লৈ আমাৰ দেশলৈ বেহাৰ বেপাৰ কৰিবলৈ
আহে । তেতিয়া আমাৰ ৰাজসিংহাসনত স্বৰ্গদেৱ প্ৰতাপসিংহ বিজ্ঞমান ।
যেই তেওঁ জনিলে বোলে, মোগল আহি অসমৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰিছেহি,
সেই তেওঁ ৰাজ্যৰ মাজত ঘোষণা কৰি দিলে বোলে, মোগলে আবাস কৰি
কোঁচৰ ৰাজ্যখন ভাঙিলে ; আমাৰো ৰাজ্যখন মাৰিবলৈ বুদ্ধি চক্ৰান্ত হৈ
কৰিছে । সিহঁতক পালে কোনেও নেবিৰি ।” এই বুলি, ৰজাই উঠি হৈ
লৰীলে, আমাৰ মন্ত্ৰেই গৈ সদাগৰকো কাটিলে, বস্ত্ৰ বেহানিয়ে সৈতে নাট
পুখনিও কাটি আনিলে । অসমৰে ৰঙালৰে, অথাৎ মোগল পাংছাহেৰে অৰি
হোৱাৰ এয়ে প্ৰথম সূত্ৰপাত । মোগলৰ সৈন্ত-সামন্ত যুদ্ধৰ সাজেৰে আগ

বঙাল-বেবী লাচিত বৰকুঁৱৰ

বাচি আহিল আৰু আমাৰ সৈন্যেৰে, কেইবাখন ঠাইতো কেইবাখন বণ লাগিল। বণৰ শেষ ফল হল, খাণ্ডাৰে ঠেলি যাক য'ত ধলে অৰ্থাৎ কোনো সন্ধি নহল। তবোৱালৰ বনেৰে হৈ ঠেলাঠেলি কৰি থোৱা হ'ল। হাজাটলৈকে অসমৰ সীমা হল।

মোগলৰ লগত পুন্মৰ যুদ্ধ।

আকৌ বঙাল দেশৰপৰা পলাই আহি আমাৰ স্বৰ্গদেৱত শৰণাপন্ন হোৱা হৰিকেশ বোলা মানুহ এজনক স্বৰ্গদেৱে শৰণাগতক এৰি নিদিওঁ বুলি কোৱাত, পুনৰ মোগলৰ লগত যুদ্ধ আবহু হল। এই যুদ্ধত “সাগৰৰ উল্লিৰ নিচিনা প্ৰজাৰ আন্দোল।” যুদ্ধত স্বৰ্গদেৱৰ ফালৰ মানুহ-ঘোৰাবৰ মাৰা শৰে খাটৈ ভৰি গৈছিল; তেজৰ নদী বৈছিল। বৰতোপৰ গুৰুগুৰিত গৰ্ভাৱতী স্ত্ৰীৰ গৰ্ভ ৰহি গৈছিল। নুইতৰ পানী তেজময় হৈছিল।” অৱশেষত মোগলৰ সেনাপতি আলিয়াৰ খাঁ আৰু আমাৰ নৰবৰক মোমাই-তামুলীৰে এখনি সন্ধি হল। সন্ধিমতে আমাৰ ৰাজ্যৰ সীমা নুইতৰ উত্তৰে বৰ নদী আৰু দক্ষিণে অন্তৰৰ আলি অৰ্থাৎ গুৱাহাটীলৈকে হল। ১৫৬০ শকত আলিয়াৰ খাঁ গুৱাহাটীত পাংছাহৰ প্ৰতিনিধি অৰ্থাৎ ফৌজদাৰ হৈ বহি ললে। বঙালৰ সৈতে হোঁহোঁকা-পিছলা কৰি থাকোঁতে-থাকোঁতেই হাতী চলা, বৰীভলা, গুৱাহাটী আমাৰ ৰাজ্যত সোমালহি। এনেতে, শিবজীৰুলা আহিল। জয়স্বৰ্জ সিংহই স্বাধীনতাৰ সঙ্ঘৰ্ষ ৰক্ষা কৰিবৰ অৰ্থে মোগলক তিনি লাখ টকা ৰূপ, নবৈবটা হাতী দিবলৈ কয়ল কৰিলে। পাখৰী কুৰ'বীৰ অকুমাৰী জীয়েক লাংচি* গাভৰুক*—যাক ৰমণী গাভৰু বুলি কয়— দিলে দিল্লীৰ পাটছাহলৈ। তিনি লাখ টকা, নবৈবটা হাতীৰ কয়ল হৈ কৰিলে। একেলগে দিবলৈ নহল। তাৰ বাবে সোঁতা পঢ়িগালে চনদিয়েক

* ডক্টৰ সূৰ্যাকুমাৰ ভূঞাৰ “ৰমণী গাভৰু” দ্ৰষ্টব্য।

চুৰবীণ

অসমীয়া বিষয়াক আৰু বছৰে-বছৰে কুৰিটোক হাতী দিবলৈ গাত ললে। গুৱাহাটী-বান্দে দৰং, নেকিৰাণী (বাণী) বেলতলা পাটছাৰুৰ ৰাজ্যৰ তিত্তৰুৱা হল। গুৱাহাটীত বহুদিন ধৰি ফোজদাৰ থাকিল। সেই যে নব্বৈটা হাতী, তিনি লাখ টকা আনাৰ বজাই দিবলৈ কবুল কৰিছিল, তাক বজাই কিস্তিবন্দী কৰি শোধাই আছিল। কিন্তু ১৫৮৫ শকৰ কাতিত মুদগৰ ৰোগত স্বৰ্গদেৱ জয়ধ্বজসিংহ বকতাত স্বৰ্গী হ'ল।

চক্ৰধ্বজৰ পাত্ৰ-মন্ত্ৰী।

জয়ধ্বজৰ পিছতে স্বৰ্গদেৱ চক্ৰধ্বজসিংহ ৰাজপাটত বহে। এওঁৰ দিনতে বৰফুকন লাচিতৰ পুৰণীবীৰ্য চৌদিশে প্ৰতিভাত হয়। বৰফুকনক বীৰবেশে পৰিদৰ্শন কৰিবলৈ হলে চক্ৰধ্বজসিংহৰ পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসকলৰ ছবিখন চকুৰ আগত দাঙি দিবৰ লাগিল।

ৰাজধানী গৰগাঁওত :—স্বৰ্গদেৱ—চক্ৰধ্বজসিংহ।

বুঢ়াগোহাঁই—আতন বাহগৰীয়া

বৰপাত্ৰ গোহাঁই—লাঙ্গি।

বৰবক্ৰা—ঘোৰাকোঁৱৰ।

আৰু বৰফুকন—সৰুতনা লাচিত।

এই গুৰিহুকৰ শিপা, ঠাল-ঠেঙুলি “এৰনাগুৰুনে” অৱস্থিত :—
নিম্বুকিগাল, বহা বৰ অভয়পুৰীয়া, ৰাঙ্গ অভয়পুৰীয়া, সৰু অভয়পুৰীয়া,
পানী-অভয়পুৰীয়া, দৈৱচীয়া, ওপৰদৈৱচীয়া ৰাঙ্গদৈৱচীয়া, সৰু দৈৱচীয়া,
দিহিচীয়া, হকৰা-দিহিচীয়া, পানী-দিহিচীয়া, শলগুৰীয়া, তৰ শলগুৰীয়া,
পানী-শলগুৰীয়া, কপহুৱা, গড়পুৰীয়া, দেলাধৰীয়া, টিপনীয়া, তিক্তাল,
জিখৌমুখীয়া, নানদীয়া, মনচীয়া—এইসকল ৰাজপোৱাৰ প্ৰত্যেকক

বঙাল-বৈবী লাচিত ববলুৰ

ভুলত ১২ হেজাৰটক কাঁড়ী বধূৱা। অৰ্থাৎ মূল, দোৱাল, ভোগালত
(দোৱাল-ভেৰালো কয়) মুঠ সৈন্যসংখ্যা আছিল ৮৬৪০০০।

চক্ৰবৰ্ত্তীৰ চ'ৰাত বঙাল-বধূৰ অস্তাঙ্গা।

মীবলুৰ (আমিৰ জুমা - টোৱাণীয়েৰ) মুকুত কৰলকৰা পেচকছৰ
বাকী থকা টকা আৰু হাতী শাৰি গুৱাহাটীৰ ফোজদাৰ ফিৰোজ খাঁই
‘মহাৰাজত তিনি লাখ টকা নটক হাতী ধুতি অধিক গৰ্ব-বচন লুলি
চৈয়দ জাকৰ কটকীক স্বৰ্গদেৱৰ ওচৰলৈ পঠালে। এই কথা শুনি বজা
চক্ৰবৰ্ত্তীয়ে মহা ক্ৰোধ কৰি বচন লুলিলে :—

“বঙালৰ অধীন হৈ থকাতকৈ মৰাই ভাল।” এই লুলি, স্বৰ্গদেৱে
পাত্ৰবস্ত্ৰী সকলেৰে আলচ কৰি মোমাই-তামুলী বববৰাৱাৰ
পুতেক লাচিত ডেকাক ববলুকন পাতিলে। লাচিত ডেকা
দিহিং—নমাটি সত্ৰৰ মহাপুৰুষ বিনন্দপ্ৰসাদ দেৱৰ শৰণীয়া। বঙালক
মাৰিবলৈ সকলো সপ্তম হল। বববৰাৱা, বাজখোৱা, কাঁড়ী, হজুৱা, চমুৱা
বিষয়া, সকলো সমৱেত হল। বাঁহগৰীয়া বুঢ়াগোহাঁইয়ে সকলোতকৈ চাই
মাত লাগিলে, “সলায় স্বতন্ত্ৰ বজা আনি, বঙালৰ আইচিতি গছিব
নোৱাৰেঁ।—স্বৰ্গদেৱতাই উত্তৰ লুলিছে। পাৰিতপক্ষে আক্ৰিয়াই দেন
মোগলক ধৰিম।” এই কথাৰ পিছতে, তেওঁ এঘাৰ কথা মহাৰাজক দকৈ
ভাৰি চাবলৈ ক’লে, “কমাৰে চক বেচে, পাইকে হাতত লৈ বজাই চায়,
যদি হাতত বাঁজিল, চাৰি কড়া কড়িকো দিয়ে, চকৰো নিয়ে। সেয়ে
যদি হাতত নেবাঁজে, নিয়ে নে কি?” বুঢ়াগোহাঁইৰ গমুৰ পৰামৰ্শ
শুনি বজাদেৱে সেই সভাতে তামদলৈক স্তৰিলে, বোলে “আহিলা,—পাতি
নো কি আছে।” (তামদলৈয়ে মপৰাই মাত দিলে, বোলে, “সকলো আছে।”
পিছে, বজাই উৰাললৈ মোমাই চাৰিগৈ দেখোন, “খাৰৰ নাৱে এপেৰাও

দুববীণ

নাই, গুলীৰ নারে চাবি পেৰাও নাই ; কাঁড়ৰ নামৰে এটি কাঠিও নাই ।”)

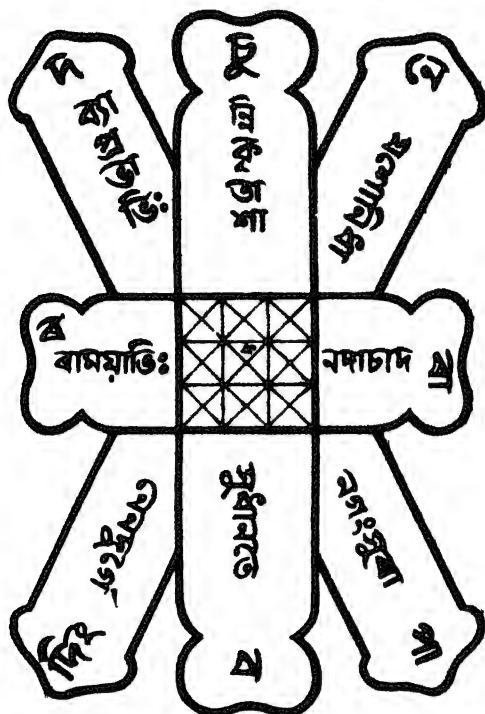
বঙাল মৰাৰ বিবাহ আয়োজন ।

তৎক্ষণাৎ স্বৰ্গদেৱে হুকুম দিলে বোলে, আহিলা-পাতি গঢ়িব লাগে । নাওখলীয়া বক্সা ওজাক বঁটা বাহন দি নাও সজোৱালে । বজাৰ নগৰৰ ভিতৰতে কাঁড়-মৰ খাৰ-মৰ কবালে । বৰদুৱাৰৰ (নাজিৰাৰ চুণপোৰা ঘাটৰ ওচৰত) মুখতে কমাৰশাল পতালে । দুহুৱৰ আহিলা-পাতিৰ কাম হৈছেনে নাইহোৱা দুয়ো বেলা বজাই নিজে চাবলৈ ধৰিলে । কাঁড়ীক কাঁড় মৰাই, হিলৈদাৰীক হিলৈ মৰাই, বাকৰতীক বাক চলাবলৈ কৈ, কপ-কাপোৰ-তিবোতা-গাখীৰ-মাছ-লোণ-চাউল দি উৎসাহ বঢ়াবলৈ ধৰিলে । কাঁড়ী-খলাত যিটোৱে কাঁড় মাৰিব নেজানে, বজাই তাক নিজ হাতেৰে ধনু মুঠিত ধৰাই কাঁড় মৰোৱালে । কামায়ণ, টোৱা, জখুৰ, গঠিয়া জখুৰ, কেঁচাইখাণি, পহলণ্ডী, পাখবকলাই আৰু বৰতোপ সজোৱালে ।

গুইমেলা বৰগোহাঁই ফুকন, দৈয়ঙীয়া ৰাজখোৱা, দোলাকাষৰীয়া বক্সা লাটম, বাৰকিয়াল বৰগোহাঁই, নেওগ হাজৰীকা, কমলাবৰীয়া গোহাঁই ফুকন, মৰঙীখোৱা বৰচেতীয়া, জাতি চল্লন গোহাঁই, শলঙৰীয়া ৰাজখোৱা চক্ৰপাণি, বন অভয়পুৰীয়া ৰাজখোৱা শেন গোহাঁই, অভয় পুৰীয়া ৰাজখোৱা, সৰু অভয়পুৰীয়া ৰাজখোৱা, বাঁহগৰীয়া বুঢ়াগোহাঁই, মিৰি সলিকৈ ফুকন, দিহিঙ্গীয়া ৰাজখোৱা, চাৰিঙ্গীয়া ফুকন ধলা গোহাঁই, গজপুৰীয়া ৰাজখোৱা, বৰপাত্ৰ গোহাঁই, বাইডঙ্গীয়া ৰাজখোৱা —এই সকলক সেনাপতি পাতি গড়গাৱঁৰপৰা হজে-হজে সৈন্তসামন্ত উলিয়াই পঠিয়ালে । লাচিত ডেকাক বৰফুকন পাতি কলিয়াবৰালৈ পঠালে—কুকুৰা চেং চাই । গাত ললে এই জ্ঞান-কৱচ :—

বঙাল-বেবী লাচিত বৰকুকৰ

১৫৮৭ শকৰ ভাদ্ৰ মাহতে গড়গাওঁ নগৰৰ পৰা এক লাখ ষাঠি হেজাৰ
মূল বগুৱা ওলাল, দলদোপ-হেলনানদোপকৈ—বঙাল মাৰিবলৈ।

(১ মাহে দুই নাম পানী কুৰুমাৰ পৰা পোৱা)

সকলোটি সঠিক হৈ বীহবাৰীতে নোথলৰ সেনাপতি চৈয়দ চান। আৰু
চৈয়দ ফিৰোজৰ লগত যুদ্ধ কৰিলে। তাৰ পিছত, ক্ৰমান্বয়ে কাজনিমুখ,
ইটাখুলি, বৰনন্দীৰ মুখ আৰু গুৱাহাটীত যুদ্ধ হল। আটাইবোৰ কোঠতে
মোগলৰ সৈন্য বিষমকপে ষাটিল। ঋতু-ঋতুকেয়ে এই যুদ্ধ এৰাচৰ

দূৰবীণ

প্ৰমাদ চলিছিল। আমাৰ সৈন্যই “যত বজাল পালে, সমস্তকে কাটিলে।
গুৱাহাটী এৰি বজাল বিভঙ্গে পলাল।” পলাই গৈ, চৈয়দ পিৰোজ খাঁ
চৈয়দ চান্দা চৰ্কাৰে নানাহামুখত আকৌ ফেৰ পাতিলে। আমাৰ লাচিত
বৰফুকনে মোগলৰ সেনাক খেদি গৈ নানাহামুখত ভোট ধৰি আনিলে।
চৈয়দ পিৰোজৰ বেটা (পিৰোজ) পহৰ খাঁ আৰু চৈয়দ ছছেইন, এই
প্ৰজ্ঞান পলাই গল। কিছুমানক কাটিলে, কিছুমানক গড়গাৱঁতৈ আনিলে বন্দী
কৰি সজ্জাত ভৰাই। এই বণ-জিকাৰ স্মৃতি চিম স্বৰূপে স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাত
লাচিত্তে ১৫৮৯ শকৰ আশোণ মাহত বিশ্বকৰ্মা-নিৰ্মিত হেন এটি গড় বজাই
ছিল। তেতিয়াৰপৰা গুৱাহাটী আমাৰ হল।

ৰজা ৰামসিংহৰ আগমন।

“উদগণিবিৰ” স্বৰ্গদেৱে গুৱাহাটীৰপৰা মোগলৰ কোজদাৰ খেদি,
নানাহামুখত খাড়া পলাৰ কথা যেতিয়া “অস্তগিবিৰ” পাংছাহে শুনিলে আৰু
যেতিয়া শুনিলে যে লাচিত বৰফুকনে পিৰোজ খাঁ আৰু চান্দাক বন্দী কৰি
ধৰি নিলে, বাঁহগড়ীয়া বুনাগোঁঠায়ে বৰ গড় বজালে তেতিয়া আওৰংজৈৰ
পাংছাহে নাফাতাৰজাৰ নাতি জয়সিংহৰ বেটা ৰজা ৰামসিংহক পঠালে
গুৱাহাটীৰ গড় ভাঙি অসমক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ। ৰামসিংহক দিলে সোণ
খণোৱা জীনে সৈতে এটা পক্ষীৰাজ ঘোৰা; মুকুতা লগোৱা পেটিয়ে
সৈতে এখন সোণৰ মিনা কবোৱা তৰোৱাল। লগত আহিল, নচৰং খাঁ
খিৰং সিং বস্ত্ৰীয়া, বহুনাথ সিংহ, বেইৰাম পেও আৰু ৰছিদ খাঁকে আদি
কৰি অসংখ্য ওমৰাও আৰু ক্ষত্ৰিয় ৰজা। সৈন্য ললে ৯ লাখ। এনে বিপুল
অংচ ভাৰতৰ সমাৰোহৰে আহি ৰজা ৰামসিংহ ১৫৮৯ শকৰ চ’ত মাহত
অসমৰ সীমা পাৰ হৈ ১৫৯০ শকৰ ফাগুন মাহত শৰাইঘাটত পেৰা
দিলহি।

বঙাল-বৈবী লাচিত বৰফুকনৰ

অৰ্গদেৱৰ চ'বাত যুক্তি ।

ৰামসিংহ অহাৰ ৰাতৰি পাই, আমাৰ ডাঙৰীয়াসকলে বৰফুকনেৰে
যুগুতি হৈ চালে, দেখোন, কথা বিসঙ্গতি । আমাৰ পাঁজি-টাটিবি
একোৱেই হোৱা নাই । পৰ্বতীয়া গড়ো হোৱা নাই । বঙালক ছল-বুদ্ধি
কৰি ছুদিনমান হোঁহোঁকাই পিছুলাই নাৰাখিলে নহৰ । এই কথাৰে
সকলোৱে ঠিবাং কৰি সোন্দৰ আৰু কোমোৰা নামে ছুজন কটকীক
ৰামসিংহৰ ওচৰলৈ পঠালে, বোলে, তাই বজাত এইখন কটগৈ—যি কাৰ্য্য
আপ- ৰাঢ়িছে, আমি তাক জানিব লাগে ; শম-মম-ভেম-দণ্ড সকল দিন
প্ৰৱৰ্ত্তিছে । কাৰ্য্য বুজি লৈ হে কথা । এইকপে, চিঠি দিয়া-দিগি কৰি
উত্তৰ-প্ৰত্যুত্তৰ অনাঅনি কৰি থাকোঁতেই আমাৰ ফালৰ গড়, পাঁজি-টাটিবি
সকলো তৈয়াৰ হৈ উঠিল ।

সৈন্তৰ পালী ।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ-দক্ষিণে দুয়ো পাৰে ৰামত এই দৰে সৈন্তৰ বেছ
পাতিলে । দক্ষিণ পাৰে ইটাখুলীৰপৰা আৰম্ভ কৰি ক্ৰমান্বয়ে অমৰাজুৰি-
পাণ্ডু—ৰাঙ্গলী খুৰাজ—জুৱাৰগঁৰিলা—পাৰমোপা—ধেনুখিৰীয়া—গোটানগৰ
—ফটাশিল—অশ্বৰ আলি—উষাহৰণ পৰ্বতলৈকে লাট লগাই পালে-পালে
বপুৱাৰ শাৰী পাতিলে । সেই দৰে, উত্তৰ পাৰে লঠীয়া পৰ্বত—জুৰীয়া
—শৰাই—কেঁকুৰি—চিলা পৰ্বত—সিন্দূৰীমোপা—বংমহল—কানাইনৰণীৰোৱা
শিল আৰু ৰাহনুৰাজ জোৰাই সৈন্তৰ পালী দিলে । এটা-এটা পাপিত অগা-
পিছাটেক তিনি শাৰী—তিনি শাৰী পালী । আগৰ শাৰীৰ পালীত ৮ হাতৰ
আঁতৰে-আঁতৰে একোটা মানুহ ; পাছৰ শাৰীতো সেই দৰেই । মাজৰ শাৰীৰ
১০ হাতৰ অন্তৰে-অন্তৰে একোটা মানুহ । সিহঁতৰ মাজতে আকৌ চাৰি
পালী মানুহ । তাৰে এপালীয়ে মাজে-মাজে অহা-যোৱাক উৎসাহ দি

মুৰব্বী

থাকে ; এপালীয়ে খোৱাবস্তু যোগায়, এপালীয়ে খেজু-কাঁৰ যোগায় আৰু এপালীয়ে মানুহবোৰে কি-কৰিছে—কি-নাই কৰা চাই থাকে। সমুখৰ শাৰীত থকা মানুহৰ হাতত মুকাপ হিলৈ নাক, জোড় দিলে। পালীত থকা মানুহৰ গাত গাইপতি কাঁৰ দুচক (৩২টা), চোণ চুটা, খেজু এখন, জোৰ দুগছ, বাক এখন, গাতলোৱা চাকতলীয়া (চাল) এখন, বৰ চাঠা, আগত মৰা আৰু চাকতলীয়া (হিলৈমৰা যতন) দিলে। এই প্ৰকাৰেই উত্তৰ পাৰৰ খাহবুকজলৈকে সকলো মানুহ জুড়াই (যতাই) ৰাখিলে। বৰফুকন স্বয়ং থাকিল দক্ষিণে ইটাখুলী (শুক্ৰেশ্বৰ) পৰ্বতৰ ওচৰত। তাৰপৰা বৰফুকনে নিজে হাতত খজু-তৰোৱাল লৈ, মূৰত বণ-টুপী পিন্ধি পালীৰ মাজত পাক দি-পাক দি ঘূৰি ফুৰে। সেই অস্ত্ৰাশয়, মৃকন—বৰুৱা—বাজখোৱা—শটকীয়া—২’’ নীকা—নিচল নিচল পালীত বণ-টুপী বণ-ঘোৰা, তৰোৱাল নথ বনোৱা ৷৷ সৈন্যৰ সৈতে ঘূৰি ফুৰিছিল। ‘গোৱাহাটী বোৰেও কৈ ফুৰিছিল—ভয় কবিনৰ সন্ধান নাই। লাও ফুল মূলোতে চিকণ দেখি, সৰোতে একোৱেই নহে।’

ৰামসিংহৰ দাবী।

আমাৰ কটকীয়ে দিয়া কাকত পঢ়ি ৰামসিংহই অৱশেষত বৰফুকনৰ ওচৰলৈ এই লিখা দি পিবোজ খাঁক কটকী কৰি পঠালে বোলে, পূৰ্বে আলিয়াৰ বা আৰু মোমাইতামুনা বৰবৰুৱাৰ ভিতৰত যি সন্ধি হৈছিল তাত দক্ষিণে অসুৰৰ আনি আৰু উত্তৰে নবনৰ্দীক অসম আৰু মোগলৰ সীমা বন্ধা হৈছিল। সেই সন্ধিতে ওৱাহাটী পাণ্ডাহৰ ৰাজ্যৰ ভিতৰত। গতিকেই, ৰামসিংহই কটকীৰ আগত কৈ পঠালে বোলে, লাচিত ফুকনক মুখ জেৱানে কৰি,

‘‘ওৱাহাটী আমাক চৰি দিয়ক। গো-ভ্ৰামণ কুশলৈ খাওক। যদি হে গুৱাহাটী এৰি গিলিব, বাৰ বছৰলৈ সমুখ হৈ আহিছো। যদি যুদ্ধ

বঙাল-বৈবী লাচিত বৰফুকন

দিবলৈ আহিলা-পাতি নাই, মোলৈ খুজি পঠাওক, মই দিম। শুনিচোঁ, লাচিত বৰফুকন হেনো বৰবৰুৱাৰ বেটা, ডাঙৰ মানুহ। সি মোক দুই ঘড়ী লেনাই দিব আৰু কোনো বস্তু—তীব বন্ধুকৰ যদি কমি থাকে, আমালৈ লিখি পঠাব, আমি চলাম।”

এই কথা শুনি আমাৰ ডা-ডাঙৰীয়াসকল দহোগুণে জলি উঠিল। মন চাই সমিধান দিওঁ বুলি লাচিত বৰফুকনে পিনোজ খাঁক কৈ পঠালে, বামসিংহৰ উকীলক ইটাধুনিতে তুলি।

“শুনিছো, বজা বামসিংহ মাজাতা বজাৰ গোপ্পি আৰু জয়সিংহৰ পুত্ৰ। ইমান বৰলোকৰ পোৱালিৰ মুখত এনে সৰু কথা কেনেকৈ ওলাল? দুই ঘড়ীমান যে মূৰ্দ্ধিন গোজে ২।৪ বছৰ যুজিবলৈ সাহ নাই নে কি? আমি যি তেওঁক তীব বন্ধুক, আহিলা-পাতি পোলাব কথা কৈছে ভাল, এতিয়া তেওঁকে লাগিব পাবে, খাওক। দুই চাৰি-বচনৰ পিচত আমাক লাগিলে, খোজা হ'ব। কিন্তু ওৱাহানি ঈশ্বৰে আমাক দিছে তাক মচলমানক কদাপি এৰি দিয়া নাহায়।”

এই কথা কৈ, বামসিংহৰ উকীল পিনোজখাঁক নতালিলতে বন্দীকৈ ধলে আৰু আমাৰ কোমোৰাখোৱা কটকীক ইয়াৰ বুদ্ধ দিবলৈ বামসিংহৰ ওচৰলৈ পাচিলে। কোমোৰাখোৱাৰ মুখে লাচিতৰ বীৰত্ব-বচনে ভৰা সমিধান পাই, বামসিংহই-গহৰি নক্ষৰি শিয়ালকুচিৰ ফালে খোজ ললে। আৰু সৈসন্ধে আহি আগীয়াঠুটি পৰ্ব্বতৰ অলপ নামনিত তামিষৰা তৰি কোঠ মাৰিলে; আৰু তেওঁৰ লগত অহা বহুদুখাই অলপমান উজাই আমাৰ সৰু হিলৈৰ গুলীয়ে ঢুকি নেপায়, অথচ, বৰহিলৈৰ গুলীয়ে ছেৰাই যোৱা ঠাইত, তামিষৰা তৰি কোঠ মাৰি থাকিল।

লাচিত বৰফুকনে সেই বেলা দাঁৰৰ বাতৰি দাঁড়ে লৈ আছিল। বামসিংহ কলৈ গৈছে, কি কৰিছে, আমাৰ চেংদৰা পঠিয়াই গমগতি লৈ আছিল।

দুৰবীণ

শিয়ালকুচিলে আহোঁতে বামসিংহ মাধৱৰ ধানত উঠিছিল। আমাৰ ফুৰা-
নাথুহে হেঙোৰাবৰীয়া ঠাকুৰক ধৰি আনি কুকুৰৰ সাক্ষাৎ কৰি দিলে। কুকুৰে
স্থিলে, “বামসিংহ মাধৱৰ ঠাইত উঠিছিল, কি বুলি আহিল, ই কি
জানে?” সি বোলে, “বিস্তৰ ভ্ৰম্য-বস্ত দি সেৱা কৰি আহিল। কুকুৰে
তাক বঁটা দি কলে বোলে ভালকামে বান্ধা লৈ জনানি।”

শৰাইঘাটৰ যুদ্ধ

ইপিনে বামসিংহই ভালেনমান মোগল-সৈন্য লৈ, শৰাই ঘাটত আমাৰ গড়
আক্ৰমণ কৰিলেহি। এই যে যুদ্ধৰ চুৰু হ'ল, বগাইছৰ ১১ দিন যোৱাবপৰা
বহাগ, জেঠ, অহাৰ, শাওন এই চাৰি মাহ দিনে-ৰাতিয়ে অৱিশ্রান্তভাৱে যুদ্ধ
চলিল। দুয়ো পক্ষৰ হতসংখ্য সেনা হানি হ'ল। অসমীয়া সেনাৰ বৰতোপৰ
আগত ৰেজাৰে-বিচাৰে মোগল-সেনা বাগবিৰণ ধৰিলে। চাৰি মাহৰৈ
যুদ্ধ কৰিলে, তথাপি, বামসিংহই অসমীয়া সেনাৰ নোম লৰাব নোৱাৰিলে।
শৰাইঘাটলৈ আগবাঢ়ি নোৱাৰি মোগল-সেনাই পাণ্ডুৱেদি গাঁত খানি
বাঙনী বুৰঞ্জৰ তলেদি সিদ্ধি খানি, তাত খাব ভৰাই গড় উৰুৱাই দিবলৈ
বৃদ্ধি কৰিলে। শেন-চক্ৰা বৰকুকুৰে তলে-তলে চোবাংচোৱাবপৰা সেই
কথাৰ সন্ধান লৈ গড় ভাঙিলেই ততানিকে তাক তৈয়াৰ কৰিবলৈ নিমিত্তে
সকলো সৰুখাম আৰু নাথুহ ঠিকঠিক ৰাখিছিল। বামসিংহই সিদ্ধিৰ মুখত
খাৰত জুই লগাই দিয়া নাথুকে গোটেইখন ঠাই ধুৱলি-কুৱলি হল,
কাকো কেৱে নেদেখা হল। বামসিংহই তাৰ পিছত আকৌ শৰাইঘাটৰ
ফালে গড় পাব হবলৈ প্ৰাণতানিকি যত্ন কৰিলে। দুয়ো দলৰ ভিতৰত
জুৰবাৰু যুদ্ধ হ'ল। বামসিংহৰ স প্ৰামাণীক ৰাজপুত-সেনাই আমাৰ কাঁড়
আৰু বৰতোপৰ বাধাকো নেওচি একে হেচোকাতে গড় পাব হবলৈ ল'ব
ধৰিলে। আমাৰ সনাতন অস্ত্ৰ-ওলী বৰঘিবলৈ ধৰিলে। “অলেন

বঙাল-বৰী লাচিত বৰফুকন

পালোৱান যুজাৰ বাগৰি পৰিল।” মৰণক ইতিকিং কৰি চাৰিজন সৈনিক গড়ৰ ওপৰত উঠিলগৈ। আমাৰ সেনাই তৎক্ষণাৎ সিহঁতক তৰোৱালেৰে কাটি বগৰাই পেলালে। উল্লেখ্যমহীন হৈ বাৰসিংহই তেওঁৰ সৈন্ত পাছ হোঁহোঁকাই নিলে।

“মোৰ দেশতকৈ মোমাই ডাঙৰ নহয়”।

“কেউকালে ঘাটি আহি মোগলে পাৰে যদি কোনোমতে মৰোঁজীউ সো-আমিতকৈ গুৱাহাটীকৈ আক্ৰমণ কৰি কাটি লবৰ মনেনে আগীয়াট্টাৰ ওচৰত থপ খালেহি - ১৫১১ শক, ১১ চ’ত। আমাৰ বনফুকনেও বন্ধিয়কৈ জানিছিল যে আগীয়াট্টাটীত বন্য যুদ্ধৰ ওপৰতে গুৱাহাটী নগৰৰ অধিকাৰ আৰু অসমীয়া জাতিৰ অধিকাৰ সম্পূৰ্ণ অন্তৰ্ভ কৰিছে। এই ভাবি, তেওঁ এক্সপ্ৰেচৰ দুয়োপাৰে কোঁঠ বন্ধা আৰু গড় নিৰ্দ্ধাৰৰ ভাৰ দি বঙালৰ আক্ৰমণলৈ নাট চাই আছে। আগীয়াট্টাটীৰপৰা গুৱাহাটীলৈ অহা বাতিত (বৰ্ত্তমান আমিন গাৱঁৰ ওচৰত) গড়মবোৱা ভাৰ যিজন বিষয়াৰ গাত দিয়া হৈছিল, তেওঁ বনফুকনৰ মোমায়েক আছিল। পিছদিনা পুৱা বঙালৰ সৈন্ত আগীয়াট্টাটীৰপৰা আগ বাঢ়ি সেই পিন্ধি গুৱাহাটী সোমাললৈ আহিব আৰু অসমীয়া সৈন্তই সেইপিন্ধিতে আগভেটি যুদ্ধ দিব লাগিব। গতিকে, বাতিৰ ভিতৰতে গড় আৰু খাটৰ সম্পূৰ্ণ হৈ উঠিব লাগে। অথচ, গধূলি বনফুকনে ঘোৰাত উঠি গড় চাবলৈ আহি দেখে যে কামৰ আধাৰিনিয়েই ছোৱা নাট। নোহোৱাৰ কথা সোধাত মোমায়েকে কলে, “বোপা দেউতা, দিনে-বাতিয়ে কান কৰি-কৰি মানুহ হাইৰাণ হৈছে, আৰু কিমান কৰিব ?” উত্তৰ শুনি বনফুকনে খাপবপৰা সাউংকৈ তৰোৱালখন উলিয়াই “ও আৰু কিমান কৰিব ? মোৰ দেশতকৈ মোমাই ডাঙৰ নহয়,” এই বুলি মোমায়েকক কাটি ছুড়োখৰ কৰিলে।

দুবৰীণ

ইয়াকে দেখি, গড়ত কামৰূষা মানুহৰোৰ কাকতী-ফৰিং পৰা দি গড় বান্ধিবলৈ উৰুৰি ৰাই পৰিলহি আৰু ৰাতিৰ ভিতৰতে গড় ভৈয়াৰ হৈ উঠিল। পিছ দিনা পুৱা সেই ঠাইতে ছায়েপক্ষৰ ঘোৰতৰ যুদ্ধ লাগিল। পদাতিক, অশ্বাৰোহী, যেই-সেই বিধৰ সৈন্যই গড় পাৰ হবলৈ আগ বাঢ়ি আহিলেই গড়ৰ ভিতৰপৰা ওলী বৰমি জানে-ভাকে শত্ৰু নিপাত কৰিব পৰা হব, এনে দিহাৰে বৰফুকনে ৰামসিংহৰ সকলো আগোহন চৰ্ণ কৰিলে। এয়ে নিখাত শৰাইঘাটৰ যুদ্ধ। এই যুদ্ধ একেবাৰে চাৰি মাহ চলিল। এই চাৰি মাহৰ যুদ্ধপ্ৰণালী, স্থিৰ সঙ্কল্প আৰু দৃঢ়তৰ বীৰত্বই মন কৰিলে লাচিত বৰকুকনৰ নিচিনা গুপ্ত অগোপ্য আপুনি মূৰ দৌ ৰাখি আছে।”

ৰামসিংহই বজাৰ ঘৰ অৰ্পমানত মৰাৰ তুল্য হৈ তাবপৰা উভতি আহি দলিনাৰী পচৰিলাত বোহ মৰি বনংগ। এই কথাৰ সন্তোষ পাই, স্বৰ্গদেৱে ৰামসিংহক গড়ত অৰ্পণ কৰিবলৈ তিনি আদেশ দি পঠিয়ালে। বজাৰ হাতী মানিব লগাত পৰি বৰফুকনে বহুত আগ-পাছ গুণি আমাৰ বহুত সেনা বৰ কৰিবলৈ উলিয়াই পঠিয়ালে। আমাৰ সেনা আগ বাঢ়ি যোৱা দেখি ৰামসিংহৰ তুৰকচোৱাৰী সেনা বিজুলী বেগেৰে আহি আমাৰ সেনাৰ ওপৰত পৰিল। সেই একে দিনাৰ সন্ধাতে আমাৰ দহ হেজাৰ মানুহ নিপাত হ'ল। যি মানুহ থাকিল, তেওঁক গৈ গড়ৰ ভিতৰত সোমাল। সেই দিনা বৰফুকনে দোপ-পড়ত বহি বৰ আক্ষেপ কৰি ক'লে বোলে, “আমাৰ মাজৰ একো-একোটা সেনা একো-একোটা হাতীৰ নিচিনা। তাৰ ঘাটি হয় বুলিহে আমি অগ-পাছ চাওঁ। কেইখন ডাঙৰ যুদ্ধ হৈ গ'ল, তাতো আমাৰ ইমান মানুহ নপৰিল। আজি সামান্য কথা এটোতে অতৰোৰ সৈন্য লয় পালে।” বৰফুকনে এই যুদ্ধৰ ফল বজালৈ জনাব খোজাত

বঙাল-বাবী লাচিত ববফুকন

বাহগড়ীয়া বুঢ়া-গোহাঞ - এই বুনি বাৰণ কবিলে বোলে, “বাবীৰ তিউৰত পুখুৰী এটা সিঁচিলেও ৮১০ টা মাল্লহক শিঙীয়ে ফুটে। এখন বণত, বিশেষকৈ মোগলৰ নিচিনা মহা শক্তিশালী শত্ৰুৰ লগত, ৮১০ হেজাৰ মাল্লহ পৰিল, তাকেদো আন্দো স্বৰ্গদেৱক জনাব লাগে কিয়?”

ৰামসিংহই যুদ্ধ কৰি কোনোমতে গুৱাহাটী লব পৰাৰ আশা নেদেখি পণ্ডিতবায়ক কটকী কৰি ববফুকনৰ ওচৰলৈ পঠালে আৰু এই বুনি কবলৈ দিলে, বোলে, “গডৰ যি কাম কৰিছে, তাৰ চাই তিনি লাখ টকা দিওঁ। অস্ত্ৰবৰ আলি, বৰনদী সীমা কৰি মোনাই-তামুলীয়ে আনিয়াৰ বাবে সৈতে যি নিৰ্ব্বন্ধ কৰি গৈছে, সেই নিৰ্ব্বন্ধতে থাকি গুৱাহাটী ছাড়ি দিয়ক; ৰূপৰ সোণৰ ধুঁটা পুতি ছুই জনে নিৰ্ব্বন্ধ কৰোঁ। ইয়াক চন্দ্ৰ-সুৰ্য্য থাকে মানে কোনে লবায়? মোক গুৱাহাটী ছাড়ি দিয়ক। চৈয়দ পিৰোজ্জৰ বোঁক, চৈয়দ চানাক এৰি দিয়ক। আত কৰি যদি মই অধিক ধোজোঁ, ৰঢ়াকৈ বোলোঁ, এই হাতৰ তবোৱালৈ কাটিব। এই পৰমেশ্বৰীয়ে মোক খাব। আৰু কাঠৰ মূজামনি হাতেধৰি বোলে, এই মহানন্দীয়ে মোক এৰিব আৰু উৰ্দ্ধপুৰুষসকল নবকগানী হব। এই কথাত যদি সন্তোষ নাযায় তেবে লোহিতৰ মাজত মাধ-গোসাঁই আছে; মণিকুটত শপত কৰিম। ববফুকনে যদি এই কথা মানে, তেবে যাকে ধোজে তাকে দিম।”

এই কথা শুনি ববফুকন প্ৰযুখো সকলোৰে গুৱাহাটী এৰি দিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ-কৰোঁ হৈছিল, এনেতে বুঢ়াগোহাঁই আতনে গুৰু-গড়ীৰ স্বৰে যাত লগালে, “ৰামসিংহৰ নিৰ্ব্বন্ধ ছাইব আলি—এই কথাত পাংস্তাহ কিয় ব'ব? আমি গুৱাহাটী এৰি দি কোন ঠাইত ৰহিম? পাংস্তাহ নে কি ৰামসিংহৰ শপতত ৰহিম?”

দুৰ্বীণ

ৰামসিংহৰ ব্যৰ্থ প্ৰয়াস।

আকৌ যুদ্ধ আৰম্ভ হল। ৰামসিংহই বল আৰু কোশলেৰে গুৱাহাটী লব নোৱৰা দেখি, ছল-চক্ৰান্তেৰে লবৰ নিমিত্তে বুদ্ধি সাজিলে। এইবাৰ আমাৰ কটকী মাধৱচৰণৰ হাতত তিনি লাখ টকা আৰু হীৰা মুকুতাৰ হাৰ ভেটি-দি কলে বোলে বৰফুকনক বুজাই-বচাই যেনেভেনেমেতে গুৱাহাটীখন তেওঁক এৰিদিয়া কৰিব লাগে। কিন্তু মাধৱচৰণে এনে কথা বৰফুকনৰ আগত নকলেগৈ। ছল-বল-কোশল সকলোতে পৰাস্ত হৈ ৰামসিংহই ভ্ৰমপুত্ৰ নৈগেদি উজাই গুৱাহাটীত উঠিবৰ নিমিত্তে চেষ্টা কৰিলে।

১৫৯২ শকৰ চাদ মাহত চৰিপৰ্গাক নো-সেনাৰ সেনাপতি পাতি শৰাইঘাটৰপৰা বহুত সাহিগাল সেনাক নাৱেৰে উজাই পঠালে। পণ্ডিতৰায়ে বৰফুকনক লোপগড়লৈ আহোতে দেখি গৈছিল। সেই পিনে গুৱাহাটীলৈ যোৱা তুলিব পাৰিব বুলি ভাবি নাৱত তুকক ছোৱাবী সেনাৰোৰ পঠিগাইছিল। পণ্ডিতৰাৱ যোৱাৰ পিছত, বৰফুকনে বঙালহাতে তেনে চেষ্টা কৰিবৰ সম্ভৱ যেন ভাবি দিন-নাতিয়ে আন্ধাৰবালিত গড় বন্ধালে। চয় শাবী শালৰ খুঁটা পুঁতি তাত নগা চাৰি পাতি মাজত ৰালি দি এই গড় বন্ধাইছিল। চৰিপৰ্গাৰ সৈন্যৰ নাও আমাৰ পানী-ৰখীয়া সৈন্যক পৰাস্ত কৰি উজাই অহা দেখি পানীফুকনে শত্ৰুৰ নাৱৰ ওপৰত গুৱাহাটীপাৰৰপৰা তোপ চলাবলৈ আদেশ কৰিলে। চাই থাকোঁতে-থাকোঁতে শত্ৰুৰ নাও আহি আন্ধাৰবালিৰ কাম পালেহি। তথাপি, দৈৱজ্ঞই শুভক্ষণ মিলা নাই বুলি সঁকিয়াই আছিল। সেই দিনা বৰফুকনে তীৰ কঁপে অৱ উঠি আছিল। যেতিয়াই বৰফুকনে শুনিবো বোলে মুছলমানৰ সেনা নাৱেৰে উজাই আহি আন্ধাৰ-বালিৰ কাষ পালেহি তেতিয়াই তেওঁ বিচনাৰপৰা উঠিব নোৱাৰাৰ নিমিত্তে বিচনাবে সৈতে তেওঁক বাহিৰলৈ নিবলৈ আদেশ

বঙাল-বেবী লাচিত ববফুকন

দিলে । বাহিৰলৈ গৈ দেখে, দেখোন মুছলমান সৈন্য আহি গুৱাহাটী পালেহিয়েই । তৎক্ষণাৎ তেওঁ মাটিত চালপীৰা ধৰিলে নিদি, পোনে-পোনেই নাৱত নমানিলে হুকুম দিলে আৰু ৰাইজক ওলাই কলে, “স্বৰ্গদেৱে মোক মুছলমানৰ হাতৰপৰা গুৱাহাটী ৰাখিবলৈ ইয়াত থৈছে । এতিয়া মই গুৱাহাটী মুছলমানক শোধাই দি গড়গাঁওত লৰাভিকৃতাৰে সুখেৰে বাবলৈ যাম নে ? মোক আজি মুছলমানে ধৰি নিয়ক আৰু ৰাইজে মহানুগ্ৰে উদ্ধাই গৈ মহাৰাজক সেই বাতনি দিয়কগৈ ।” এই বুলি কৈয়েই যেই ফুকন নাৱত উঠিল, সেই লুইতৰ দুয়োপানৰ মানুহ বিচুড়ী ৰালে—যেয়ে যেনিয়ে পাই ফুকনৰ আগ কৰি নাও নেনি দিলে । নাৱেৰে অক্ষপুত্ৰ নাক খাই পৰিল—এনে কি, নাৱে-নাৱে ভৰি দি অক্ষপুত্ৰ উপাৰ-পিপাৰ হব পৰা হৈছিল । ববফুকনৰ ঋদ্ধ দেখি জুই পাবৰ শত্ৰুৱে সৈন্যৰ ওপৰত গুলি বৰষিনলৈ ধৰিলে । বৰতোপৰ গুলি পৰি মুছলমানৰ বহুত নাও বুলিল, অসংখ্য ঘোৰা পানীৰ তললৈ গল । নুবুৰা নাওবোৰ ভগিয়াই গল । আমাৰ গুলীয়ে যিমান দূৰৈলৈকে পাবে সিমান দূৰৈলৈকে সেই নাওবোৰ খেদি গল । ৰামসিংহ সৈন্যে পৰাস্ত হৈ লাজ আৰু অপমানত সিজি ১৫৯২ শকৰ ২৩ চ’তৰ দিনা বঙামাটি পালেগৈ । যাওঁতে মাধৱ-দেৱানয়ত সেৱা কৰি উঠি ৰামসিংহই তাক ঠাকুৰীয়া আক্ৰমণৰ আগত কৈ গল :—

“ববফুকন সামান্য লোক নহয় । যন্ত্ৰাকৃতি গাঁ । একে ঠাইতে ছিদ্ৰ নেপালোঁ । | প্ৰত্যেক অসমীয়া সেনাই নাও বাব পাৰে, তোপ আৰু ছিল মাৰিব পাৰে । এনে নিপুণ সৈন্য নই ভাৰতবৰ্ণন ক’তো দেখা নাছিলোঁ ।”

ৰামসিংহৰ দস্ত-সহস্কাৰ সকলো শেষ হল । আহোঁতে যেনেকৈ লাওফুল

দুৰবীণ

কুলাদি চিকণ হৈ কুলি আহিছিল, অসমৰ পৰ্ব্বতীগড়ৰ ৰাজত সোমান্ত,
সেই কুল ভিলেকতে গৰি গৈল।

এই যুদ্ধৰ পিছত অসমৰ সীমা মানাহালৈকে হল। ১৫৯২ শকৰ
চ'তুৰ্থ মাহত এই যুদ্ধ শেষ কৰি হাদিৰাত চকী পাতি বৰকুকন গুৱাহাটীলৈ
উলটি আহিল।

১৫৮৯ শকৰপৰা ১৫৯২ শকলৈকে এই চাৰি বছৰত এগৰাকী বীৰ
পুৰুষে যি কাৰ্য্য সাধি গৈল, তাৰ যত্নত হয় তো হাজাৰবিজাৰ অসমীয়াৰ
জীৱনেও সেই মহৎ ক্ষতি পূৰাব নোৱাৰিলেহেতেন।

লাচিত্তৰ বিস্তাৰ।

লাচিত্ত ফুকনৰ সন্মান, যশ, বুদ্ধি আৰু উপস্থিত বুদ্ধিৰ তুলনা নাই।
মাজতে তিনি লাখ টকা লওক বুলি সন্ধিৰ প্ৰস্তাব কৰোঁতে ৰামসিংহই লাচিত্ত
বৰকুকনক এই বুলি হে সোধোন কৰিছিল :—

“স্বস্তি সমস্তানিকুল-শুকাৰণ্য দাৱাদিনসমূহ সকলদিগন্তস্থবী, কৰ্ণ-
পুৰীকৃত কীৰ্ত্তিপুস্পক, সকলশক্ৰমন্তকমণিনিৰাজিত—চৰণকমলযুগল অকুণ্ঠল
শতপদ্ম প্ৰকাশকৈকাদিত্য সমস্তাশা কৰ্ণক্ষালন সমীৰণ স্থলিত—প্ৰতাপানল
ৰাজবল্লভতবেনু শ্ৰীমং বৰদাৰ্জুভেবু ফুকনেসু”

সেইজন ফুকনলৈ—যিজন শ্ৰীমং বৰদাৰ পুত্ৰ, যিজনক বজাই বৰ ভাল
পায়, যিজন প্ৰতাপৰ অনল, যাৰ চৰণযুগলত শত-শত পাহি পদুম ফুল ফুলি
থাকে—যাৰ যশস্তা বেৰিৰ পোহৰৰ দৰে চাৰিউপিনে বিস্তৃত হৈ থাকে, যাৰ
প্ৰতাপৰ কথা সমীৰণে ৰোজা বান্ধি লৈ ফুৰে, শক্ৰসমৰ মুৰত যি মণি থাকে,
সেই মণিৰ পোহৰ যাৰ কীৰ্ত্তিৰ কাষ পালে নিস্তৃত হৈ যায় অৰ্থাৎ পোহৰ
নাইকিয়া হয়—যি শক্ৰৰ প্ৰতি বিৰিণানিত জুই জলাৰ দৰে জলি উঠিব পাৰে,
সেইজন বৰবৰদাৰ পুতেক বৰকুকন লাচিত্তলৈ।

বঙাল-বৈবী লাচিত বৰকুকন

বৰকুকনৰ কটকী কোঁপতীয়াই বামসিংহলৈ চিঠি নিঙুতে বামসিংহৰ আগত কৈছিল, “তোমাক আক্ৰমণ কৰিবলৈ স্বৰ্গ মহাবজ্জাৰ দেশৰপৰা তিনি লাখ প্ৰজা আহিছে। ‘লাচিত বৰকুকন স্বৰ্গ মহাবজ্জাৰ চাকৰ হৈয়েই যেতিয়া এনেখন কৰিছে, বাকীবিলাকৰ বা কি? বিশেষতঃ বৰনগাৰ বা বৰকুকনৰ আজ্ঞা স্বৰ্গ মহাবজ্জাৰ ঠাইত নচলে।” শত্ৰুৰ আগত কোৱা হলেও, কটকীৰ এই কথাষাৰত অশেষ ৰাজনৈতিক মূলা আছে।

বামসিংহই, “ভাই ফুকনে, এইডাল পৰিধান কৰিব বুলি মাথৰচৰণ কটকীৰ হাতত বিডাল কংঠাভৰণ দি পঠিয়াইছিল, সেই ডাল কুকনে নিপিন্ধিলে। তেনেতে বামসিংহই কোঁপতীয়া কটকীক সুধিলে, “ভাই ফুকনে দেখো কংঠাভৰণ, নিপিন্ধিলে! মই পিন্ধিবলৈ হে দিছিলোঁ। কোঁপতীয়াই কলে বোলে, বৰনগাৰৰ কি বস্ত্ৰৰ কৰি? যেতিয়া যি ইচ্ছা, তাকে পৰিধান কৰে। কটকীৰ মুখে লাচিতৰ বিভূতিৰ কথা শুনি বামসিংহই সেই পিনে তললৈ সুৰ কৰিলে।

আজি লাচিতৰ তিথিত স্মৰণৰ লাগিৰ লাচিতৰ বীৰত্ব; চান লাগিৰ লাচিতৰ বুদ্ধি; লৰ লাগিৰ লাচিতৰ স্বদেশপ্ৰেম; শিকিৰ লাগিৰ লাচিতৰ আত্মত্যাগ; অন্ধকৰণ কৰিৰ লাগিৰ লাচিতৰ চৰিত্ৰবল। লাচিত কুকনৰ দৰে স্বদেশপ্ৰেমত উৎকৃষ্ট হবলৈ শিক্ষকচোন; লাচিতৰ দৰে স্বার্থত্যাগী, দৃঢ়সঙ্কল্পী, অধ্যৱসায়ী হবলৈ শিক্ষকচোন; লাচিতৰ দৰে মাৰ বাকি জন্মভূমিৰ হৈ প্ৰাণ জলাঞ্জলি দিবলৈ শিক্ষকচোন। দেখিব—বৈদ্যনৰ অতল তলিৰপৰা উঠি অহা আপোনাৰ দেশখনিয়ে নতন চেতনা পাই জগজন্তু কি অসাধ্য সাধন কৰে।

ৰঞ্জিনী কুৰঁবী

আগ কথা ।

ৰাজনৈতিক অৱস্থাৰ পাক-চক্ৰত পৰি, অসমীয়া বুৰঞ্জীৰ আখ্যা পেলাওঁতা বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনে কলিকতালৈ গৈ ভ্ৰম্মা বজাৰ উকীলৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি, ভ্ৰম্মা বজাৰ ত'ত অসম-জয় কৰিবলৈ মান-সেনা ভিক্ষা কৰাত এগৰাকী "অসম-বজাৰ জীয়ানী, মানবজাৰ কুৰঁবীয়ে" বৰকৈ খাটি-লুটি বৰফুকনক চাৰি হেজাৰমান মান-সেনা দিয়ায়। এই সৈনা-সেনাকে লৈ বৰফুকনে অসমীয়া নিযমান গাইঙলীয়া স্বাৰ্ণ, দস্ত আৰু পৰশীকাতৰতা নিঃচিহ্ন কৰিবলৈ গৈছিল। তাকে কবোঁতেই অসমৰ বুৰঞ্জী-পট একেবাৰেই লুটি খাই গল। যি-গৰাকী কুৰঁবীৰ খাটনি আৰু সহায়ৰ বলত এনেকৈ বুৰঞ্জীৰ পট পৰিবৰ্ত্তন হল, অসমীয়া স্বাধীনতাৰ এক কল্প উৰলি গল, বহুগাওঁৰে পৰিপূৰ্ণ দেশ গুচি বিঙ। পথাৰ আৰু টুপলি-কটা হাবিৰে ভৰি পৰিল, সেই গৰাকী কুৰঁবী কেনেকৈ, কি সূত্ৰে অসমৰপৰা গৈ ভ্ৰম্মা বজাৰ অন্তেষপুৰত কেনেকুৱা লাগী কুৰঁবী হৈছিলগৈ তাকে কোৱাই এই প্ৰবন্ধৰ উদ্দেশ্য।

মায়ামৰীয়াৰ অন্তৰিঙ্গবৃত্ত ঠাৱৰিষ নোৱাৰি, স্বৰ্গদেৱ গোবীনাথ সিংহ গলগৈ গুৱাহাটীলৈ। অসমৰ ৰাজপাট শূন্য হল; ঠায়ে-ঠায়ে একো-একোজন নপতা-ফুকন সাজি স্বয়ম্ভুৰূপে নিজৰ-নিজৰ ক্ষমতা চলাবলৈ ধৰিলে। মায়ামৰীয়াৰ ডকলা, বহুতীয়া, বুঢ়াকুকন আৰু তেওঁৰ পুতেক অগ্নিকুমাৰ অসম-বজাৰ ৰাজধানী ৰংপুৰত বজা হৈ নিফুন্টকা হৈ বহি ললে। বৰচীয়াই চলকৈ অগ্নিকুমাৰক উদ্ভৱ পাবলৈ পঠিয়াই ভৰতসিংহ

বজ্জিনী হুইলী

নাম লৈ অসমৰ ৰাজপাটত বহি-বজ্জা হল। এই ছেগছে, ৰাষ্ট্ৰিক বেদি চিংকোবিলাকে টেজাপানীত বিতাপি ললে। তাৰ পিছত, বিচানজে দোৱনীয়া মৰাণেৰে মিলি জন্মা ৰাজ্যৰপৰা মান-সেনা আনি কেইবমমান অসমীয়া গাওঁ লুট-পাট কৰে। এই বাৰ্জী শুনি বুঢ়াগোহাঞে গৰীয়াবৰাক চিংকো মাৰিবলৈ পঠিয়ায়। সিকালে ব্ৰহ্ম দেশ, ইকালে অসম দেশ। দুয়োখনৰ মাজত থকা দোৱনীয়া-মৰাণ আৰু চিংকোৱে অসমৰ সৌন্দৰ্য্যত মুগ্ধ মান ৰজাক তিনি বাৰটক অসম-আক্ৰমণ কৰিবলৈ ফেটাই দিয়ে।

পানীতলৰ কাঁইট চিনিপাওঁতা পেট-টেঙৰ পুৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঞে আক্ৰোশৰ গুৰি ক'ত বুজিব পাৰি মৰাণৰ মুগিয়াল জনক বৰসেনাপতি পাতি উজনি খঙত ধাপি থলে আৰু আগলৈ মানঅনাৰ জুতু-কুৰি ঘাই চিংকোৰ বিচানজক এগৰাকী অসমীয়া গাভৰু সালঙ্কতাকৈ দি মিত্ৰতা স্থাপন কৰিবলৈ স্থিৰ কৰিলে।

বজ্জিনী।

বঙাচিলা দুৱৰা-বংশত বৰম নামেৰে এজন মানুহ আছিল। তেওঁক আনিয়ে বৰুৱা বুলি মাতিছিল। প্রকৃততে, এওঁ যে ৰজা-ঘৰৰপৰা বৰুৱা বিষয় পাইছিল এনে নহয়, মানুহজন বয়সিয়াল আৰু কথা-বতৰাত পাগুত-উঠা। সেই গুণে, তেওঁক সকলো বুঢ়া-মেথাই বৰুৱা বুলি সম্বোধন কৰিছিল। এই বৰম বৰুৱাৰে এগৰাকী পেহীয়েক আছিল। তেওঁৰে নাম বজ্জিনী। চিংকোৰ বিচানজলৈ বন্দীয়ে-বেনীয়ে বজ্জিনী আইদেওকে বুঢ়া-গোহাঁয়ে দি দিলে। বজ্জিনী সঁচাসঁচিকৈয়ে বজ্জিনী আছিল—আঙুলী পাঞ্জিশেৰী, গা কেতেকী-ককাল আৰু মুখ পুৰ্ণচন্দ্ৰ। লোদোৰ-পোদোৰ হাত-ভৰি, পুৰুষ গাল আৰু সাপৰ নেপ্তৰয়েন চুলিতাৰে বজ্জিনীক তুলি ধৰিছিল। বিচানজে বজ্জিনী উপহাৰ পাই অসম-দেশ আক্ৰমণ কৰা বা কৰোৱাৰ ভাব পৰিত্যাগ কৰি নিজৰ দেশলৈ গুচি গল। পুৰ্ণানন্দ বুঢ়া-

ছব্বীণ

গোহাঞিও ইপিনে একো আটল-আছকাল নোহোৱাকৈ আপোন-ইচ্ছাবশত
ৰাজ্য চলাবলৈ ধৰিলে।

ৰাজ্য-সংক্ৰান্ত সকলো কথাতে লাগি থকা, টানে-আপদে বন্ধা কৰোঁতা
মান-বজালৈকে আকৌ বিচামজে সেই গাভৰু গৰাকীক অসম-ৰজাৰ কুৰ্ব্বী
বুলি “মহিষী কবি তুলি দিলে।”

ৰাজ্য-ৰজাৰ ৰজিলী কুৰ্ব্বী-অভ্যর্থনা।

“অসম-ৰজাৰ কুৰ্ব্বী আহিব এনে সবাচাৰ পাই, ব্ৰহ্মা-ৰজাই নগৰত
আদেশ প্ৰচাৰ কান দিনে বোলে, ৰাজ-আলিব কাষত থকা সকলো মানুহে
চাকি-ৰাতি নগাশি ফল-ফুল, গঢ়-লতা আঁৰি, ঘৰ-বাৰীনোন সজাব লাগে।
দোকান-পোহাবলোৱত দ্ৰব্য-বস্তু ভৰাই দেখিবলৈ ধুনীয়াকৈ থাব লাগে।
আৰু, পাকান উৰায়ে (বগুৱা মছীয়ে) সেই দিনা আবেলিলৈ পানীয়েদি
গৈ অসম-ৰাজকন্যাক স্বৰ্গাশুৰি তুলিবলৈ লাগে। প্ৰজাবিলাকে মৰবাৰী-
ৰোৰ সজোৱাত লেহেৰ কৰা বানে বহুতে উজ্বীৰ হাতত শান্তি-ভোগ কৰিব
লগীয়াও হয়।

ইং ১৭৯৭ চনৰ ২৪ জুন তাৰিখে “অসমীয়া ৰাজকন্যা” আতা নগৰীত
প্ৰৱেশ কৰেগৈ। তেওঁক আদৰি নিবলৈ নৈৰ পাৰত এটি ঘৰ সাজি থোৱা
হৈছিল। তাতে, ৰজাক সাক্ষাৎ কৰাৰ ক্ষণ নিমিলালৈকে, মানুহে-দুনাহে হয়-
হস্তীয়ে ৰজিলী গাভৰুক ৰখাই থোৱা হৈছিল।

সেই ঘৰ পোৱাৰ তিন দিনৰ মুহূৰ্ত “অসম-কুৰ্ব্বীক” মান-কাৰেঙলৈ
সমুৱাৰ কথা। সেইদিনা, নাগৰিকসকলে উলহ-মালহকৈ ‘অসমীয়া
কুৰ্ব্বীক’ আদৰি আনিব লাগে। সেই গুণে, ৰজাই ক’তো ছিত্ৰ নথকাটৈ
নগৰৰ আলি-পধূলি হাট-বাট, দোকান-পোহাৰ সজোৱাইছে-পৰোৱাইছে;
ইংৰাজ-প্ৰতিনিধিকো তেওঁৰ পধূলিত চাঙাটি-চন্দোৱাৰ তৰিব লাগে বুলি

বকিী কুৰ'বী

আদেশ জ্ঞাপন কৰিছে । 'অসমীয়া কুৰ'বী' থকা বাহবৰপৰা মাহুহৰ নিদানে বিব-দিঙ-বাট-পাথলৈ নোহোৱা হয় । বজা ঘৰৰপৰা অসংখ্য ডাবটেঙী আৰু নানান তৰহৰ উপহাৰ বস্তু আহি আছিল, গৈ আছিল । সেই-বোৰকে সোধৰ কাঁহীত ভৰাই অনা মাহুহেৰে আলি-বাট উৰ্দ্ধিসদৃশ হৈ পৰিছিল । ২৫ তাৰিখে ছপৰীয়া বৰকুৰ'বীৰ ঘাই আলখৰাই অসমীয়া জীয়াৰীক আনব-সম্ভাষণ জনাই বজাৰ আগত তেওঁৰ গঢ়-পিত আৰু স্বভাৱ-চৰিত্ৰৰ বিষয়ে জনাবলৈ সুবি যাওঁতে ইংৰাজ প্ৰতিনিধিৰ আগত অসমীয়া ছোৱালীৰ বেহ-ৰূপন কথা কৈ গৈছিল ।

২৬ তাৰিখৰ দিনা একুৰি ঘোলজন দুলাইয়াই ডাবটৈ অনা বনক-জমক, তনুকাৰ দোলাত উঠি, লগত ভালেমান আইচু-গাভৰুকো দোলাত তোলাই, গায়নে-বায়নে, পেঁপা-মুকলীৰে হিলৈদাৰী — যাঠিয়ালেৰে বন্দা বজাৰ বৰকুৰ'বী আহিল অসম-বজাৰ জীয়াৰীক আগ বঢ়াই নিবলৈ । আই-দেওক লৈ, বাজকাৰেঙলৈ যি যি বাটেদি সেই সময়লৈ গৈছিল, সেই বাটবোৰৰ কাষত থকা ঘৰবোৰৰ আগচালিবোৰ বাঁহৰ চাৰি-কঠেৰে এনেকৈ চোওৱাইছিল যে সেইবোৰ দূতৰপীয়া হৈ আলিবাটৰ ফালে মুকলি হৈ ওলৰি পৰিছিল । তাকে আকৌ জালিকটা ফুলেৰে সজাই-পৰাই জক্ৰমক্ৰৈ শাৰীপাতি সজাই থোৱা হৈছিল । দোকান-পোহাৰবোৰতো দ্ৰব্যবস্তুবোৰ মোক-তোলকৈ আছিল । অসম-বজাৰ জীৱ লগত যোৱা মাহুহক সেই বস্তুবোৰ আধামূলীকৈ বেচিবলৈ বজাৰ আদেশ হৈছিল ।

চোআলিৰ সুৰে-সুৰে একোটাকৈ তোপ পুতি থোৱা হৈছিল । আলি-বাটৰ দুয়ো দাঁতিয়ে কল-কুঁহিয়াৰ । শাৰী-শাৰীকৈ পঞ্চ পল্লৱ কুই দিয়া হৈছিল । গোটেইটো আলি কুঁহিয়াৰি ভাত খাব পৰাকৈ সাৰি-মছি নিমজকৈ থোৱা হৈছিল । সেইদিনা পুৱা সকলোটিয়ে এই অমুক্তমে সমদল পাতি গৈ আছিল :—

ছববীণ

আটাইতকৈ আগত বাঠিয়াল, তাৰ পাছতে হিলৈদাৰী, তাৰ পিছত ক্ৰমান্বয়ে গায়ন-বায়ন, ছত্ৰ-চামৰ, ৰাজমাওৰ সোণবৰণীয়া সমাৰোহ, ৰাজহাৰৰ সোণখটোৱা বিয়োগোম দোলা, সেই দোলাৰ কাষে-কাষে ভাল কাপোৰকানি পিন্ধি আঠুকাঢ়িযোৱা দুজনী দীপ-লিপ গাভৰু আৰু আগত হাতজোৰকৈ বুৰি-বুৰি সেৱাকৰিযোৱা দুজনী গাভৰু।

সোণোৱালি ছত্ৰধাৰীয়ে দোলাৰ চোপাশে আগুৰি গৈছিল। ৰাজমাওৰ দোলাৰ পাছত এজাব অম্বাৰোহী চিপাহী তাৰ পিছতে বাঠিয়াল আৰু হিলৈদাৰী। তাৰ পিছত, অসম-ৰজাৰ জীয়াৰীৰ লগত নিয়া হাতীকাঁত, কেৰা-মণি, তাল-তৰোৱাল। তপা-পেটানী, শোৱা চাৰি-পাণি আদি যৌতুকত দিয়া বস্তু-নিয়া মানুহ। সৱংশহত বগা পাগুৰী মৰা আৰু হলৌ চোলা পিন্ধা অসমীয়া পুৰোহিত। এওঁবিলাকৰ পাছতে বৰ্ণাৰজাৰ দুজন ঘাই বিষয়াকৈ আদি কৰি ইতৰস্ব বিষয়বিলাক। তাৰ পিছত, বগা কাপোৰ পিন্ধা, কপৰ কালি-পেপা আৰু তালবজাইযোৱা মাইকী মানুহৰোৰ। এইনোৱৰ পাছতে অসম-ৰাজকন্যাৰ পতাসোণীয়া সমাৰোহ। বৰ্ণাৰজাৰ বৰকুঁৱৰীৰ দৰে এওঁকো আগে-পাছে আঠু-কাচি যোৱা দুয়োৰা গাভৰুৱে সোণ-খটোৱা দোলাত তুলি লৈ গৈছিল। ব্ৰহ্মা ৰজাৰ ভাৰী মহিষী অসমীয়া কল্হাই যাতে ভিতৰৰপৰা সকলোকে দেখে, অথচ বাহিৰৰপৰা তেওঁক কোনেও নেদেখে এনে ভাৱে তেওঁ উঠা দোলাখনত সীন দেশৰ ফুলবছা ফিৰ্কিৰীয়া কাপোৰৰ আবোৱান তৰি দিয়া হৈছিল। এই দোলাৰ পাছতে বৰ্ণাদেশীয় এজাক বোৰা-ৰণুৱা তাৰ পাছত লা-লিগিৰাৰে সৈতে ৰজাৰ কুঁৱৰী-টোলৰ আই-কুঁৱৰী উঠি অহা ২০ খন দোলা আৰু ৰজাৰ গোটেইখিনি হিলৈদাৰী আৰু বাঠিয়াল। এনে বাছকবনীয়া সমাৰোহ, ভাকজমক পয়োভৰ আৰু বৰ্ণা দেশত নোহোৱা-নোপজা আদৰ-অভাৰ্থনাৰে অসম-ৰজাৰ জীয়াৰীক আগ

বজিলী কুৰ্বী

বঢ়াই নি আভা নগৰীৰ স্বাক্ষৰাবেঙৰ আঙুৰণৰ পোৱালেটো জন্ম-বজাই
অসমীয়া তিক্ততাৰ অপৰূপ লাৱণ্যত মুগ্ধ হৈ বজিলীক তেওঁৰ বৰফুকৰী
পাতি ললে। অসমীয়া কুৰ্বীয়ে বজাক ইমানটো ডোল নিদাইছিল যে তেওঁ
দহ বুলিলেই দহ, পচি বুলিলেই পচি হৈ পৰিছিল।

কিছু হলে কি হব? ঐহু ডালতে দুকান কবিৰ পৰা সতিনী কুৰ্বী-
বিলাকে তেওঁৰ খোজেপতি অপৰাধ উলিয়াবলৈ ধৰিলে। সমৰগুণী কুৰ্বীৰ
গাত ক'তো অকণো খুঁত নেপাই তেওঁৰ লগত অণা যৌতুকৰ বস্তাবোৰকে
টোৱাই তেওঁবিলকে কৰুণা কৰিবলৈ ধৰিলে। সেইদেখি, বজিলী
আইদেওব কেউপিনে জয়-জয়-ময়-ময় হৈছিল যদিও, এইকণ সূখে নটাত
মনতে বৰ দুখ গাই আছিল।

হেনাতে, কলিকতাৰ মান-বজাৰ উকীলেসৈতে বদন বৰফুকন
খাওক মান দেশটো। বৰফুকনে ঐবাৰতী নৈৰ বালিৰ আঁৰ কাপোৰ
তৰি ভাত খাবলৈ ধৰিছে, এনেতে বজিলীৰ বেচী কেইজনীমান তাত
উপস্থিত। সিহঁতে বালি-ভাত খোৱা মানুহবোৰৰ কথা-বতৰা, পিঙন-উৰণ
আৰু গান-গতি দেখি অসমীয়া মানুহ বুলি অসম্ভৱ কৰি আঁৰ কাপোৰৰ
ওচৰ চাপিল। বৰফুকনৰ মানুহৰ লগত পৰিচয় হৈ বুজিলে পাকিলে
যে জন্মাবজাৰ অসমীয়া কুৰ্বী গৰাকী তেওঁৰে ভনীয়েক। বৰফুকনে
সিহঁতৰ হাততে ভনীয়েকলৈ চাৰিটা হীৰাপতোৱা আঙ্গঠি পঠিয়াই দিলে।

আঙ্গঠিতে বদনৰ চিন পাই, বজিলী কুৰ্বীয়ে বৰফুকনক কাৰেঙলৈ
নিবলৈ লিগিৰা-মানুহ পাচিলে। বৰফুকনে বাজঅলকাৰ পিছি, স্নান-
বজাৰ কাৰত বিয় হলগৈ। কুৰ্বীক তাত দেখা পাই দুৱো চিনাকি
হৈ ভিত্তিত ধৰাধৰিকৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে। ভেতিয়া হে সকলো এলানী
কুৰ্বীয়ে অসমীয়া কুৰ্বীক বজাৰ জী বুলি বুজ পালে। বৰফুকনেও
যেতিয়া ম'ইহেং-বাটিত পানী খাই, পালে; পীৰাত বহি।

“পানীত পৰি হওঁ কেটীগোন সাপ, দা-তবোৱালৰ নাও নকওঁ।”

বুলি নিজৰ পৰাক্ৰমৰ চিনাকি দিলে, তেতিয়া সিংহাসনৰপৰা নামি আহি অম্মাৰজাই স্বয়ং হাতত ধৰি বৰকুকুনক সজাঘা কৰিলে।

তেতিয়া মান-বজাৰ ‘জিঞ্জাগামতে’ বৰকুকুনে আপোন-প্ৰয়োজনৰ কথা কলে, বোলে,

“আমাৰ দেশত বজা নাইকিয়া হল, অকল বুঢ়াগোহাঁই মজীয়েহে দেশৰদ খাই আছে। আমাৰ দেশৰ বজা পূৰ্বে আপোনাৰেই ভাই-বংশ। পূৰ্বে যেতিয়াই-তেতিয়াই মুংকজৰপৰা সহায়ও পাইছিল। এতিয়া মুংকজো আপোনাৰ হল, আৰু আপুনি মিতিৰো। এতেকে, কিছু সৈন্ত আপোনাত খুজি নিবৰ নিমিত্তে আমাৰ খেদাখোৱা বজাই মোক পঠাই দিচে।” এই কথা শুনি, অম্মাৰজাই দুকুৰি বগা মহ আৰু লেখ জোখ নোচোৱাকৈ হাঁহ-পাৰ-ছাগলী বলি দিয়াই দেওপূজা কৰাই চাৰিটা ডেও মাৰি ক’লে, “পুতেকৰ মাংস বুঢ়াগোহাঁইক খুৱাম।” এই বুলি, বৰকুকুন লগত চাৰি হেজাৰ মানৰ সেনা দিবলৈ পূব-দুৱাৰত থকা মিজিলৈ আজ্ঞা কৰিলে। সেই সেনাকে লৈ আহি বদন বৰকুকুনে অসমত মানৰ দিনৰ বুৰঞ্জী-অধ্যায় সৃষ্টি কৰিলেহি।

“অসম বজাৰ জীয়াবী

মান-বজাৰ কুৰ্বী”

বদলী আইদেও ইয়াৰ গুৰিত নথকা হলে ঘটনাৰ সোঁত কোন পিনে বলেহেতেন কোনেও কব নোৱাৰিলেহেতেন। সঁচাকৈয়ে, জগত-বুৰঞ্জীৰ পট পৰিৱৰ্ত্তনৰ অন্তৰালত স্বীৰ্জিতৰেই যে অলৌকিক প্ৰভাৱ তাক কোনে নুই কৰিব ?

দেশজোহী কোন—বাদন নে পূৰ্ণানন্দ ?

এসময়ত, আমাৰ দেশত আমাৰ স্বতন্ত্ৰতা সম্পূৰ্ণ অন্ধৰ আছিল। এসময়ত, অমোঘগৰ্ভসমুত মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদৰ বুৰুৰ ওপৰত স্বাধীনতাৰ দীপ্তিমান দিনমণি হিৰণ কিৰণেৰে তিৰখিৰাই আছিল। পৰাধীনতাৰ পিঞ্জৰাত সোমাই গিৰিনদবেষ্টিত, দেৱবো টপ্পিত নন্দনবন-হেন দেশখনত মুক্তবায়ু কাক বোলে, কোনেও কাকো স্তম্ভিত নগীয়া নহৈছিল। একে লালীয়ে চশ বছৰকৈ চলি থকা স্বাধীনতাৰ যুগ এটি ধ্বংস হ'ব বুলি কোনেও স্বপ্নতো ভাবিব নোৱাৰিছিল। কিন্তু, “নিয়তী: কেন বাধ্যতে ?” ৰাজ্যত্ৰষ্ট হ'বৰ সময়ত ৰজা আৰু ৰাজবিষয়াবিলাকৰ মতিচ্ছন্ন হ'ব ; অহঙ্কান, ডাকোপ আৰু হতবুদ্ধিয়ে ঐশ্বৰ্য্যক্ষিনী দেশখনকো ক্ষয় কৰে। সেইসৰে, আমাৰো ইষৰ-সিবৰৰ মাজত থিয়লাখিয়লি, হিংসাহিংসি, চকুচৰহালি, কাপুৰুখালি আৰু ৰাজবিষয়াবিলাকৰ মাজত ক্ষমতাৰ অৰিয়াজৰি হৈ থাকাত স্বতন্ত্ৰবীয়া যুগ এটি চকুচাওঁতেই তন্নীভূত হৈ গল। বুৰঞ্জী-পুথিৰ এই বোৰেই শিকনি। ৰাষ্ট্ৰীয় স্বাতন্ত্ৰ্য ৰক্ষা কৰিবলৈ স্বাধীনতাৰ পাটকাই পৰ্ব্বতটো যিমান ওখ হৈ জিলিকি আছিল, নেই স্বতন্ত্ৰতা ধ্বংস হ'লত পৰাধীনতাৰ পাটনাদত পৰি সি যিমান দ-লৈ থহি গল। এতিয়া সেই বাৰো নাই, অৰোধ্যাও নাই। ৰাজবংশ আছে—ৰাজ্যবৰ্দ্ধনৰ শক্তি নাই। সমৃদ্ধি-সমল আছে—যুগুতাৰৰ সামৰ্থ্য নাই। অস্তিত্ব আছে—সিও জড়। জড়-ভৰত হৈ জীয়াই আছে মাথোন—বাৰাবাহিকৰূপে গঠিত হৈ অহা দুৰ তৰিক্ততৰ মহৎ আকাঙ্ক্ষা এটি।

এনে অৰঃপতনৰ হেতু বিচাৰি, উজাই গৈ, গুৰিত এজন ৰাজপুৰুষেই আছিল বুলি সকলোৰে আঙুলীয়াই দিয়ে। ৰাষ্ট্ৰীয় স্বাধীনতা দুগু হ'ব

দুবৰী

উপক্ৰম, যদিও অলপ আগদেপৰাই উদ্ভৱ, তথাপি এই জন ৰাজপুৰুষৰ গাঁতেই সকলো দোষ আৰোপণ কৰা হৈছে। এওঁ হেনো ৰাজহুৱা, বিশ্বাসহতা, দেশদ্রোহী, সঙ্কীৰ্ণমনা, সৈন্ধৱ খাতি সংহাৰকৰোঁতা আৰু শত্ৰুক আপনাজন দেখুৱাওঁতা। এৱেঁই হৈছে বুৰঞ্জী-বিবাত বদনচন্দ্ৰ বৰকুকন। এজন নাৱিষ্কৰ্ণ বিঘ্নাক ইমানবোৰ দৃষ্টিত বিশেষণেৰে কল্পিত কৰাৰ আগেয়েই স্বভাৱে এটি পুৰুষ উঠে—সঁচাকৈয়ে বদনচন্দ্ৰ বৰকুকন দেশদ্রোহী নে ?

নিৰপেক্ষভাৱে বুৰঞ্জীৰ পম খেদি গলে, অসমৰ তন্তুগামী সূৰ্য্যৰ ঠোঁতা পোহৰৰ তলত দুজন ৰাজপুৰুষৰ স্বভাব-চৰিত্ৰ, সন্ধি-অভিসন্ধি আৰু কাৰ্য্য-কলাপে আপোনা-আপুনি দেখা দিয়েহি। এজন সকলোৱে কোৱা বদনচন্দ্ৰৰ; আৰু ইজন পূৰ্ণানন্দৰ। বদনচন্দ্ৰ, বৰকুকন—বঙাচিলা দুৱৰাৰ হৰৰ। পূৰ্ণানন্দ, ৰাজমন্ত্ৰী,—কুৱৈগঞা বুঢ়া-গোহাঞি-ঘৰৰ। দুয়োঘৰ শিৱফুটা, দুয়োঘৰ প্ৰাচীন। কিহু, কালৰ কি লীলা! বদনচন্দ্ৰ হল দেশদ্রোহী, অদ্বন্দ্বশী, কুটশাল আৰু সাধপৰ, পূৰ্ণানন্দই নাম পালে স্বদেশপ্ৰেমিক, চিহ্নাঙ্গল, কাৰ্য্যপ্ৰিয় আৰু অসাধাৰণ ৰাজনীতিজ্ঞ পুৰুষ—যাৰ তুলনা দিবলৈ সেই সময়ত আৰু আন এজন পুৰুষ ভাৰতবৰ্ষত নাছিল। অকল সেয়ে নহয়, তেওঁ ৰাজতন্ত্ৰৰ পুনৰ জন্মদাতাও। আম্বাটকৰ ডালপাত, শিপা-ঠেঙুলীৰ দৰে আজিও আমাৰ মনত এইবোৰ ধাৰণায়েই চাটি ধৰি আছে। এনে ভাটনীৰে ৰাজ ৰাই পকা অৱস্থাত, ওলোটী-ওভোতাকৈ এজনৰ চৰিত্ৰভূষণ ইজনৰ চৰিত্ৰকলঙ্ক বুলি কবলৈ গলে বা দুয়োজনকে তাৰ সমভাগী কৰিবলৈ ওলালে, যৎকিঞ্চিৎ নহয় যৎকিঞ্চিৎ ধানপাৰ কটকটীয়া পকা ভেটিটিত তুঁইকপৰ জোকাবনি পৰিবই পৰিব।

“মহাৰাজা বুঢ়াগোহাঞি”

ৰাজসভাৰ তিনি জনা ডাঙৰীয়াৰ ভিতৰে ডাঙৰীয়া বুঢ়াগোহাঞি এজন। বৰগোহাঞি আৰু বৰপাত্ৰ গোহাঞিৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰি

দেশাত্মোহী জোৰ—বন্ধন হৈ পূৰ্ণাঙ্গ

এওঁ ইতিব বিষয়া আছোক ছাৰি বজাৰো ভজাপত্তা কৰিব পাৰে। বণ হলে, স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাবে জকাইচুকীয়া নিজা বিলতীয়া সেনা আৰু বজাবৰীয়া মৈজা লৈ ফুটলৈ যাব লাগে। মৰ্যাদাতো বজাব পিছতেই। দোবীক বণ দিব পাৰে, কিন্তু কাটিব নোৱাৰে। এগৰাকী বুৰঞ্জী লেখকে কৈছে :—বৃদ্ধা-গোছাঞি ঘৰৰ পূৰ্ণানন্দ “আছোমৰ এজন মহামন্ত্ৰী পুৰুষ আছিল।” ১৭০৩ শকৰ আহৰ মাহৰ পৰা ১৭১৮ শকৰ চ’তলৈকে এওঁ ১৫ বছৰ কাল পূৰ্ণানন্দই যি অৰণ্ড প্ৰতাপ আৰু বাতনীপানীয়েন ক্ষমতাবে ৰাজমন্ত্ৰীৰ বাব ভোগ কৰি গল তালৈ চাই তেওঁ নিশ্চয় মহামন্ত্ৰী পুৰুষ আছিল বুলি কব লাগিব। ইমান দীৰ্ঘকাল ৰাজমন্ত্ৰী হৈ থকা লোক এজনৰ জীৱনটি যে এটনাপূৰ্ণ নহব, তাত সন্দেহ নাই। এনেহেন, দীৰ্ঘলীয়া জীৱনটিয়ে ঘটনাক সৰ্ব্বগ্ৰাস কৰিলেনে নাই, ঘটনাই জীৱনটোক সৰ্ব্বগ্ৰাস কৰিলে তাক হে “মহামন্ত্ৰী” পূৰ্ণানন্দৰ কৰ্মানুপাত নিচাদি চাব লাগিব।

মন্ত্ৰীৰ বিশেষত্ব মন্ত্ৰণাত। নিজৰ স্বাৰ্থ বলি দিও, যি মন্ত্ৰীয়ে ৰজা আৰু ৰাজ্যৰ কুশল কামনা কৰে, সেয়ে হে উপযুক্ত মন্ত্ৰী।

“বাইজেই ৰজা জ্ঞাতিয়েই গৰা,

বাইঙ নহলে বিহৰ ৰজা।”—

এনে প্ৰবাদবাক্য যি দেশত ৰচিত সেই দেশৰ শিৱৰ মুকুট ৰজাৰ স্বাৰ্থ অটুট ৰাখিব পাৰে যিজন বলী মন্ত্ৰীয়ে সেই জন হে প্ৰকৃত মহামন্ত্ৰী। এতিয়া ভাঙ্গৰীয়া পূৰ্ণানন্দ বৃদ্ধগোছাঞি ৰাজমন্ত্ৰী হৈ কি কৰিলে তাক চোৱা যাওক :—

সঁচা কথা—যি লাই ৰাতিৰ ভূপতীয়াতেই চিন। পূৰ্ণানন্দ সৰুৰেপৰা স্বজাতিভক্ত আছিল যদিও, পৰশুৰীকাতৰ আছিল। গোছাঞি হৈ থাকোঁতেই দেউতাকক কৈ োৱামৰীয়াৰ লগত যোগ দিয়া বৰবৰুৱাক তেওঁ হত্যা কৰোৱায়। পিতৃবিয়োগ হোৱাৰ পিছত, দেতিয়া তেওঁ নিজেই বৃদ্ধা-

হুব্বীণ

গোহাঞি ডাঙ্গবীয়াৰূপে অধিষ্ঠিত হ'ল, তেতিয়া লৰাকালৰ অখুয়া-অহুয়া আৰু বৰলোকালি ভাববোৰে নিজ-কাৰ্য্যৱলীত ক্ৰমান্বয়ে প্ৰকাশ পাবলৈ ধৰিলে।

বজা গৌৰীনাথ সিংহ কানীয়া, দুবৰল আৰু নপুংসকৰ দৰে জীৱনী-পঞ্জিবিহীন। ময়ী পূৰ্ণানন্দ পৰসুৰুংসাহী, সৰল আৰু উচ্চাকাংক্ষাপূৰ্ণ। এনে স্থলত, জগন্নাথৰ জড়মূৰ্ত্তিয়েন বহিৰজাই কৰা কুকাৰ্য্যবোৰৰ প্ৰত্যায় নিশ্চয় চক্ৰবৰ্ত্তিত মধুমক্ষিকাৰেহে উঠি-বজা ময়ীৰ গাত পৰিবই পৰিব।

বুঢ়াগোহাঞিৰ মস্তিষ্কত দুৰদণ্ডিতা, স্বাৰ্থহীনতা আৰু সমদণ্ডিতা থকা হলে সেইবিলাক গুণৰ প্ৰভাৱেৰে তলতীয়া বিষয়াবিলাকৰ মাজত হোৱা বিৰোধবিৰোধি ভাবৰ প্ৰতিবন্ধক জন্মাব পাবিলেহেতেন; পূৰ্ণানন্দ বুঢ়া-গোহাঞি হোৱাৰ লগে-লগেই লালী নিছিগাকৈ বাৰ বছৰলৈ হৰলক্ষীয়া “মোহনাবীয়া বিদ্রোহে” আকৌ ওবা পাতি লব নোৱাৰিলেহেতেন। মোহনাবীয়া বিদ্রোহৰ প্ৰথম ছোৱাত তেওঁ যি বুদ্ধি-কৌশল, বল-বিক্ৰম আৰু কাৰ্য্য-তৎপৰতা দেখুৱালে, আৰু বহু-দৈৱাঙ্কত যিকপে নতুন ৰাজ্য পাতিলে তাক দেখি বুৰঞ্জী-লেখক শ্ৰীনাথ হুৰা-বৰবৰুৱাই লিখিছে :—

“সেই বেলা মহাময়ী বুঢ়াগোহাঞি ডাঙ্গবীয়া পক্ষীয়ে যেনেকৈ শিক্ত চটকক পথাৰে অ'হৰি বাখে, সেইকপে ডাঙ্গবীয়াই বজা কৰিছিল।”

গৌৰীনাথ সিংহ সৰ্গদেৱ ভট্টায়াই গলত, তেওঁ অকলৈ নিজবুদ্ধি অনুসৰিয়েই নগৰ ৰক্ষা কৰি আছিল। এই বিনিমৌকে, বুঢ়াগোহাঞিৰ কালৰপৰা, সৰ্গদেৱসকলৰ ডাঙ্গবীয়া-তত্ত্বৰ সম্মান অটুতিৰে ৰক্ষা কৰা হৈছিল।

কিছু পুৰণ উঠে, ৰক্ষা কৰা হৈছিল কেনেকৈ ?—চাল-বাক, হিলৈ-তৰোৱাল, ভোপ-বৰতোপেৰে সুসজ্জিত, শিক্ষিত সৈন্তেৰে বাঁহৰ জোং, চূণ-ছাইৰ্ঘা কাঠৰ দা-লোৱা অশিক্ষিত, অমাজ্জিত, প্ৰজাতন্ত্ৰ সমৰ্থনকাৰী এদল প্ৰজাৰ বিৰুদ্ধে বিৰাট অভিযান চলাই।

কেশববাহী জোন—বকৰ যে পূৰ্ণানন্দ

বিভুঠৈ প্ৰজাৰ মনোভাৱ দৰ্শাবলৈ দুৰ্ভাৱ ৰাজশক্তি দিহানেই কি প্ৰয়োগ নকৰক, নিদানেই সি ভোটা হৈ উকৰিবই উকৰিব। যোৱানবীয়া-পক্ষৰ লোক, সমূহ প্ৰজা ; আৰু পূৰ্ণানন্দৰ পক্ষৰ, সকল স্বৰ্গদেৱপৰা কিনিদোৱা অঙ্গগত ছত্ৰাসকল।

যোৱানবীয়া বিদ্ৰোহ উলাহুলা নহয়—এঠাইত কাটোতেও সাত ঠাইত গছিছিল! ৰাজ্যভূমি অসন্তোষৰ ভাষা বিয়পি পৰাত, পূৰ্ণানন্দৰ সেনাই তেওঁৰ লগএবা বা বণবলত বিভূতি লগোৱা, নাইবা বিদ্বাসী বিষয়াবিলাকে যুদ্ধ কৰিবলৈ অনিচ্ছা প্ৰকাশ কৰা একো আচৰিত নহয়। বহাৰ মানুহ-খিনি বুঢ়াগোহাঞি ডাঙৰীয়াৱেই পতা। অথচ, সিহঁতক যেতিয়া বুঢ়াগোহাঞি যোৱানবীয়াৰ বিৰুদ্ধে বণ কৰিবলৈ ক'লে, তেতিয়া সিহঁতে তুতি-মিনতি কৰি জনাই পঠালে বোলে, “আমি লৰা-ভিকুজা এৰি যাবও নোৱাৰোঁ, যোৱানবীয়াৰে বণো নকৰোঁ। বুঢ়াগোহাঞি ডাঙৰীয়া যেইকপে আহিছে, সেইকপেই গুচি যাওক গৈ। আমি যাব নোৱাৰোঁ।”

গৌৰীনাথ মন্ত্ৰিৰ প্ৰভুৰ চলাৰ পৰাটক যেতিয়া বুঢ়াগোহাঞি যোৱানবীয়া বিপ্লৱৰ শাৰ কটাৰ নোৱাৰিলে, তেতিয়া পাৰ্বোতে মো দেৱক-গ'ৱ'ৰ নামতিয়াল বৰবৰুৱাই খেদ কৰি কৈছিল যে বোলে, “এই কাঁড়ী-ৰাক্ষসীয়েৱেই স্বৰ্গদেৱে যুদ্ধ কৰি অনেকৰাৰ বদনাকো জিনিছে। তথাপি, এই ৰাক্ষসীয়ে যোৱানবীয়াক দেখিলে ৰাজকে পৰাজুখ হৈ বিভজে পলায়। ঈশ্বৰ ঈশ্বৰীৰ ইচ্ছাতেই এইকপ হ'ল। এতেকে, কালচক্ৰ বলৱন্ত বটে, বুজন নজায়।” মাউখে উটিলে গুচি পকুৱাবো যে মৰণ নাই, এয়ে তাৰ প্ৰমাণ। অৰ্থাৎ, পূৰ্ণানন্দৰ প্ৰতি প্ৰজাৰ একবন নহয়।

গৌৰীনাথ সিংহক “বতিজ্ঞ” বুলিলেও দোষ নাই। তেওঁ বজা হৈ কপাহনেওঠা মানুহক ধৰি আনি প্ৰাণে মাৰোঁতে, চাপৰ মাৰি নাও-কলা মানুহটোক কঠিন শাস্তি দিওঁতে, সৰু কালৰ সৰি এজনৰ চকু

হুছবীৰ

কাৰ্ণোভে, তেওঁৰ অনুগ্ৰহ-নিগ্ৰহ কেতিয়া কাৰ ওপৰত পৰে তাৰ একো নিদৰ্শন নেপাওঁতে ৰাজ্যৰ ধৰণী বুঢ়াগোহাঞি ভাজবীয়াই যদি হুছুক্তি-সুপৰামৰ্ণ-সুৰুজি দিলেহেভেন, তেওঁৰ মন্ত্ৰিৰ মাৰ্গক হলহেভেন।

স্বৰ্গদেৱ গোবীনাথ সিংহৰ কাল পালেহি। লক্ষ্যৰ বাৰণৰ দৰে ডেউ এই ডু-ভাবন্তত তিনিটা কাম কৰি থৈ যাব নোৱাৰিলে, যথা :—তেওঁৰ ভায়েকক বিয়া দিব নোৱাৰিলে, নগঞা সিদ্ধুবাক মাৰি তাৰ মজ্জহ পুতেকক বুঢ়াই নোৱাৰিলে, বাতকটীয়া ববনবৰাক বব কৰি মনৰ খেদ ওচাব নোৱাৰিলে। এই কেইটা মনৰ কথা মনতে মাৰ গল। কিন্তু বজাৰ সোঁহাত পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঞি স্বয়ং ৰাজমন্ত্ৰী হৈ কাৰ্ণোভে এনেবোৰ ৰাজসাক্ষেপ—মিনোৰ পূৰনৰদ্বানাই ৰাজমন্ত্ৰীৰ স্বাৰ্থ সিদ্ধি হব পাৰে সেইবোৰ প্ৰতিলালিত নোহোৱাকৈ থাকিব পাৰে নে? বুঢ়াগোহাঞে কনিলে প্ৰতিজ্ঞা। যেই প্ৰতিজ্ঞা সেই কাম। ৰজা স্বৰ্গী হবলৈ হৈ পালে, বুঢ়াগোহাঞে ওপুত-ওপুতে ববনবৰাক মতাই অনাই বধ কৰালে। তাৰ অনপ পিছাত, নতুন বজাৰ সিংহাসনত বহুৱাই সিদ্ধুবাক প্ৰাণদণ্ড কৰিলে। এনেপ্ৰকাৰেই প্ৰজা-হিতাকাঙ্ক্ষী হবলগীয়া মন্ত্ৰণা-কাৰীয়ে প্ৰচাংসাহক বদ্ৰমূৰ্ত্তি পৰিধাৰণ কৰাত গৃহকন্দলৰ বিঘাত-ভাৰে স্নেহ ঢানি পেলানে। মোহামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ জুইত এই গৃহকন্দলৰ বিট-জুই পৰিলত অগমৰ স্বাধীনতা তেতিয়াই এক প্ৰকাৰ চাবধাৰ হৈ গল।

“মোৱামৰীয়া যুদ্ধত বুঢ়াগোহাঞিৰ কৃতিত্ব”

যুদ্ধবিজ্ঞাত স্তনিপুণ সেনাপতি আছিল যদিও নিজ-কৰ্মদোষৰ ফলত ৰণৰ আহিলাপাতি সংগ্ৰহ কৰা আৰু সৈন্তবল গঠন কৰাত পূৰ্ণানন্দ পদে-পদে বিফল হৈছিল। প্ৰমাণ মোৱামৰীয়া-যুদ্ধখনেই। “ৰজাদেৱৰ কালৰ কোঞৰ, হিলৈদাৰী ৰাজুৱা হাজাৰ, ভিতৰৱাল হাজাৰ এই দুই

দেশাত্মবী কোষ—বঙ্গবন্ধু শেখ মুজিবুর রহমান

হাজাৰে সহিতে অস্ত্র-শস্ত্র ধৰা সেনা অতি কমতেও ৩০৪০ হেজাৰ আছিল। সেনাপতিও অনেকটি আছিল। খাৰ বাকল ভাল বুলিব নোৱাৰা আছিল। খাৰ কৰি টকোপাত্তৰ খুৰত ভৰাই খাবল্যত বাখিৰে, তাৰ আৰু ভাল-বেয়াৰ বিচাৰ নাই। কোনো কালে ব'দ নেদেখি ঢেংকি গোটা বাজিছিল। তাকে বণ্টলৈ নিয়ে। মোৱানবীয়াৰ কালে তাদৃশ অস্ত্র-শস্ত্র নাই, ১০।১২ হেজাৰমান মানুহ হে হ'ব। সেনাৰ হাতত বঁহুৰি জোং, চূণ-ছাই সনা কাঠব দা, মাজে-মাজে দুই চাৰি ডাল শেল-বসড়া, লোৱৰ দীঘল দা ২।৪ খন, এই মাত্ৰ আছিল। তাতে বজাৰ ফালৰ সৈন্যট খেদি গৈ বণ ধৰক বা মোৱানবীয়াই খেদি গৈএ বণ ধৰক, দুয়ো ফালৰ সৈন্য দেখাদেখি হলে আমাৰ সেনাপতি পিছ পৰে। বাজসৈন্যৰ মাজত সকলোৰে আগে হিলৈদাৰী। তেওঁবিলাকে সেই পুৰণা খাৰকে বণতেনেদি জুই দিলে চেৰচেৰাই খাৰ মাটিত বাগৰি পৰে, জুই দিলে নেবাছে। যদি কেনেবাটক এটা হিলৈ বাজি গুলি যায় ও, ভয়ত সেই হিলৈ পতাওঁ বিপক্ষৰ পোন ধৰাত বিজুতি হৈ ওপৰে বা অস্ত্ৰৰ গুলি মোৱাত সেই গুলি বিপক্ষে কোঁচ পাতি ধৰিছে। বুলি অহকাৰ কৰে। কাঁড়ীৰ কাঁড়, বিপক্ষৰ এবিয়া কাপোৰৰ গাঁতি লগা, তাকে গাৰপণা উঘালিছে। বুলি দেখায়। খাৰ আৰু এবিয়া কাপোৰৰ দুওঁণ নবুজি বিপক্ষৰ বৰ মহায়া, গুলি নাযায়, গলেও কোঁচ পাতি ধৰে আৰু হিলৈও নাবাছে, বণজনৰ মুখে পানী ওলায়, কাঁড়ো নোসোমায়, এইদৰে কোৱাকুই কৰি ভয়াতুৰ হৈ আৰু সেনাপতিসকলে পাহত থাকি সেইবোৰ কথা গুলি অধিক ভয়াতুৰ হৈ আগেয়ে পলায়। মোৱানবীয়াৰ ফালৰ প্ৰতিজনে ২।৩ খন এবিয়া কাপোৰৰ গাঁতি, গোবোৱা-লেটোৱা মুগাৰ ডাঠ চুৰিয়া পিছা। কঁকালে গামোছা, নুৰে এবিয়া গামোছা বা গৰমচকুৱা গামোছাৰ নথৰি। হাতত জেং বা দা লৈ, হজপাতি-হজপাতি চোল-দণ্ড দোবাই, অটুভুজ, ষটুভুজ, চতুৰ্ভুজ গোঁৰাই

দুৰবীণ

বেলেছ মাৰিবলৈ যায়।” মৈলেছ ঝাঁঙ কুলি হাতে জোং লৈ ২০।৩০ মোৰামবীয়া ধেমি গৈ হাতীৰ কানে, ঘোঁৰাৰ গাই ২।৪ মানুহকো খোচ লগালেই হাতীৰ চিঞৰ, ঘোঁৰাৰ হেঁহনি, মানুহৰ হাওছাইত সেই ভয়াতুৰ বাজকৈলৈ পলাই যায়।”

এই সৈন্যৰেই ৰাজমন্ত্ৰী পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঞি বৰসেনাপতি। গছ নোহোৱা ঠাইত এৰা-গছকে বৰ-গছ পাতি লোৱাৰ নিচিনাকৈ ভয়াতুৰ বা অনিচ্ছুক সেনা-সেনানীৰ ওপৰত বুঢ়াগোহাঞিক বৰসেনাপতি পাতি নিপুণতা বা কৰ্ত্তৃত্বৰ যে কিবা গৌৰৱ বনোৱা হ'ল, ক'ব নোৱাৰি। বিশ্বাসহেৰুওৱা বা বিশ্বাসনিমিত্তা বিশ্বাস সৈন্যৰ ওপৰত সেনাপতিত্ব কৰাত স্মৰক কি হ'ব নিপুণতা?

সৈন্য-পৰিচালনা কৰা দায়িত্বটোক ভেম-অহঙ্কাৰৰ ম'ৰাছালি ধৰি থকাটো যে বৰসেনাপতি পূৰ্ণানন্দই আঁকোৱগজালি তাৰে ধৰি আছিল তাক বৰফুকনে মানঅনা সময়ত ভালকৈ দেখিবলৈ পোৱা হয়। বদন বৰফুকনে মানদেশৰপৰা চাৰি হেজাৰ সৈন্য লৈ অসমৰ অভিযুদ্ধে আহি লক্ষ্য পাইছেহি। এনেতে, এবাৰকৈ নহয়, দুবাৰকৈ চিংফোৰ বাৰগাম আহি বুঢ়াগোহাঞিক “সঁকিয়াই দিছেহি নোলে পাটকাই পৰ্ব্বতত আচল ঠাই অনেক ৰানি আছে। এটা মানুহে এটি শিল বগৰাই দি হাজাৰো প্ৰাণী মৰা এনেও অনেক ঠাই আছে। তাতে কিছু সেনা থলে সিহঁতে লক্ষ্যবৰণা চোপোলা ভাত আনি খাই সেই আচল ঠাই পৰ্ব্বতত খুঁজ কৰিব নোৱাৰি মৰিব বা পলাই যাব। যদি সেই মানুহ পাটকাই পাব হৈ আহিব পাৰিলে, আৱাৰ চিংফো-ৰামতি ললেহি, সেই চিংফো-ৰামতিৰ এই চাউল-ভাত হাত-ভৰি-নিচিনা হ'ব। চিংফো-ৰামতিয়ে সিহঁতক চাউল-ভাত নোশোষাই থাকিব নোৱাৰিব আৰু সিহঁতে সহিতে সমান ঠাইত যুজাও টান হ'ব। এতেকে, পাটকাইলৈ সেনাপদাতি পঠালে, আমি চিংফো-ৰামতিয়েও সেই সেনাপতিৰ লগত থাকি মানেসৈতে বৎ কৰিব পাৰিব।”

দেশভ্রাতৃহী কোষ—বন্দন নৈ পূৰ্ণানন্দ

এনে বুলি চিংফোৰ কটকীয়ে জনোৱাত বুঢ়া-গোহাঞি স্বভাৱতঃ ডাকোপমৰা কথাবে মাত দিলে ;—

“মোৰ ওঠৰ কুন্দানী চিপাহী আৰু দুহেছাৰ কোঁৱৰ হিটেনাবী, তাত বাহিৰেও কাঁড়ী-বাকুৰতী অনেক সেনা আছে—টোপোলা-ভাত আনি সিহঁতে কি বণ কৰিব ? নগণি আহক, আহিব দে।” এই বুলি, বাৰগাম চিংফোক বিদায় দি বুঢ়াগোহাঞি পাটকাইলৈ সেনা নপঠালে।

নপঠোৱাৰ ফলত হলগৈ কি ?—টোপোলা-ভাতখোৱা মান কেইটাই অসম দেশক জুলুকি-জুলুকিতৈ শিকালে। দেশৰ ধৰণী হৈ এনে ভাৱে কৰ্ণব্যত আওহেলা কৰাটো স্তম্ভনীয় সেনাপতিৰ পক্ষে শোভা পায় নে ? বিপদৰ আগচুলিত ধৰিবলৈ সঠিক নোহোৱা বা হৰ নোখোজা-বাবেই দেশখন বসাতললৈ নগল নে ? এই অৱিসৃষ্যকাৰিতাত ৰাজ্যৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঞি কিমান পক্ষিতাৱে নিমজ্জিত তাক ভাবি চাবলগায়।

স্বাৰ্থপৰ, দল্লী-মন্ত্ৰীভাৰী, দাস্তিক বুঢ়াগোহাঞি

গোবীনাথ সিংহ স্বৰ্গী হোৱাৰ পিছত ক্ৰমান্বয়ে পাত্ৰ-মন্ত্ৰীসকলৰ বাই-বাই কেউজনেই বুঢ়া-গোহাঞিৰ আপোন-মানুহ হবলৈ ধৰিলে। পূৰ্ণানন্দ নিজেই বুঢ়াগোহাঞি—ৰাজসভাৰ প্ৰধান ডাকৰীয়া ; তাৱেক লোলাকাষৰীয়া বকুৱা, ভতিজাক মৰজিখোৱা, মিচাৱেকৰ পুতেক ৰাজনেওপ-ফুকন, পুখাৱেক বিলগতীয়া-পানীফুকন, ডেকাফুকন ইত্যাদি। স্বৰ্গদেৱ কমলেশ্বৰ সিংহৰ নিৰ্বাচনো এক অগন্তোঘৰ সংক্ৰামক বীজ। সেই বীজ ও ব’লে পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঞেই।

নিজৰি-মৰত তুলি, সিংহাসনত বহুৱাই, ৰজা পাতিবলৈ হ’লে, ৰাজকোঁৱৰ জনাৰ বংশত কলঙ্ক বা শৰীৰত ছুণ থাকিব নানাগিৰ—নিৰ্বিকাৰ ভাৱে সবগ-দেৱতা ইন্দ্ৰৰ বীৰ্য পুৰুষানুক্ৰমে বৈ আহিব

হুৰবীণ

লাগিব। কিন্তু কমলেশ্বৰ সিংহৰ গাত এই দুটা গুণৰ এটা গুণো নাছিল। গলাৰ সিংহৰপৰা বাঢ়িঅহা কোঁকৰ হলেও, তেওঁৰ পিতৃ-পিতামহৰ গাত আহোম-তেজৰ পৰিত্ৰাতাত ওৰল লাগিছিল। সেই বাবে, পূৰ্বাপৰ চলি অহা বজানবীয়া নিয়মমতে তেওঁক বজা পাতিব নালাগিছিল। কিন্তু, “বুঢ়াগোহাঞি গোবীনাথ সিংহ মৃত্যু হোৱা দিনাই ফলেৰে ধৰি বজাপতা বিঘৰা বৰবৰুৱাক মাৰিলে আৰু বজাপতা কামখিনি নিজে কৰি পূৰ্বপুৰুষত ছিহ্ন থকা কিনাবামক আনি কমলেশ্বৰ সিংহ নাম দি, বজা পাতি, গাফী-অৱহাটক তেওঁ নিজেই ৰাজকাৰ্য্য কৰিবলৈ ধৰিলে।” পূৰ্ণানন্দৰ ইও এক ক্ষমতাৰ আৰ্হিপ্রয়োগ—আৰ্হি নহলেও দেখাদেখি অপপ্রয়োগ। তদুপৰি, কিনাবাম, ওৰফে কমলেশ্বৰ সিংহৰ দেউতাকে শলগুৰীয়া মহাজনত নামকথা বা শৰণ লৈছিল। এতিয়া, বজা হলত, বুঢ়াগোহাঞিৰ স্তুচনি আৰু ৰাজমাওৰ আদেশ-অনুসৰি কিনাবামে তাম্বিক পথ লবলগীয়া হল। এই কপাতে শলগুৰি মহাজনত শৰ-লোৱা শিষ্যবৰ্গ বুঢ়াগোহাঞিৰ বিপক্ষে মুন লাড়ি উঠিল। আৰু বুঢ়াগোহাঞিও সেট শিষ্যবিলাকক মাৰি নিষ্টক চকলৈ উঠি পৰি লাগিল। পাৰোঁতেনো, গোবীনাথ সিংহৰ ভাৰ্য্যা কমলেশ্বৰী দেৱীয়ে ইষ্ট-ইণ্ডিয়া-কোম্পানীক সহায় খুজিছিলগৈ নে ? লাক্ষি স্ৰুংবাও শকত (ইং ১৭৯৮ চনত) পানীমুৱা নামে এজন মানুহে গজনা-মহন্তক ওক লৈ জাতিবিচাৰ নকৰি একেলগে বহি, বাতি-বাতি সৰাহ পাতি খোৱা-বোৱা কৰিছিল ইয়াকে বীতিয়া-মত বোলা হৈছিল। সেই সৰাহত বুঢ়াগোহাঞিৰ বিৰুদ্ধে ঘড়য়ন্ত কৰা হৈছে বুলি পানীমুৱা আৰু গজনা-মহন্তক ধৰাই অনাই মহন্তক গাধত তুলি অৰপাতৈল বেনা হল। পানীমুৱাক চৌআলিৰ মাজত লোৱা লগাই থৈ তাৰ মাফাতে বীতিয়া-মহন্ত চলা মানুহবোৰক একালৰপৰা হত্যা কৰি বোৱা হল।

দেশাত্মোদী কোৰ-বকৰ ৰে পুৰণিৰাজ

বুঢ়াগোহাঞিৰ আদেশত কোনোৰ চকুকাটা হল, কোনোৰ বনলৈ পেলোৱা হল, কোনোৰ আঁকোঁ কাঁচী-বৰষীত দিয়া হল। আলিয়েদি যোৱা কোনোৰা বাটৰদ্বাৰা পানীমুৱাই যদি, “হেৰা ককাই। একে লগে খাইছিলোঁ-বৈছিলোঁ, এতিয়া মাত এঘাৰকে নলগোৱাঁ ?” বুলি মাত দিলে, তেন্তে সেই বাটৰদ্বাৰা পিচৰ ওপৰত প্ৰাণ গল। বুঢ়াগোহাঞিৰ বীতিয়া-মতলৈ ইমান আকোহ হৈছিল যে পানীমুৱাৰ লগত একে লগে ধোৱা-বোৱা কৰে বুলি, তেওঁৰ নিজা ভ্ৰেঠেৰিয়েক এজনকো মৰাই পেলাইছিল। ধৰ্মমতৰ সামাজ্য প্ৰভেদ এতিও লাগিয়েই পুৰ্ণানন্দ ৰাভমজীয়ে ৰাছবিচাৰ নকৰাটোৱে ৫০০ কৈ মানুহ নিৰ্ভুৰভাৱে হত্যা কৰোৱায়। বুঢ়াগোহাঞিৰ চৰিত্ৰৰ ওপৰত এই হত্যাকাণ্ডই ভীষণ কলঙ্কৰ গভীৰ কালিমা নবহুৱায় নে ? সাম্ৰাজ্যবাদ আকাঙক্ষাই স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰা, নিজৰ দেশৰ হত্যাকাণ্ড বোৰকো গৰিহণা দিওঁতা এজন নিৰপেক্ষ বুৰঞ্জীতৰ আলোচনা কৰা ইংৰাজ লোকে সেই হে লিখি গৈছে :—

“Life and Property were not safe for an hour at a time, whole families were massacred for alleged crimes of their ancestors though the supposed offenders preceded them by some generations, and five hundred individuals of rank, under a charge of conspiracy.”

লালি ভাপ:চট্টোত অৰ্থাৎ ইং ১৮০৬ চনত, কমলেশ্বৰ সিংহ বৃত্তা হলত বুঢ়াগোহাঞিৰ উল্লেখগতেই সেই কেনালগা বজাৰ ভাৱেক চন্দ্ৰকান্তকে সিংহাসনত বহুৱা হল। দেশৰ আৰ্থিক অৱস্থাৰ চেলু লৈ তেওঁৰ অভিযেক উৎসৱো পাতিবলৈ নহল। লৰা চন্দ্ৰকান্ত লৰা-ধেমালিত মগ্ন; বুঢ়া পুৰ্ণানন্দ আপোন-অভিলাষ পূৰোৱাত ব্যস্ত।

কমলেশ্বৰৰ দিনত সমাজীয়া মানুহেৰে ৰাজসভা গঠন কৰাত যিখিনি কঠি

হুৰবীণ

খাকি গৈছিল, এতিয়া চন্দ্ৰকান্তৰ ভনীয়েক ৰাজিউ আইদেওক পূৰ্ণানন্দক পুতেকলৈ, সৰু আইদেওক লান্ মাৰ্গকৰ লম্বোদৰ কুকনলৈ বিয়া কৰাই সেই-ধিনি পূৰ কৰা হ'ল। গৌৰীনাথৰ ৰাজহুৱা গুটি-পচোৱা, কমলেশ্বৰৰ দিনত নিপোৱা পূৰ্ণানন্দৰ স্বাৰ্থপৰতা, পৰশুৰামকান্তৰ আৰু অহম্বাৰৰ কবিত্ব-এতিয়া চন্দ্ৰকান্তৰ ভোগত সংক্ৰামকৰূপে কেউকালে বিয়াপিবলৈ ধৰিলে। সকলোৱেই গাৰলৈ ধৰিলে—ৰাজবিশ্ৰোহৰ কথা—দেশত্ৰোহৰ কথা নহয়।—ৰাজবিশ্ৰোহ কৰি পূৰ্ণানন্দৰ অসীম ক্ষমতাৰ পক্ষত পোৱাৰ পাবিনেই ৰাজ্য বন্ধা হয়।

কিন্তু, তাকে কৰিবলৈ ৰাজক্ষমতাৰ কৰচ পিছা পূৰ্ণানন্দই কেতিয়াও চল নিদিছিল। প্ৰজাৰ ভাবগতি দেখি তেওঁ উন্নতৰ দৰে হৈছিল। চন্দ্ৰকান্তৰ অভিষেক নহ'ল বুলি যদি কোনোবাই কলে, তেওঁ হ'ল ৰাজবিশ্ৰোহী। গোসানী পূজা নকৰি, গোসাঁই পূজা কৰিলেও হ'ল ষড়যন্ত্ৰ কৰা, বৰফুকনে জীয়েকৰ লগত মানীৰ মান বন্ধা কৰি সাতখন চ'ৰা-নাও ভৰাই যোতুকৰ দ্ৰব্যবস্তু দিলে, সিও হ'ল সিংহাসন-আক্ৰোহী। সামান্য মানুহ শতৰামে যেনিবা সগদেৱে পিছিব লগীয়া চোলা এটা পিছিলেই, আৰু সেই চোলা পিছা বাণে ছুটকৈ কোনোবাই বন্ধা বুলি সেৱাকে জনালে বা, তথাপি তাৰে প্ৰতিপোধ লবলৈ গৈ পূৰ্ণানন্দই সমূহীয়া হিচাপে দেশৰ সুৰিয়াল মানুহবোৰকো ৰাজবিশ্ৰোহত লেটপেটাব পাৰ নে? ৰাজহুৱা আৰু ব্যক্তিগত স্বাৰ্থ ৰাজনীতিৰ তুলাচালনিত সমানে জুৰিব নোৱাৰি। এই দৰে সকলোকে বৈৰীভাৱ কৰি পূৰ্ণানন্দই গৰ্হিত কাম কৰিবলৈ কিবা ৰাকী ধলে নে?

জগ চাৰিভীয়া-বৰুৱা, মধু ওজা, চাওডাঙ্গৰ চন্দৰ শইকীয়াৰ চকু কাটিলে; বলোৱানক ধূমেৰে খুন্দিলে; ভুতিৰামক আঁচোৰাৰে আঁচুৰিলে; লখি আৰু হলিক কুঠানেৰে ধপিয়ালে; গুৰুদত্ত চাংকাকতীৰ নাক আৰু বাওকাণ কাটিলে; লক্ষ্মীধৰ চাংকাকতীৰ বাওকাণ কাটিলে; ধনাইক শালত

দেশাত্মোদী কোষ—বৰবৰে পূৰ্ণানন্দ

চেপিলে ; লুতুমক কবভেবে কটোৱালে ; বৃহৎ ওজাৰ জিভা কটোৱালে ;
ধনিকবৰ বামক বৰশীত দিৱালে ; দানোদৰ আৰু কুকুৰাচাৰা লেখাকক কেঁচাই
খাতী গোৰ্গাণীৰ আগত বলি দিৱালে ।

প্ৰজাৰ প্ৰত্যেক কাৰ্য্যতে যেতিয়া এনেকৈ বজাবৰে ঘড়ঘৰৰ বিতীৰ্ষিকা
দেখিবলৈ হয়, তেতিয়া সেই বজা বা তেওঁৰ শাসনৰ পতন অনিবাৰ্য্য ।
“বিচক্ষণ ৰাজনৈতিক মন্ত্ৰী, মহামতি পূৰ্ণানন্দ বুঢ়া গোহাঞি ভাঙ্গবীয়াৰ”
তথাকথিত স্বদেশপ্ৰেমৰ আহতিত শ-শ হুট-পুট, বলিষ্ঠ, কৰ্ম্মিষ্ঠ লোকে অনা-
জগৰতে জীৱন যাহ দিব লগীয়া হৈছিল ; যাৰ পূৰ্বপুৰুষসকলে নিভাঁজ
ৰাজভঞ্জিৰ পৰিচয় দিবলৈ গৈ দিখৌ-ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মাভত জাঁপ দি পৰিছিল,
সেইবিলাকৰ সম্মুখত এতিয়া পূৰ্ণানন্দৰ কাৰ্য্যপ্ৰণালীৰ ওপৰত খণ্ডহস্ত হ'ল ।
নিজ কৰি লোৱা ঘটনাবলীয়েই পূৰ্ণানন্দক সৰ্ব্বগ্ৰাস কৰিলে—গত্যন্তৰ নেদেখি
পাছত তুচ্ছ কথাতেই কালহীৰা চেলেকি তেওঁ নথৰ দেহাবো অস্ত পেলালে ।

পূৰ্ণানন্দ আৰু বদনচন্দ্ৰৰ পাৰ্থক্য ।

পূৰ্ণানন্দ যদি সববঙগীয়েই হ'লহেতেন বা তেওঁৰ কিস্কিতমাণো দীৰ্ঘ-
দৃষ্টি থাকিলহেতেন, তেওঁ কেতিয়াও শতৰামৰ লগত সহযোগ থকা বুলি
বদনচন্দ্ৰ বৰকুকনক ধৰিবলৈ মহেশ্বৰ পৰ্বতীয়া কুকনক নপঠিয়ালেহেতেন ।
উজ্জ্বলিত বুঢ়াগোহাঞি ভাঙ্গবীয়া যেনে প্ৰভাষী, ভাঙিত বদন বৰকুকনক
ভেনে প্ৰভাষী । বি-জ্ঞান বজাৰ সম্মুখিত পূৰ্ণানন্দ “বুঢ়া গোহাঞি” হ'ব
পাৰিছিল, সেইজন বজাবহা সিংহাসনৰ পৰাই বদনচন্দ্ৰও ভাঙিত “বৰ কুকনক”
হৈছিল । চন্দ্ৰকান্ত সিংহক বজা-পতাত পূৰ্ণানন্দৰ যেনে স্বাৰ্থ, বদনচন্দ্ৰবো
তেওঁক সেৱা কৰি থকাত ভেনে স্বাৰ্থ ।

প্ৰথম বাৰ বৰকুকনক হৈ থাকোঁতে, বদনচন্দ্ৰৰ পৰামৰ্শমতে হে দত্তৰাম—
বিকা মজিন্দাৰ আদিক পঠিয়াই বুঢ়ীছৰ সাহায্য-প্ৰাৰ্থনা কৰা হৈছিল ।

দুৰবীণ

বুটিছ-সেনা আহি পালত হৈ পূৰ্ণানন্দই মোৱাবীয়া উপদ্রৱৰ হাত সাৰিব পাৰিছিল। উজনিৰ জেজা-জ্ঞাল বুঢ়াগোহাঞি বেনেটক ভাঙিব লাগিছিল, ভাটীৰ জেজা-জ্ঞালো বৰফুকনে হৈ তেনেটক ভাঙিব লাগিছিল। এনে স্বভাৱ, সমানে প্ৰভাপী পূৰ্ণানন্দই বদনচন্দ্ৰক শতাই নাৰকীৰ লগৰ ৰাজ-বিদ্ৰোহী বুলি সন্দেহ কৰিব নালাগিছিল। সমানে সনানক অৱজ্ঞা কৰাতকৈ মহা অনিষ্টকৰ একে। হৰ নোৱাৰে—বিশেষকৈ দেশ-শাসনত।

বৰফুকন বদনচন্দ্ৰই কামাখ্যা-মাধৱ দেৱালয়ৰ সোণৰ কোষা-অৰ্থ; ভাঙি হাজাৰসি বজালক ঘাঠি হেজাৰ টকা দিয়া অৱশ্যে, ওপৰ-চকুৱা হৈ চালে দুখন বিষয় বুলি কব লাগিব। কিন্তু বদনচন্দ্ৰই সেই টকা আপোনাৰ আৰ্থসিদ্ধিতকৈও চোঁৱিয়া বৰফুকনে কৰা অত্যাচাৰৰ প্ৰায়শ্চিত্ত স্বৰূপে হৈ ভৰিব লগীয়া হৈছিল। বুঢ়াগোহাঞি পূৰ্ণানন্দই বুটিছৰ কাপ্তানক মাতি ঘানি ৰ'পুৰ নাহবৰপৰা "সোণৰ অলঙ্কাৰ চাৰি লাখ, কপৰ চাৰি লাখ, সোণ ৬২৫০ যোণ যাক তাম-কাঁহ-পিতল-বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ যিমান দিলে তাক দেনি কোনে অস্ত পাব? নাও দুহেজাৰ খন, দস্তাল হাতী এটা, নাখুন্দী এজনী, হিলৈ চাৰি হেজাৰ" দিলে। লগে-লগে অসমৰ ৰাজতঁড়াল উদি তৈ গল। বৰফুকন বদনচন্দ্ৰই ঘাঠি হেজাৰ টকা দিছিল বঙালৰ হাঙ্গামিগক, যাক আকৌ ৰাজনৈতিক ছিটিকাত পেলাই প্ৰতিপ্ৰায়শ্চিত্ত কৰাবলৈ আশা আছিল। কিন্তু, পূৰ্ণানন্দই যি অদ্ভাৱিত ধন-সোণ উলিয়াই দিলে তাক আকৌ কোনোবা কাহানিবাকৈ উদ্ধাৰ কৰিব পৰা হ'ব নে? একে সভ্যতাৰ আদৰ্শত পৰিপুষ্ট হোৱা এটা জাতিৰ লগত বিনিময় কৰাটো মজলজনক নে-বহুতলা হৈ গা-গছকে ধ্বংস কৰা জাতি এটাৰ লগত আদান-প্ৰদান কৰা মজলজনক? আগবটোৱেই যদি সৰীচীন হয়, পাছৰ নিচিনা এটাক আমাৰ ওপৰত পঞ্জা পুতিবলৈ সুবিধা দিয়া বাবে বদনচন্দ্ৰতকৈ পূৰ্ণানন্দক কোন ক্ষেত্ৰে বেছি দুৰদৰ্শী বুলিব পাৰি?

কেশবজোহী কোৱ—বৰবৰে পূৰ্ণানন্দ

বদনচন্দ্ৰই জীয়েক পীজো আইদেওৰ লগত ভৰকাৰ-ভৰকাৰ অলকাৰ-পাতি দি নিগিৰী-লিক্‌চৌৰে সৈতে সাতখন চ'ৰা নাও জোঁঞায়েকৰ ঘৰলৈ পঠিয়ালেই বেনিৰা, তাতে নো তেওঁ এনে কি জগৰ লগালে যে ভাব বাবে পূৰ্ণানন্দৰ “পুণাপ্ৰতাপত” কলুষ-কলুষ লাগিল ? মানুহ দুৰ্বল হলে হিতাহিত জ্ঞানৰ অভাৱ হয়, সামান্য লেজু ডালতে ফেঁটা সাপৰ বিভীষিকা দেখে । এনেৰূপে যাৰ মানসিক চিন্তাৰ ধাৰা অধঃপাতে যাৰ লগীয়া হয়, তেওঁতকৈ আৰু দুৰ্বল ৰাজনীতিবিদ কোনোবা হব পাৰে নে ?

কোনোৱে-কোনোৱে কয়, পীজো গাভৰুৰপৰা হে বোলে স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজ্যশ্ৰী লুপ্ত হল । পীজো গাভৰু বৰ ভাল ; বৰ ফুকনৰ উপযুক্ত কন্যা । তেওঁ বুঢ়াগোহাঞিৰ ঘৰত ভৰি দিয়েই ন-বোৱাৰী স্বৰূপেই পূৰ্ণানন্দৰ দোপাকী-তেপাকী কথা, অভ্যস্তৰ কটমহুনা আটাইবোৰ টুকি ললে । যেতিয়া দেখিলে যে অনা-জগৰতে তেওঁৰ পিড়ক বধিবলৈ গুপ্ত বড়বয়স চলিছে, তেতিয়া পীজোৱে সেই বাতৰি নিদিয়াটৈ পাৰে কেনেকৈ ? বৰু ঘৰতে যেতিয়া শত্ৰুৰ হুহিতা স্বয়ং বিজ্ঞমান, পূৰ্ণানন্দ হে সদায় সতৰ্ক হৈ থকা উচিত আছিল । স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজ্য যদি বুঢ়াগোহাঞি লৰিন্দাৰ মেৰ-ঘৰকে কৰিব ধুজিছিল, তাত নো আকৌ পীজোৱে চিঠি সবকাৰ পৰা কুত্ৰাক কিয় থৈছিল ? সেই বাবে বুঢ়াগোহাঞি হে অসান্তধানভাৰ দোষত দোষী ।

বৰফুকনে সজ্ঞানে কিবা অত্যাচাৰ কৰিছিলনে নাই কৰ নোৱাৰি, কিন্তু পুতেক জন্ম-পিয়লিহঁতে ৰালকদাস হাতীক ভাং খুৱাই বলিয়া কৰি নামনি অসমৰ মানুহৰ মাজত মেলি দিয়াটো ৰাৱ বাহাদুৰ গুণাভিৰাম বৰুৱাৰ বুৰঞ্জীয়ে কয় । নিৰস্ত মানুহৰ মাজত বলিয়া হাতী মেলি দিয়াৰ নিচিনা একোটা ৰীতংস কাণ্ডত বৰফুকনৰ কিমান সহায়ভূতি আছিল স্পষ্ট উল্লেখ নাই । তথাপি, “মৌনেৰ সন্মতিলক্ষণ” প্ৰকাশ পোৱা দেখা যায় ।

দুৰ্বীণ

গভিৰেই, নামনি অসমৰ মানুহক বিষম চকুৰে চোৱা অপবাদৰপৰা বৰ-
ফুকনক স্থানলৈ কৰিব নোৱাৰি। কিন্তু বিজেতাই বিজিতক হয় তাৰেৰে
দৃষ্টি কৰা স্বাভাৱিক। সেই বাবেই, নাইবা, বহুত দিন নামনি অসম ভোৰৰ
মোগল আৰু কোঁচৰ অধীনত থকা বাবেহলেও, স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজ্যত চামিল
হৈ থকা প্ৰজাই সেই ফালৰ কিছুমান মানুহক অৱজ্ঞাৰ চকুৰে চাইছিল।
সেই বুলি, বিশ্বাসী আৰু উপযুক্ত লোকক বৰুৱা, চৌধাৰী আদি ৰজা-
ঘৰীয়া বিষয়-বাৰ দি যে বিভূষিত কৰা নহৈছিল, এনে নহয়।

সিপিনে কোঁচ, ইপিনে অসম আৰু দাঁতিত মোগলবলগত সকলো
প্ৰকাৰৰ সম্বন্ধ ৰাখিব লগীয়া হোৱাত স্বাভাৱিকতে তেওঁবিলাকৰ বুদ্ধিস্বত্তি-
সম্পন্ন গতিবিধিত বৰফুকনে তীক্ষ্ণ দৃষ্টি পেলাই থাকিব লগীয়া হৈছিল।
এইবোৰ কাৰণৰ নিমিত্তেই বৰফুকনে বাঢ়কৰনীয়া সকলৰ বাহিৰে নামনি
ফালৰ সাধাৰণ মানুহক বিশ্বাস নকৰিছিল। তত্পৰি সজাজিত, ভেলাই
আৰু দন্দুৱা দ্ৰোহৰ কথাও কোনেও পাহৰিব পৰা নাছিল। তথাপি,
পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঞি ৰাজক্ষমত'ৰ বাৰজৰী হাতত লোৱাৰেপৰা
“পাৰীমুৱাৰ খৰ্জলৈকে” যতবোৰ নৰবধ পাপ কৰা হ'ল, তাৰ তুলনাত
বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনৰ নামনি অসমৰ মানুহৰা কলঙ্কটিক চন্দ্ৰ-বদনৰ মৃগ
পঙ্ক-নিচিনা বুলিয়েই ক'ব পাৰি।

“বদনচন্দ্ৰই মান আনি বৰ ঘৰৰ ভিতৰত কেঁটা গোমসাপ
বেলিলেহি।” বদনক সকলো দোষৰপৰা অব্যাহতি দিলেও এই গুৰুতৰ
অপবাদৰপৰা অব্যাহতি দিব নোৱাৰি; এইটোৱেই সকলোৰে মনত
বহুতলৈ ধাৰণা। কিন্তু, মানসৈন্য অসমত প্ৰৱেশ কৰাৰপৰা বদনচন্দ্ৰ
বৰফুকনক অশেষ লাঞ্ছনা দি বৰোৱালৈকে ঘটনাৰ আদ্যোপান্ত ঝাঁটি চালে
বৰফুকনৰ গাত যিমানবোৰ কলঙ্কৰ ছেঁকা সানি থোৱা হৈছে সিমান-
বোৰ, বোধ কৰোঁ, পূৰ্ণানন্দৰ কালৰপৰা চালে, সানিব লগীয়া নহ'ব।

দেশদ্রোহী কোম-বন্ধন ৰে পূৰ্ণানন্দ

বদন বৰফুকনেই অসমলৈ পোন-প্ৰথমেই মান অনা নাছিল। ইয়াৰ আগেয়েও, এবাৰ নহয়, দুবাৰ নহয়, তিনিবাৰকৈ অসমলৈ মান আহিছিল। এই তিনিউবাৰেই তেওঁবিলাকে অসম-ৰজাৰ কাৰেঙৰপৰা মনেঅঁটা ভাৰভেটী লৈ আমাৰ ৰজাৰ লগত “ভাইৰজা” সৰ্ব্বজন বাধি ক’তো বন এডাল নমৰাকৈ নিজৰ দেশলৈ গুচি গৈছিল। ৰজাৰ পুতেক ৰজা হোৱা আমাৰ দেশৰ নিয়ম; ৰজাক কাঠৰ পুতলা যেনকৈ বাধি মন্ত্ৰীয়ে দেশশাসন কৰা নিয়ম নহয়। পূৰ্ণানন্দৰ অবাধ অত্যাচাৰৰ ফলত যেতিয়া জগত্ত্বৰ স্থিতি পঙ্কস্থিত বটবুকুৰ দৰে হল আৰু ৰাজমন্ত্ৰীৰ স্বেচ্ছাচাৰীতাই সকলোকে যেতিয়া তিতা লগাবলৈ ধৰিলে তেতিয়া হে উপায়ান্তৰ নেদেখি ‘অপ্তম পুৰুষৰপৰা’ সৰ্গদেৱক সেৱা কৰি অহা ৰজাচিলা। দুৱাৰৰ ঘৰৰ বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনে বিদেশী অথচ “ভাই ৰজাৰ” আশ্ৰয় লবলৈ বাধ্য হল।

নিজ-দেশৰ ৰাজত্ব পৰিৱৰ্ত্তন কৰিবলৈ পৰদেশীৰ যে আশ্ৰয় লব লগীয়া হয় সি বদন ফুকনৰ মানমনাতেই আৰম্ভ হোৱা নাই। জগত্ত্বৰ বহুত জাতিৰ ভিতৰত, অন্ততঃ যিবোৰ জাতিয়ে বল-বিক্ৰমকে স্বত্ব বুলি ধৰে সেইবোৰ জাতিৰ ভিতৰতো এনে কাৰ্য্যৰ সূচনা হৈ আহিছে। অৱশ্যে, সেই পৰদেশী আহি যদি দেশৰ ৰাজহাড় ভাঙি থৈ যায়হি, তেন্তে নিয়ন্ত্ৰণকাৰী নিতান্তই দেশদ্রোহৰ পাপত লিপ্ত হব লাগিব। বদনচন্দ্ৰই মান আনিলে; আনি, নিজে মন্ত্ৰীফুকন পদ লৈ দেশৰ শত্ৰু কেইটাক হত্যা কৰোৱালে। জন্মভূমিৰ উমৈহতীয়া স্বাৰ্থত পথালি দিয়া লোকৰ প্ৰাণদণ্ডই দমুচিত প্ৰায়শ্চিত্ত—এই বিধি অসম-ৰজাৰ আমোলত এদিনীয়া নহয়। গণতন্ত্ৰৰ বিৰোধীদলক নিধন কৰি বৰফুকন বদনচন্দ্ৰই দেশত শাস্তিস্থাপন কৰিছিলেই। কিন্তু, ১৭৩৮ শকৰ চ’তৰ ১ দিৱ যোৱাত বৃহস্পতিবাৰে বিহু খাই বুঢ়াগোহাঞি মৰাৰ পিছতে শাওণলৈ বৰফুকনক মৰোৱা হল।

বুঢ়াগোহাঞি মৰাৰপৰা বৰফুকনক মৰোৱালৈকে—এই চাৰিবিহু বুঢ়াগোহাঞি

দুবৰীণ

পৰিয়ালৰ বা তেওঁবিলাকৰ লগত উজানদিওঁতাসকলৰ বাহিৰে সকলোৱেই শান্তি লাভ কৰিছিল—অন্ততঃ মানৰ উপদ্রৱ নোহোৱা শান্তি লাভ কৰিছিল।

আইন কি, মানসেনা লৈ সোমোৱাৰ পিছতে, মন্ত্ৰী-ফুকন বদনে পুৰ্ণানন্দৰ পুতেক ৰুচিনাথক মন্ত্ৰী-ৰাৱ লবলৈ আহ্বান কৰিছিল। ইয়াৰদ্বাৰাই প্ৰট্টক বুজিব পাৰি যে বদনৰ আক্ৰোশ আছিল কেৱল পুৰ্ণানন্দৰ ওপৰত হে। মানক দেশ দিয়াৰ অভিপ্ৰায় থকা হলে বুঢ়াগোহাঞিৰ পুতেককে বুঢ়াগোহাঞি-পদ নেযাচিলেহেতেন।

বৰফুকনক মৰোৱা হল, আপোন মানুহৰ হতুৱাই নহয়,—ৰূপসি-বজালৰ হতুৱাই, দেখাদেখিকৈ নহয়—লুকাই-চুৰকৈ। অকল বজালৰ হতুৱা মৰোৱাৰ্থই যে এৰা হৈছিল এনে নহয়, বহমন্-পাঁ নামেৰে তুৰুক এটাৰ হতুৱাই মৰাশটোৰ ওপৰতো আকৌ ঘা-মৰোৱা হৈছিল। এনে গাৰ নোন সিঞৰোৱা অপমানৰ বাতৰি যেতিয়া বিজ্ঞান সঞ্চাৰে ব্ৰহ্মদেশত প্ৰচাৰ হলগৈ তেতিয়া হে সুও সিংহৰ হাঁতোৰা মেল খাই আহিল। অচিৰেই অসম দেশ মান-অত্যাচাৰৰ দাৱাঘ্নিত দগ্ধ হৈ পৰিল। বদন বৰফুকন জীয়াই থাকিবলৈ পোৱা হলে, নাইবা, তেওঁক অশেষ লাঞ্ছনা দি নমৰোৱা হলে, “ভাইৰভাই” “ভাই ৰজাৰ” দেশখন এনেকৈ নওভঙ নকবিলেহেতেন।

বদনে যদি সজ্ঞ উদ্দেশ্যেৰে নিদেশীক বৰষৰ সন্মুখত, বৰষৰৰ পিৰিহঁত হৈ থকাসকলে যি হাতে আপা ৰাইছিল সেই হাতেৰেই ঠেঙুলি ভাজিবলৈ দিলে-হেতেন অসমৰ স্বাধীনতা কেতিয়াও লুপ্ত হবলৈ নেপালেহেতেন। আনি ভাঙা ধাৰণাৰ ৰশৱতী হৈ অকল বদন বৰফুকনকে দেশদ্রোহী পাতিলে নহব। যিজনৰ এদনীয়া ক্ষমতাই এনেকৈ বদনচন্দ্ৰ বৰফুকনক দেশদ্রোহৰ বৈতৰণী নৈত মেলিলে সেই জনকো দেশদ্রোহী বুলিব নাগিব।

অসমত ফিৰিঙ্গী

অসমৰ যৌৱন কালত কোচবেহাৰক সীমা কৰি তাৰ ভাটীফালৰপৰা যেনে আমাৰ দেশত প্ৰৱেশ কৰিছিলহি সেয়ে বঙ্গাল নাম পাইছিল। স্বাধীন বজাৰ স্বতন্ত্ৰীয়া আদেশ নিৰোধাৰ্থ্য কৰি অসমীয়া বিষয়ই বঙ্গাল-কটাতে এই বুলি চাব্ চিলিঙি পুতি থৈছিলগৈ যে, সেই সীমা পাৰ হৈ যি-কোনো বঙ্গালেই আহক, অসমৰ অভিমুখে ব্ৰহ্মপুত্ৰই দি ক্ৰেতিয়াও উজাই আহিব নোৱাৰে—যদি হে কিবা বজাঘৰীয়া কামত বা ৰাজকীয় কথাত আহিবলগীয়া হৈছিল, তেওঁ সি কপিলী-কলঙেদি হে অসম দেশত সোমাবলৈ পাৰিছিল। অসমীয়া মানুহৰ মানত তেতিয়া বিদেশী বুলিলে লেট-লেট-ছেই-ছেই, বঙ্গালৰ বস্ত্ৰ বেহা-কিনা কৰা মহা পাপ আৰু বঙ্গালৰ আহি অগ্ৰকণ কৰাও অতি গতিত কাম। সেইদেখি, এটি বঙ্গাল বা বিদেশী আৰ্হি অসমত থিত দিলেহিয়েই, গুৱাহাটী চহৰৰ বৰফুকনৰ টোলৰপৰা গড়গাওঁ নগৰৰ স্বৰ্গদেৱ-চ'ৰালৈকে গোটেইখন তল-ওপৰ লাগি গৈছিল। তাতে আকৌ অসমৰজাৰ অসম-তন্ত্ৰৰ ব'দ লৈ ডাঙৰ-দীঘল হোৱা অসমীয়া বিষয়াবিলাকৰ এইটো কথা বঢ়িয়াকৈ জনাজাত আছিল যে এইখন অসম দেশ, ইয়ালৈ গোমোৱা বিদেশী মানুহৰেই অভিপ্ৰায় মন্দ।

বজাৰপৰা প্ৰজালৈকে সকলোৱে এনে বৰ্ণনাশীল আশ্বপ্ৰতিষ্ঠা ভাবৰ শিকলি ডাল আঁটি-আঁটি বান্ধি লব পৰা বাবেই সমগ্ৰ হিন্দুস্থান মহতিয়াই অনা বিজয়ী মোগলৰ ঠাটকটককো অসমৰ দুৱাৰত থমক বুৱাই ধৰ পাৰিছিল। অসম সকলোতে অ-সম—এই ভাষত বৰ্ণচালি

দুবৰীণ

দি ফুৰিব পৰানিষিঙেই “ডাকিনীৰ দেশ” বুলি সকলোৱে অসমলৈ ভয় কৰিছিল। বঙ্গাল-বহিষ্কাৰ নীতি অনুশীলন আৰু অনুসৰণ কৰি অভ্যস্ত হৈ থকা গুপেই বামানয় শাস্ত্ৰৰ তীক্ষ্ণতৰ তৰোৱাল খনিও ইন্দ্ৰ-দন্ত হেংদানৰ আগত উফৰি গৈছিল।

অসমৰ এনে ভয়ঙ্কাকুলীয়া যৌৱন কালত অসম-বুৰঞ্জী লিখকে সমাজিকতো বাক কেতিয়াবা ডাকিব পাৰিছিলনে যে সেই আত্মপ্ৰতিষ্ঠাৰ শিকলিভাল ছিগি-ভাগি থানবান্ হব, বণচালি দি ফুৰা জাতি এটাৰ দেশ এখন অশানশালী হব, ইন্দ্ৰদন্ত হেংদানত মামৰে ধৰিব, বিদেশী বঙ্গালে টিঘিলঘিলাৰ আৰু জীৱন্ত গৰগাওঁ নগৰখনি যাহুঘৰৰ প্ৰতিমুৰ্ত্তি ৰূপে “নিৰ্বাত নিৰুদ্ৰ তৰুবিব” জঠৰ লাগি পৰি থাকিব?

এতিয়া, কোঁচবেহাৰৰ সিকাৰ বঙ্গাল হে নেলাগে, বঙ্গালৰো বঙ্গাল আও-বঙ্গাল ইংৰাজৰ অনুগ্ৰহত অসমৰ তুণতৰ জীৱ-জন্ম সকলোটি হয় ভয়ত, নহয়, ৰূপাভিষ্কাত খৰহৰি কম্পমান।

তেতিয়া যৌগুষ্ঠৰ শক ১৬৩৯, যেতিয়া ফিৰঙ্গী বুলিলেই অসমীয়াই ফৰিং-খেদা দিছিল। অসংখ্য বঙ্গাল সেনাৰ লগত অসম দেশ চাওঁ বুলি ক’ত এটা বগাবঙ্গাল অৰ্থাৎ ফিৰঙ্গী আহি ক’ত এটা শব্দন মাৰিছিল সিও আমাৰ চোৰাংচোৱা—চেংধৰাৰ তীক্ষ্ণদৃষ্টিত পৰি স্বৰ্গদেৱৰ শৰণাপন্ন হব লগীয়া হৈছিল। তেতিয়া শিয়াল কুঁচীৰ ওচৰৰ কোঁঠ এটিত আমাৰ আৰু বঙ্গাল সেনাৰ মাজত থৈমানথৈয়া বণ চলি আছিল।

“পাচে,” ফিৰঙ্গী এটা শিয়ালকুচী কোঁঠৰপৰা আহি শব্দনলৈ হিলৈ মাৰিলে। আমাৰ মানুহে হিলৈৰ শব্দ শুনি খেদি গৈ ফিৰঙ্গীটোক ধৰি আনিলে। পাচে, সকলে ফিৰঙ্গীটোক লাইফ্ৰজাঙ্গত কৈ (লাইফ্ৰজাং নামৰ মানুহ এটাৰ হাতত গতাই দি) বঙ্গাদেৱৰ ঠাইলৈ

অসমত ফিৰিকী

দি পঠালে ।” কথিত আছে, এই ফিৰিকীটোক হেনো বজাৰ আদেশ-মতে ডিঙিত ডাকু লগাই, সি যি বাটেদি আহিছিল সেই বাটেদিয়েই গুচি যাবলৈ এৰি দিয়া হৈছিল ।

ইং ১৬৬১ চনটো অসমৰ নিৰ্বিশেষ বিষম চন । শীৰজুৱাৰ সৈন্তই গড়গাওঁ নগৰখন লুৰিপুৰি নিয়াত জৱত্বজসিংহ মহাৰাজে হুকুম কৰে কালিবলগীয়া হৈছিল । তথাপি, তেওঁ স্বদেশৰ সন্মান ৰক্ষা হওক, এই বুলি, গোলাঘৰৰ অপৰ্য্যাপ্ত ধন-সম্পত্তি আৰু ৰাজ্যৰ অগণিত প্ৰজা সমৰ্পণ কৰিও বিদেশীৰ ছাঁ নগৰকিছিল । সোভাগ্যৱান শীৰজুৱাৰ সেনাৰ লগতে আহি কেইজনমান ওললাজ, আৰ্ম্মেণীয়ান আৰু পৰ্তুগীজ নাবিকো অসমত ভৰি দি বজা-প্ৰজাৰ অকুত স্বদেশেবাংলয়া দেখি-ভুলি কৈ গৈছিল, বোলে, “কোনো বিদেশী মানুহ কেতিয়াও অসমলৈ আহিব নাপায় ।”

মোগল সেনাৰ লগত অহা মক্ৰ্চপিলাৰৰ এজন বেজে কৈ গৈছে, “এই দেশৰ (অসমৰ) মানুহবোৰ বৰ কাঠচিটীয়া । আমি লৰোঁ গড়কাষৰীয়া গাৱঁত খাবলৈ আহাৰ বিচাৰিলত গাৱঁৰ মানুহবোৰে আমাক চাউলৰ সলনি তুঁহ এগাল আৰু মাহৰ সলনি চোকোৰা এগাল খাবলৈ দিছিল । ৰাধ্য হৈ আমি তাকেই খাব লগীয়া হৈছিল । এমাহমানৰ পিছতেই, আমাৰ মাজত প্ৰহৰী ৰোগৰ প্ৰাচুৰ্য্য হ'ল আৰু বহুত সেনাবো মৃত্যু হ'ল । বিদেশীবোৰ এনেকৈ গৰু মৰাদি মৰা দেখি অসমীয়াহঁতে অতিশয় আনন্দলাভ কৰিছিল ।”

১৬৬১ শকৰ—খৃঃ ১৭৩৯—দিনকান মাহত অৰ্ধাং পুহ মাহত আমাৰ বুৰঞ্জীমতে তিনি জন আৰু গেইটৰ বুৰঞ্জীমতে চাৰিজন ফিৰিকী আহে অসম-ৰজাৰ কাৰেঙলৈ । সেই ফিৰিকী কেইজনৰ নাম যথাক্ৰমে বিল, গুড্-ৱিন, লিষ্টাৰ আৰু মিল । আমাৰ বুৰঞ্জীয়ে তেওঁলোকৰ নামকৰণ

দুৰ্বৰীণ

কৰিছে গুদৰ্ঘি বিল, দিষ্টৰ বিল আৰু মিষ্টৰ বিল বুলি। (গেইটে লেখা মিলৰ নামটো মিল্ছ অৰ্থাৎ কৰ্ণেল মিল্ছ (Col. Miles) হৈ হব লাগে)। লৰ্ড মেলকম্বৰ মতে কৰ্ণেল মিল্ছৰ অধিনায়কত্বত এই কেইজন ফিৰিঙ্গীয়ে অসম দেশত লোণৰ বেপাৰ কৰিবলৈ আহিছিল। লোণৰ বেপাবেই যে সিংহলাক্ষৰ মুখ্য উদ্দেশ্য আছিল এনে নহয়; সম্ভৱ হোৱা যেন দেখিলে, ৰাজনৈতিক দুৰ্বলতাৰ ছেগত কামোৰ মাৰি ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ জাল তৰিববোৰে অভিপ্ৰায় আছিল। ডেভিয়া কাছিম-ৰজাৰত কোম্পানীৰ বেহা-বেপাৰ কৰা কুঠী আছিল। সেই কুঠীৰপৰা মিল্ছ চাহাবে কেইনাওমান ৰালি-লোণ লৈ অসমত বেপাৰ কৰিবলৈ আহে। ইয়াত কেইবছৰমান বেপাৰ কৰি কুৰোঁতে ৰাজধানীত বিদ্ৰোহ হয়। বিদ্ৰোহ দমাবৰ নিমিত্তে ৰজাই মিল্ছলৈ সহায় ধুজি পঠায়। বাকী কেইজন চাহাবেসৈতে গোট খাই মিল্ছ চাহাবে বিদ্ৰোহ ধমালেহি। পুৰস্কাৰস্বৰূপে ৰজাই মিল্ছক অবাধে লোণৰ বেপাৰ চলাবলৈ দিলে। “লোণ চেলেকাই” অসম-ৰজাক ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ কৰতলগত কৰিবৰ মতলবেৰে মিল্ছ চাহাবে গড়গাওঁ নগৰত এটি লোণৰ কুঠী পাতিবলৈ প্ৰস্তাৱ কৰি ৰজাত জনালে। ৰজাই কিন্তু, did not wish him to establish himself in the country অৰ্থাৎ তেওঁক দেশত থিতাপি লবলৈ নিদিলে।

সেই সময়ত আমাৰ ৰজা স্বৰ্গদেৱ শিৱসিংহ মহাৰজা। উল্লিখিত চাহাব কেইজনে ৰাজ-কাৰেঙত স্বৰ্গদেৱক কিৰূপে আদৰ-সন্মান কৰিছিল, চাওক :— ফিৰিঙ্গীহঁত অহাৰ বুজ পাই

“কাৰেঙৰ ভিতৰৰপৰা স্বৰ্গদেৱ বৰচ'ৰাৰ মুখলৈ ওলাই আহিল। তাতে ফিৰিঙ্গী তিনটাই পাঁচ জুৰা বেজী, তামোল-পাণৰ শৰাই দুখন আৰু দুখন কবল—ইয়াৰে মান ধৰি, ভূমি ছুই, দীঘল দি পৰি স্বৰ্গদেৱক সাতসেৱা কৰিলে।”

অসমত কিবিকী

কমলেশ্বৰ সিংহৰ ৰাজত্ব-কালত ফৰাচী-ৰজাল চিভেলিয়াৰ (Chevalier) ডাক্তৰ এন্‌চেল্‌ম্ আৰু ম'ছিঅ' বেলার্ট (Dr. Anselme and Monsieur Belart) আহে গড়গাওঁ নগৰ চাবলৈ। তেওঁবিলাক অহাৰ উদ্দেশ্য আছিল অসম দেশৰ এখন মানচিত্ৰ আঁকিনিয়া। দিখৌৱেদি উজাই আহি বংপুৰ পোৱা মাত্ৰে তেওঁবিলাকক ৰাজমন্ত্ৰীৰ আদেশ মতে ৰাজ্যৰ ৰাজকৈ পঠিৱা হল।

অসম-ৰজাৰ বৈদেশিক নীতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিলে অসম-বুৰঞ্জীৰ মহিমানয় অধ্যায় দুটিমানে এই কেইটা কথা ফটকলীয়াকৈ দেখুৱাই দিয়ে :—

(১) পোন-প্ৰথম অৱস্থাত অসমৰ ৰজা-প্ৰজাই বিদেশীৰ নামত জুইভো খেৰ এডাল নিদিছিল।

(২) বিদেশীৰ ঘন সঞ্চাল হ'লত, পৰাক্ৰমী বিদেশীৰ আগত সকলো ভৌতিক সম্পত্তি অৰ্পণ কৰিও অসমীয়াই সিহঁতৰ হাতত বিৱেকৰ স্বাধীনতা বিক্ৰী নকৰিছিল।

(৩) বুগ-অজুসৰি পৰিৱৰ্ত্তন হোৱা ঘটনাৰ সোঁতত পৰিও স্বাধীন দেশৰ স্বাধীন ৰজাই পৰদেশী মানুহৰ আগত নিজৰ গৌৰৱ-পৰাক্ৰম আৰু সম্মান উপলব্ধি কৰাব পাৰিছিল।

অসম-বুৰঞ্জীখন পুঙ্খানুপুঙ্খৰূপে বিমানাই আৰি চলিয়াই-ক'হিয়াই চাওঁ, সিমানেই আৰি দেখিবলৈ পাওঁ যে বুৰঞ্জী নাম সৃষ্টি হোৱাৰপৰা, কি ৰজা, কি প্ৰজা, সকলোৱে বিদেশী মানুহক তেলপানী স্বৰূপে অসমৰ মাটিত খিলঞ্জীয়াকৈ বহিবলৈ নিদিছিল।

বিদেশী সমাগমৰ প্ৰথম সূত্ৰপাত

কূটনৈতিক বিদেশী সমাগমৰ প্ৰথম সূত্ৰপাত হয় স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহৰ দিনত। তাৰ পূৰ্বে যদিও হৈছিল, সেইবোৰ মাত্ৰ বালিৰ খোজৰ দৰে হৈ আছিল। প্ৰকৃত পক্ষে, গৌৰীনাথ সিংহৰ ৰাজত্ব-কালত

হুব্বীণ

হে বিদেশীৰ গোঁজেই বৰ গছ হবলৈ সম্পূৰ্ণ এক্সিয়াৰ পায়। এক্সিয়াৰব মূল কাৰণ ঘৰুৱা কমল, ভাৱে-ভাৱে কটাকটি-মৰামবি,—“মোৱামৰীয়া বিদ্রোহ”। বিদ্রোহতোলাৰ গুৰি যিয়েই হওক, বিদ্রোহে কিন্তু আমাৰ দেশ জুৰুলা কবিলে।

সেই সময়ৰ প্ৰজাৰ আৰ্থিক অৱস্থা আৰু সাহপিতলৈ চালে এইটো স্পষ্টকৈ সিদ্ধান্ত কৰিব পাৰি যে ঘৰুৱা কমলৰপৰাই আমাৰ যিমান হানি হল, মানব অত্যাচাৰত হোৱা হানি তাৰ লগত তুলনাই নহয়। মায়ামৰীয়া বিদ্রোহে আমাৰ ৰাজ-কঁকালৰ জোৰা লবাই দিলে।

কলিকতাত এচিয়াটিক চচাইটি স্থাপিত হোৱাৰ পিছতে, প্ৰাচ্য ভাষাত লিখা মূল্যবান পুথিবিলাক ব্ৰিটিছ গৱৰ্ণমেণ্টৰ উদ্যোগত ইংৰাজী ভাষালৈ অনূবাদ কৰা হয়। ১৭৮০ খৃষ্টাব্দত হেনৰী ডেন্‌চিটাৰ্ট নামে এজন চাহাবে ফাৰ্ছী ভাষাত লিখা “আলম্‌গিৰনামা” পুথিখনিৰ ইংৰাজী উৰ্দ্ধমা কৰে আৰু ১৭৮৬ চনত তেওঁ মৃত্যু হোৱাৰ পিছত ১৭৯০ চনৰ “এচিয়াটিক ৰিচাৰ্চত” সেই অনুদিত “আলম্‌গিৰনামা” খন প্ৰকাশিত হয়। ব্ৰিটিছ জাতিক ইয়েই পোন প্ৰথমেই অসমীয়াৰ সাহপিত তেজবলৰ সন্ত্ৰেদ দিয়ে। সেই পুথিৰ “আচাম বৃত্তান্তত” লিখা আছিল—

“আচামৰ মানুহবোৰ বৰ নীচ; ইহঁতৰ কোনো ধৰাবজা নীতি-নিয়ম বা কোনো ঈশ্বৰত বিশ্বাস নাই। ইহঁত কাৰো হুকুমৰ বা নিয়মৰ তলতীয়া নহয়; নিজৰ খুচি গলে বিহকে ইচ্ছা তাকে কৰে। নীচ মনে বিহকে কৰে তাকে সিহঁতে ভাল বুলি ভাবে।

বঙ্গদেশৰ ভাষাৰ লগত সিহঁতৰ ভাষাৰ সমুলি মিল নাই। মুখৰ আকৃতি দেখিলেই মানুহবোৰৰ সাহবলৰ কথা বচিয়াটকৈ বুজিব পাৰি। কিন্তু, তাৰ লগে-লগে, চেহেৰাত লুকুটিলেও, ভীষণ প্ৰকৃতি আৰু পাশৱিক স্বভাৱো দেখিবলৈ পোৱা যায়। কঠোৰ কাম কৰাত আৰু গাইগুটীয়া

অসমত কিৰিকী

বনত ইহঁতক বহুত জাতিয়ে বলে নোৱাৰিব। ইহঁত ছঃসাহসিক, নিৰীক, অসত্য, বুদ্ধপিপাসু, প্ৰতিশোধ লবলৈ সাজু, বিশ্বাসঘাতকী আৰু ভ্ৰম-ঠগী ! ইহঁতৰ দয়া-ধৰম, মৰম-চেনেহ, বুদ্ধ-সৰলতা, সত্য-সন্ধান, লাজ-বিশ্বাস, আৰু নৈতিক পৱিত্ৰতা আদি একোটা নাই। ইহঁতৰ কঠুৱা হৃদিকেত্ৰত দয়া-মৰমৰ গুটি কম্বিন্ কালেও পচোৱা হোৱা নাই।

প্ৰায় ছয়-সাত হেজাৰ অচমীয়া গা-চোৱাই ৰাক্ষসৰ মুক্তি ধৰি নিৰীক চিন্তেৰে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ লৈ সাজু হৈ দিনে-ৰাতিয়ে ৰজাৰ ওচৰত পহৰা দি থাকে। এইবোৰ ৰজাৰ বিশ্বাসী সেনা। সেই দেশৰ যুদ্ধ কৰা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ হৈছে হিলৈ, তৰোৱাল, যাঠী আৰু বাঁহৰ ধেমুকাঁড়। অচমীয়াৰ গড় আৰু নাওবোৰত হিলৈ, বৰতোপ আৰু ৰামচান্দী ভৰজাই ধোৱা থাকে। সেইবোৰ ব্যৱহাৰ কৰাত অচমীয়াহঁত বৰ কাজুৱা।— হতাহতিকে লাগিলে, এই জাতিটোৰ এটাৰ আগত অন্য জাতিৰ ছটাও তিষ্ঠিব নোৱাৰে।

‘জাচাৰ ৰজা বৰ অভিজাতী’

অতি ক্ষমতাপন্ন পাণ্ডুতাহৰ ওচৰতো এই ৰজাই কেতিয়াও সেও হৈ নুব দোঁওৱা নাই, নতুবা, কোনো কৰ-কাটল বা চৈ-পচাও শোধোৱা নাই। বৰঞ্চ, হিন্দুস্থান-অধিপতিৰ জগতজিনা সেনাৰ আক্ৰমণ ব্যৰ্থ কৰি জয়শাৰ ওপৰত ৰানচাঙ্গোন হৈ মাৰিছে। ইহঁতৰ বিৰুদ্ধে বুদ্ধ-ৰাজ্য কৰিলে বিবোৰ বাধাবিহিনিয়ে জুয়ুৰি দি ধৰেহি, তাক অভিক্ৰম কৰিবলৈ গৈ, জগদ্বিজয়ী বীৰ সকলো বিমোৰ হৈছে। কোনো শত্ৰুসৈন্য দেশত সোমালে অচমীয়াবোৰে দুৰ্ভেষ্ট গড়ৰ মাজত সোমাই লৈ ছল-চক্ৰান্ত কৰি, তাকি দেখুৱাই, চোৰাং আক্ৰমণ কৰি আৰু খোৱা-সমল অনা-নিয়া বাট-পথ বন্ধ কৰি লিবিলাকক পীড়িবলৈ ধৰে। এইবোৰ উপায়

দূৰবীণ

যদি অথলে যায়, তেন্তে যুদ্ধ নিদি সিহঁত পৰ্বতলৈ পলাই যায় আৰু নিজা ঘৰ-বাৰীবোৰ জুই লগাই ধাত্তাং কৰে। বাৰিষা শত্ৰুছাউনীক বান পানীয়ে বেঢ়িলে, ছেগ বুজি, সিহঁত পৰ্বতৰপৰা নামি আহে; আহি, পলাই যোৱাৰ পোটক তোলে। আৰু সিহঁতে এনেদৰে উৎপাত লগাবলৈ ধৰে যে নাজল-নাখল হৈ থকা সেনাবোৰ বন্দী হয়, নাইবা মৰণত পৰণ লয়। এই দৰে অসংখ্য সাহিয়াল পুৰুষ ধ্বংসৰ চাক-নৈয়াত পৰি চিৰকাললৈ চকু মুদিলে—এটি শ্ৰাণীও জীয়াই নেপাকিল।

হিন্দুস্থানৰ মাত্ৰহে আচান দেশক ডাইনী-যোগিনীৰ দেশ বুলি কয় আৰু অচমীয়াবোৰক মাগাপী বুলি ভাবে। সেই দেশি হিন্দুস্থানীহঁতে দেশৰ নাম উচ্চাৰণ কৰোঁতে বানলুৰি ময়্ন মাত। সিহঁতে কয় বোলে আচান দেশত ভৰি দিলেই অচমীয়াৰ ভেলেকী বানত ভোল গৈ কোনো মাত্ৰহ আৰু নিজৰ দেশলৈ উভতি আহিব নোৱাৰে।

“যি দেশ বিদ্ৰোহ, সম্বুদ্ধিশালী, দুৰ্ভেদ্য, আপদ-বিপদেৰে পৰিপূৰ্ণ—যৰ আলি-পলুলি বাধা-বিধিনিৰে ভৰা—যি-দেশ জয় কৰিবলৈ গলে অসংখ্য বিপদে জুমুৰি দি ধৰেহি—য’ৰ মাত্ৰহবোৰৰ জ্ঞান নাই—যাৰ আচৰণ পাণ্ডিত্য, ব্যৱহাৰ দুৰ্দ্ধাস্ত—য’ৰ মাত্ৰহবোৰ দেখিলেই ভয় লাগে—মৰসাহসী, নিতীক, বিশ্বাসঘাতকী আৰু স্বেচ্ছিকৃত—য’ৰ অগণন বণ্ডুৱাবোৰ বণ কৰিবলৈ উৎকণ্ঠিত হৈ থাকে—য’ৰ মাত্ৰহে আঁৰবপৰা শত্ৰুক আক্ৰমণ কৰিব পাৰে—যি-দেশৰ মাত্ৰহৰ দ্ৰাকালম্ভা, স্তব্ধকিত, ধোৱা-সমলেৰে পৰিপূৰ্ণ কোঁঠ আছে—য’ত গাঁচিখোৱা ধোৱাবস্ত্ৰবোৰ নি নি অস্ত কৰিবলৈ হলে বহুত দিন লাগে—যি-দেশৰ বাটবোৰত কাঁইচীয়া ছোপোহা গছ ভৰি আছে (কোঁচোহাঁহ) আৰু বিশাল নদনদীয়ে হো-হো কৰি লাগিছে, সেইখনি দেশ যে আশ্ৰয় ৰূপাত আৰু অশেষগুণসম্পন্ন পাণ্ডুৱাৰ প্ৰৱল প্ৰতাপত

অসমত কিবিকী

মহলমান সৈন্তৰ হাতলৈ আহিব আৰু তাত যে মহলমান-ধৰ্মৰ বিজয় ঘূৰা পোতা হব, ভাবিলে সটাকৈয়ে স্তুতিত হব লাগে।”

মহম্মদ কাকিমৈ লিখা ওপবোজ পোটতে হাত-ভৰি-লুকুৱা অসমৰ অপুৰুষাট বিৱৰণ পঢ়ি সেই সময়ৰ বাতৰি-কাকতত এজন অজ্ঞাত ইংৰাজ ৰাজনীতিজ্ঞই লেখিছিল, “ৰাজনৈতিক অৱস্থাৰ পাক-চক্ৰ আৰু সুবিধাৰ ছিঁচু চাই অসম-দেশ অধিকাৰ কৰিবলৈ যত্ন নকৰিলে, এনেয়ে আক্ৰমণৰ অভিযোগ কৰি সৈন্ত চলাব লাগিলে অভিযানৰ বিফলতা অনিবাৰ্য্য।”

মোগল পাণ্ডুত্বসকলৰ দোলায়মান ঐশ্বৰ্য্য, ৰাজ্য-বিভূতি আৰু অপৰাজেয় নীৰৱ ভাঙি-ছিঙি চুবুৰা কৰি ইংলণ্ডৰ বণিক সম্প্ৰদায়ে যি ৰাজনৈতিক কুটনীতিৰ বলৈ দেশৰ পিছত দেশ, প্ৰদেশৰ পিছত প্ৰদেশলৈ গোটেইখন হিন্দুস্থান হস্তগত কৰিলে, সেই কুটনীতিক অসমতো প্ৰয়োগ কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই ৰাজনীতিয়েই কুট ৰাজনীতি, যাক প্ৰয়োগ কৰি এক পক্ষই অপর পক্ষৰ ভুৱা দিব পাৰে।

এটা শক্তিয়ে আন এটা শক্তিক ভুৱা দি আপোনাৰ অধীনলৈ আনিবলৈ শক্তিটোৰ প্ৰত্যেক মগজু থকা ব্যক্তিয়েই আপোন-আপোন শক্তি-অজুয়াৰী চিন্তা কৰা উচিত। জাৰ্মান জাতিৰ প্ৰত্যেক জন চিন্তাশীল পুৰুষেই চিন্তা নকৰা হলে ইণ্ডোপৰ প্ৰথম মহাসমৰত এণ্টোৱাৰ্প নগৰখন উৰাই দিবলৈ ৪০ বছৰৰ আগৰেপৰা প্ৰত্যেক জন জাৰ্মানে আয়োজন নকৰিলেহেতেন। নন্দকুমাৰ “বিশ্বাসঘাতকী” ; তথাপি, তেওঁক হাত কৰি নীৰজাকৰৰ হাত-ভৰি কোণ্ডা কৰিবলৈ ব্ৰটিছ ৰাজশক্তিৰ গুৰিয়ালৰপৰা আৰম্ভ কৰি সামান্য বেপাৰী ইংৰাজ এজনলৈকে অবিৰাম চেষ্টা নচলিলেহেতেন। ভুৱা দিয়াই হৈছে ব্ৰটিছ-ৰাজনীতিৰ প্ৰথম প্ৰতিপাদ্য। এই প্ৰতিপাদ্যনে গঁৰিলা লৈ ৰাষ্ট্ৰীয় ওঠৰ শ শতাব্দীৰ শেষৰ কুৰি বছৰত হিন্দুস্থানত বিচৰণ কৰা ব্ৰটিছ-বণিয়া সকলে এটা চকু সদাই ধনে-সোণে সন্মুখিগামী অসম দেশলৈ থিয়কৈ ধৈছিল।

দুবৰী

অসম দেশত বৈদেশিক নীতি বুধাৰুও স্বলন হবলৈ দিয়া নহৈছিল । বুধাৰু পাভটিহঁতেও বজা-প্ৰজা সকলোকে সেই নীতি অৱলম্বন কৰিবলৈ সোৱঁবাই আছিল । কিন্তু কি হব ? আপদ কালত ঐহেও গল ৰুজুৱায় ; ধঃসৰ কালত জ্ঞানবুদ্ধি সকলো হত হয় । পাৰিপাৰ্শ্বিক অৱস্থাত ৰাঙ্কনীবোৰ যিমানেই কি আঁটি-আঁটি বজা নহওক, হেলেক্লেক্ হৈ স্নলকি যায় । এতিয়া গোৰীনাথ সিংহ মহাৰাজৰ কপালতো সেয়ে ঘটিল । যক্ৰা কল্লল—মায়ামৰীয়া বিদ্ৰোহেই ৰাহুকপে অসমৰ স্বাধীন চিন্তা গ্ৰাস কৰিলেহি, অসমীয়াৰ কটকটীয়া বৈদেশিক নীতি কৰবালৈ উফৰি গ'ল , অইন কি, অসমৰ সিংহাসনেই থকৰ-বৰক হবলৈ ধৰিলে । সিপিনে “আসাম লম,” “আসাম লম” বুলি ঢাবি-গুণি আশাপালি থকা ৰুটিছ ৰণিয়াসকলক এই অন্তৰ্বিদ্ৰোহে স্তৰ্গণ স্ত্ৰযোগ উলিয়াই দিলে ।

ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ কৰ্ত্তৃপক্ষসকলে দেখাদেখিকৈ ৰাজ্যগ্ৰাসকৰা নীতি অৱলম্বন কৰা নাছিল যদিও, ওচৰচুবুৰীয়া ৰাজ্যৰ অধিপতিসকলক ৰিপদত সহায় কৰি বেহাবেপাবৰ ৰাট উলিয়াইলোৱা-নীতি হলে দেখা-ভনাকৈ চনাই আছিল । বিদ্ৰোহত ঠাৱৰিব নোৱাৰি অমান স্বৰ্গদেৱৰ প্ৰতিনিধি গৈ যেতিয়া লৰ্ড কৰ্ণৱালিছৰ তাত শৰণে পশিল গৈ, তেতিয়া তেওঁ-বিলাকে আনন্দ মনেৰে ৱেলছ চাহাবক সৈন্ত সামন্ত দি অসমলৈ পঠিয়াই দিলে । উদ্দেশ্য :—মায়ামৰীয়া-বিদ্ৰোহত নাঙ্কল-নাখল হোৱা বজা-প্ৰজাক ধানখিত লগাই থাপি যোৱা । সঁচাৰ্শচিকৈয়ে ৱেলছ চাহাবৰ লগত অহা নিচেই তাকৰ “বজাটনী” বিলাকে (মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহত যোগদিয়াসকলে গোঁৱা চিপাহীক ‘বজাটনী’ বুলিছিল) বিদ্ৰোহী প্ৰজাক দমাই বজাক সিংহাসনত বহুৱাই গল । কিন্তু এনে এটা ‘উপকাৰী’ অভিযান এনেই যাব নে ? ৰেপাৰী ৰুটনক ত্ৰো এটা সুবিধা লাগে । সেই বাবে, ৱেলছ চাহাবে অসম দেশৰ ভিতৰতা অৱস্থা বিশদৰূপে বুজি স্বৰ্গদেৱ গোৰীনাথ সিংহৰ

অসমত কিবিকী

লগত বাণিজ্যৰ সুবিধাৰ্থে এখনি দেখা কৰি সন্ধি কৰিলে। বিপদত পৰি
ত্ৰাহি-ত্ৰাহি চিঞৰা গৌৰীনাথ সিংহয়ো ক'বৰাত পাবপাওঁ বুলি বহিছাতে
সেই সন্ধিত সন্মতি জনালে।

“স্বটিছ গৱৰ্ণমেণ্টে সাহায্য কৰি যি উপকাৰ কৰিলে তাৰ বাবে উপকৃত
হৈ মহাৰাজ স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহই সেই গৱৰ্ণমেণ্ট আৰু তেওঁৰ ভিতৰত
ঐতি-সভাৰ স্থাপন হওক বুলি আৰু অসম-বঙ্গৰ প্ৰজাৰ মাজত তাৰ সুফল
বিস্তাৰ হওক বুলি, স্বটিছ গৱৰ্ণমেণ্টৰ প্ৰতিনিধি কেপ্টেইন বেলছৰ পৰামৰ্শ
অনুযায়ী তেতিয়ালৈকে চলাই থকা বাণিজ্যৰ কিছুমান নিয়ম উঠাই দিবলৈ
সন্মতি জ্ঞাপন কৰে। আৰু ত্ৰয়ো দেশৰ প্ৰজাৰ সুবিধা-উপকাৰৰ অৰ্থে,
সময় বুজি, এই বাৱস্তাৰ সালসলনি বা সংশোধনী কৰিব পৰাকৈ তলত লিখা
নিৰ্বন্ধবোৰ গ্ৰহণ কৰে :—

১ম :—অসম-বঙ্গৰ প্ৰজাবিলাকে তলত লেখা নিয়মমতে আজিৰপৰা
অবাধে সকলো প্ৰকাৰ বস্তুৰে বেহা-বেপাৰ কৰিব পাৰিব।

২য় :—আজিৰপৰা বঙ্গদেশৰ য়েই-সেই বেপাৰীয়েই অসমৰ য়েই-সেই ঠাইত
তেওঁৰ ইচ্ছানুসৰে বেপেৰা বস্তু বিক্ৰী কৰিব পাৰিব।
সেইবোৰৰ ওপৰত এই নিৰ্বন্ধত বন্ধা মতে কোনো প্ৰকাৰৰ
কাটল লগাব পৰা নহব।

৩য় :—বেহা-বেপাৰৰ সকলো আমদানী-ৰপ্তানী বস্তুৰ ওপৰত তলত লিখা
মতে কাটল (Duties) ধাৰ্য্য কৰা হ'ল :—

আমদানী—অন্ত্ৰ ঠাইৰপৰা অনা বস্তু

(ক) ৮৪ তুলীয়া সেবৰ ১০০ মোণ লোণত সাধাৰণতে ৪০০
টকাটক বেচ ধৰি সেই বেচৰ ওপৰত শতকৰা ১০ টকাটক
কাটল লগোৱা হ'ব।

হুৰণী

- (খ) মুৰূপৰ নয়নচুক, (লংৰুথ) তাৰৰ কাপোৰ(মাৰ্কিন) দলিছা, তাম, জীহ, বগীচীন, তুলা-পাত, মুকুতা, লোৰ বস্ত্ৰ, মলছাৰ, সুগন্ধি মছলা আৰু অসমলৈ অহা অশ্ৰুপাত বস্ত্ৰৰ ওপৰত সৰানে শতকৰা ১০ টকাকৈ কাটল ধাৰ্য্য কৰা হ'ল।
- (গ) মুৰূপৰ গঁজুলি আৰু বহুদপাতি আমদানি কৰা নিষেধ:—
কেনেবাকৈ সেইবোৰ অনা পালে তৎক্ষণাৎ বাজেয়াপ্ত কৰা হ'ব। কিন্তু, অসমত থকা কোম্পানীৰ সৈন্যৰ নিমিত্তে অনা এই মুৰূপৰ আহিলা পাতিবোৰৰ ওপৰত কোনো প্ৰকাৰৰ কাটল লগাব পৰা নহ'ব।

বঙালী—বিদেশলৈ পঠিওৱা

- (ক) বিদেশলৈ পঠিওৱা প্ৰত্যেক বস্ত্ৰৰ মূল-বেচৰ ওপৰত শতকৰা দহ টকাকৈ কাটল বহুৱা হ'ব। এই অশ্ৰুপাতে বস্ত্ৰৰ মূল্য ধৰা হৈছে :—

মুগা চুৰিয়া—মোণে (সেৱত ৮৪ তোলা হিঃ)	১৫৫ টকা
মুগা সূতা ...	৭০ ,
জলকীয়া
হাতীদাঁত ..	৫০ ,
কটা লা ...	৪২ ,,
চপৰা আৰু সুৰী লা ..	৩১০ ,,
মথিঠা (মজাঠা) ...	৪২ ,,
কপাহ ..	—

- (খ) যিবোৰ বস্ত্ৰ কোনো পৰিমাণ জখিব নোৱাৰি বা মূল্য ধাৰ্য্য কৰিব নোৱাৰি সেইবোৰ বস্ত্ৰৰ ওপৰতো খৰচ বাদে

অসম্ভৱ কবিতা

প্রকৃত মূল্যত, শতকৰা, ওপৰতকোৱা নিবিধেই কাটল
লাগিব। কাটলুৱা ধনৰ সলনি বস্তুও সলাব পাৰিব। কিন্তু,
বন্ধ কিম্বা অসম দেশত আকাল হলে ধান চাউলৰ ওপৰত
কাটল লগোৱা নহব। কোনোবাই স্বৰ্গদেৱক কাটলৰ ধন
নিদি প্ৰৱক্ষণ কৰিলে তাৰ সকলো সম্পত্তি বাজেয়াপ্ত কৰা
হব—তক বেপাৰ বাণিজ্য কৰিবলৈ দিয়া নহব।

৭ৰ্থ :—কাটলুৱা ধন সংগ্ৰহ কৰিবৰ নিমিত্তে গুৱাহাটী আৰু বান্দাইবত
তুখন ঢকী বা হাট থাকিব—তাত কেইজনমান দুবলীয়া বিষয়া
(এজেন্ট) থাকিব।

৪ম :— কান্দাহাৰ ঢকীত থকা এজেন্ট বা দুবলীয়া কেইজনে গুৱাহাটীৰ
পৰা পঢ়িনে উৎপন্ন হোৱা বস্তু আৰু তাৰপৰা এটালৈ
হোৱা আৰু ভানিবপৰা তালৈ অহা বস্তু কানি সংগ্ৰহ
কৰিব। সেই কাটলুৱা ধনৰ নিমিত্তে তুবলীয়া বিষয়া
কেইজন সম্পূৰ্ণ দায়ী থাকিব। তেওঁবিলাকে উজোৱা-
এনিওৱা আটাইবোৰ নাও পৰীক্ষা কৰি নাৱৰ মানিকেকৈগৈ
কাটল-দৰ্জী পৰাপৰি বন্দৰস্থ কৰি নাৱতযোৱা প্ৰত্যেক
বস্তুৰ পৰিমাণ আৰু সংখ্যাৰ নিমিত্তে একোখনি “পাছ” বা
অক্ৰমতি-পত্ৰ দিব। সেই অক্ৰমতি পত্ৰৰে নকল এখন
তৎক্ষণাত্ গুৱাহাটীৰ এজেন্টলৈ পঠাব। গুৱাহাটীত পৰ
দেখুৱাই, অৱশ্যক হলে, মুদৈবিলাক উজাই যাব পাৰিব।

৬ষ্ঠ :— গুৱাহাটীত থকা এজেন্ট কেইজন গুৱাহাটীৰ উত্তৰে-দক্ষিণে আৰু
পূবে নগাৱলৈকে উৎপন্ন হোৱা যিবোৰ বস্তু বণ্টনী কৰা
হয় তাৰ কাটল সংগ্ৰহ কৰিবৰ নিমিত্তে দায়ী থাকিব।
গুৱাহাটীতে ভনিফনী নাৱত যোৱা বস্তুবোৰৰ বাবে এখন

দুৰ্বীণ

অল্পমতি পত্ৰ দিয়া হব। সেই পত্ৰে নকল এখন তাৰ এজেক্টে কান্দাহাৰ চকীলৈ পঠাব। নাওবোৰ কান্দাহাৰ চকী পোৱা মাত্ৰকে, এজেক্টবিলাকে তৎক্ষণাত তাৰ মাল পৰীক্ষা কৰিব। কিয়নো, যাওতে গুৱাহাটীৰপৰা কান্দাহাৰ চকীলৈকে—এই ভোখৰ বাটত মুদৈবিলাকে নতুনকৈ মাল ভৰাব পাৰে।

৭ম :—এজেক্টবিলাকক কাম কৰিবলৈ উদ্গণি দিবৰ নিমিত্তে আদায় হোৱা কাটলুৱা ধনৰপৰা শতকৰা ১২, হিঃ পুৰস্কাৰ দিয়া হব।

৮ম :—এজেক্টবিলাকৰ ভিতৰত এজনকই সিজনৰ জামিন হব। আৰু, সমজুৱাকৈ কেউজন এজেক্টে সংগ্ৰহকৰা ধন নেখাওঁ নুলি আৰু কোনো বেপাৰত সোপাকে বা গাওপাকে লিপ্ত নেথাকে। নুলি স্বৰ্গদেৱৰ কাণত লিখি দিব লাগিব।

৯ম :—প্ৰতি মাহৰ ১০ তাৰিখে হিচাপ দাখিল কৰিব লাগিব। সংগ্ৰহ কৰা ধনখিনি স্বৰ্গদেৱৰ মনোনীত সজাতিৰ হাতত সপ্তাহৰ অন্তত দিব লাগিব।

১০ম :—জোখৰ নিৰিখ হব ৮৪ তোলাই এসেৰ আৰু ৪০ সেৰে এমোন।

১১ম :—দুয়োফালে ৰাজনৈতিক বেমেজালিৰ আশঙ্কা থকা গুণে, কি বঙালী সদাগৰ, কি ইংৰাজ সদাগৰ, কি বিদেশী ভ্ৰমণকাৰী কাকো গৱৰ্ণমেণ্ট আৰু স্বৰ্গদেৱৰ বিনা অল্পমতিত অসমত বাস কৰিবলৈ দিয়া নহব।

১২ম :—ইমান দিনে চলন্তি হৈ থকা বেহাৰেপাৰৰ নিষেধাজ্ঞা যে স্বৰ্গদেৱে আজি বদ্ কৰিলে সেই বাবে ইংলিছ গৱৰ্ণমেণ্টৰ প্ৰতিনিধি কেপ্টেইন ৱেলছ চাহাবে অসমৰ সুপ্ৰতিষ্ঠিত আইন উলঙ্ঘা-

অসমত কিত্তিকী

কৰোঁতা বঙালীবিলাকক আৰু এই চুক্তিভঙ্গকাৰীক দণ্ড
বিহিবলৈ সন্মত হৈছে। সেই চুক্তি ভঙ্গ কৰি কোনোবাই
যদি পৰম্পৰা ভিতৰত স্থাপিত হোৱা ঐতিহ্যবাহুত অপৰাধ
কৰে, তেন্তে তাকো স্বৰ্গদেৱে যথোপযুক্ত শাস্তি দিব লাগিব।

সন্ধিপত্ৰখনৰ নকল একোটা এনেভাৱে সকলোৰে চকুত পৰা ঠাইত আঁৰি থব
লাগিব যাতে কোনেও ইয়াৰ বিষয়ে আঁঠু মাতিব নোৱাৰে
আৰু কেপ্টেইন ৱেলছক অনুৰোধ কৰা হ'ল, তেওঁ যেন ইয়াৰ
নকল এটা ইংলিছ গৱৰ্ণমেণ্টলৈ পঠিয়াই দিয়ে।

চহী

স্বৰ্গদেৱ মহাৰজা

টনাছ ৱেলছ কেপ্টেইন

গৌৰীনাথ সিংহৰ

চাব-মোহৰ

এই সন্ধিপত্ৰখনৰ বাবে স্বৰ্গদেৱ গৌৰীনাথ সিংহৰ উপত্ৰ-ভাৱ নিবাৰণ
হ'ল সঁচা, কিন্তু ইমান দিনে বিদেশী সোণাবটল সাহ নোপোৱা কুম্ভাক-
জনাটো হ'লে ভোমোলা হৈ পৰিল। সেই ভোমোলা জলাইদি বাণিজ্যৰ
নাম লৈ ফিৰিটী বণিকবিলাকে অসম ৰাজ্যত হো-হো কৰে বিদেশী
সনাগমৰ সোঁত বোৱাই পঠিয়ালে। পূৰ্বে অসমত কানি আছিল যদিও,
বৰবহু হৈ অসমীয়াৰ সাহপিত-উৎসাহ-উদ্যমৰ পুলি-পোখা খানিব নোৱাৰি-
ছিল। ৱেলছৰ অভিযান আৰু এই সন্ধিপত্ৰৰ বলত বেলতলাত আফু
গছে আলুৱে-কলাপুলিয়ে খানিবলৈ ভালকৈ শিপাই ললে। ডুপৰীয়া
লোণৰ ঠাইত বালিলোণ সোমালহি। মুগা-মেজাঙ্কৰী-খাৰুৱা কাপোৰৰ
ঠাইত নয়নচুক-চিট-তাৱৰ কাপোৰে অসমীয়াৰ গা চাকি পেলালেহি।
আনান ওচৰচুবুৰীয়া জঙ্গীভাট নগা-চিংফৌ বিলাকক লোণ-কানি চেনেকাই
বৰী কৰাৰ দৰে ৱাৰ্টিছৰ বাণিজ্য-নীতিয়ে আমাৰ আমিহকে পাহৰাই

দুৰ্বীণ

পেলোৱালে। সন্ধিপত্ৰখন অঁতি-গুৰি মাৰি ফঁহিয়াই চালে এইটো কথা স্পষ্টকৈ ওলাই পৰে যে বুঢ়ীছৰ স্বার্থত চিকুট মাৰিব পৰা কোনো এটা চুক্তিয়েই তাত নাই। বিদেশী পৰ্য্যটককো অসমত থাকিবলৈ দিয়া নহ'ব, কিন্তু কোম্পানীৰ ফৌজ হলে থাকিব পাৰিব। বিদেশৰপৰা বিনা কৰে অসমলৈ আশ্বেয় অস্ত্ৰ আনিব নোৱাৰে; কিন্তু কোম্পানীৰ ফৌজক হলে বিনা কাটলতে সেইবোৰ যোগাব লাগিব।

ইয়াত যি ছিদ্ৰ থাকি গৈল, সি যে আমাৰ কিমান হানি কৰিলে তাক ভাবিলেই মূৰ দুৰি যায়। আমাৰ আৰ্থিক অৱস্থাত ই বামচাফ্ৰান বহুৱালে; বুদ্ধি-সন্ধি উৎসাহ-উদ্যমত সোপা দিলে। ৰাজেশ্বৰ সিংহ দৰ্শনদেৱ দিনত যি অসমীয়াই ৫০ মাইল দূৰৈলৈকে ওলী মাৰিব পৰা বৰ-তোপ সাজিব পাৰিছিল, সেই অসমীয়াই এতিয়া বঙ্গালহাট বা হাদীনাচকীত থকা মূৰলীয়া সদাগৰৰপৰা হাতননীয়া হিলৈ কিনিয়েই সমুদ্ৰে থাকিব লগীয়া হ'ল। সন্ধিব আগবৈপৰা গুৱালপাৰৰ যুগৌষোপাত থাকি কানবাৰ কৰা যি মিষ্টান বচ্চ চাহাবক বৰকথা মতা বানে অসমীয়াই কাটি টুকুৰা-টুকুৰ কৰিছিল সেই চাহাবৰে ডাতিডাই অন্যান্য চাহাবক দেখি এতিয়া সেই অসমীয়ায়েই স্বত্তি-বন্দনা কৰিবলৈ ধৰিলে;—

“পৃথিৱীত যত লোক আচাৰ মহন্ত।

সাহাবক তাৰা সৰে সদা বখানন্ত ॥

— আনকো শিখাৰে নীতি বিদ্যা যত যত।

বণকো জানন্ত মহা মহন্ত পণ্ডিত ॥

দুটেক মাৰন্ত সিটো সম্ভক ৰাশন্ত।

দৰিদ্ৰক ধন দিয়া মনক পুৰন্ত ॥”

কানি বৰবিহ আৰু বিদেশী মোহৰ প্ৰভাৱত পৰি অসমীয়াৰ উদ্বেজনা শক্তি বহিত হ'ল। বিদেশী বেপাৰীয়ে অনুগ্রহকৈ হাতেচুকিপোৱাতে

অসমত কিৰিকী

যোগাই দিয়া বাবে “শোকোত্তা-দি-মুকুতা” লৈছে। যেন ভাবি অসমীয়াই সকলো বস্তুৰে আৰ্জন কৰাই আনিবলৈ ধৰিলে। দেশত দ্ৰব্যবস্তু মহজা হ'ল।

“সামুদ্রিক লোণ, বজাল দেশৰ কাপৰ লোহা ব্যৱহাৰ চলিবলৈ ধৰিলে। তথাপি ধাতু প্ৰতি টকাই ১৬।২০ পুৰা, জোপ এটাকাত ১০ টকা, মুগা সূতা ৩।৪ টকা, পাট সূতা ৪।৫ টকা, কপাহী সূতা, এৰি সূতাৰ সেবে ৬।১ টকা, মাহ পুৰাত ৭/০ অনা, সবীয়হ ৭/০, মতা মহ ১০, বাইকী মহ খীৰতী ২০।২৪ টকা, ডিৱা ১২।১৪, গাই ৩।৪ টকা, বলদ ৪।১৫ টকা, গুণা ১৬।১০।

পাছলৈ এই মূল্য বৃদ্ধি হ'বলৈ ধৰিলে। অসমৰ সোণ চুঁচি বিদেশী বজালৈ লৈ গ'ল। অসমৰ আৰ্থিক অৱস্থা দিনক দিনে বেয়া হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। এয়ে ৰাষ্ট্ৰপ্ৰিয়ৰ পৰিণতি।

—লক্ষি হোৱাৰ পিছতে, বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টে দেশীয় ৰাজ্যত হস্তক্ষেপ নকৰা নীতি অৱলম্বন কৰিলে। ৰাজনীতি মাত্ৰেই সময় আৰু সুবিধাপ্ৰাপক। সেই বাবে সেই নীতি চিৰস্থায়ী হ'ব নোৱাৰিলে। দেখাদেখিকৈ, কোম্পানীয়ে দেশখন হস্তগত কৰা নাছিল যদিও, বেণেল, উড্, হেমিষ্টন-চেড্ডন আদি চাহাবে অসমৰ মানচিত্ৰ, ৰাজনৈতিক অৱস্থা আৰু আৰ্থিক সমৃদ্ধি সম্বন্ধে তলে-তলে অসম দেশখন এক প্ৰকাৰ হস্তগত কৰি লৈছিলেই।

সোৱাই-সোৱাই ভাৰতবাসীৰ তেজ শুহিব পৰা নীতিত অভ্যস্ত কোম্পানীৰ কৰ্মচাৰীবিলাকে “দেশীয় ৰাজ্যত হস্তক্ষেপ নকৰা নীতিৰে” আভুৱা ভাবি, সম্পূৰ্ণৰূপে অসম দেশ অধিকাৰ কৰিবলৈ ২৫ বছৰলৈকে ৰাট চালে। চৰা শতাব্দীৰ মূৰত আকৌ ভাগ্যৱান্ বৃটিছৰ কপালত প্ৰথম ফুল ফুলিল।

মানব অত্যাচাৰত আমাৰ দেশ উপাস্ত হ'ল। আকৌ অসমে বৃটিছৰ সাহায্য তিকা কৰিব লগীয়া হ'ল। অনতিপলমেই সাহায্যও লাভ হ'ল।

দূৰবীণ

কিন্তু, এই বেলি, ই সাহায্য হলেও, গৌণভাৱে বহুত দিনৰপৰা গাঁচি খোৱা আশা-অভিলাষ পূৰাবলৈ দৃঢ়তৰ মুঠিৰে হেঁচা মাৰি ধৰা বৃষ্টিছৰ দেখাদেখি থামোচা। কাচাৰব সীমান্ত মানহঁতে হাত দিয়াত পৰবাজ্যত হস্তক্ষেপ নকৰা নীতি ক'ৰবালৈ উৰি গল। ইংৰাজে মৰম কৰি অসম বজাক এই বিপদ কালত সহায় কৰিবলৈ কঁকালত টঙ্কালি বান্ধি আগবাঢ়ি আহিল আৰু তেওঁবিলাকৰ উদ্যোগতে ১৮২৪ চনৰ এপ্ৰিল মাহত এই ইস্তাহাবখনি অসমীয়া প্ৰজাৰ মাজত প্ৰচাৰিত হ'ল :—

“হে আসাম দেশীয় প্ৰজাবা, তোমৰা উত্তমৰূপে জ্ঞাত আছে যে কয়েক বৎসৰাবধি ব্ৰহ্মদেশীয়েবা তোমাবন্দেৰ দেশ উপদ্ৰৱ কৰিতেছে এবং তাহাঁৰদেৰ অধিকাৰকালঃৰধি তোমাবন্দেৰ ৰাজ্যকে সিংহাসনচ্যুত কৰিয়াছে ও দেশে লুণ্ঠ কৰিয়া অনেক ব্ৰহ্মহত্যা ও গোঁহত্যা ও ক্ৰীহত্যা কৰিয়াছে এবং নানাপ্ৰকাৰ অৱজ্ঞব্য দোৱান্ধা ও কুৱাৱহাৰ কৰিয়াছে, তাহাতে তোমাবন্দেৰ দেশীয় অনেক লোক ভাৱগ্ৰস্ত হইয়া আমাবন্দেৰ শৰণাপন্ন হইয়া সেই সেই স্থান হইতে সৰ্ব্বদা আমাবন্দেৰ সহায়তা অপেক্ষা কৰিতেছে। সে যে খউক, যে তুখেতে তোমৰা ছপিত ছিল, সে তুখ সেনিগা আমৰা বৰ কাতৰ ছিলাম, কিন্তু ঐ সময় আৰাৰ ৰাজ্যৰ সহিত আমাবন্দেৰ মিত্ৰতা ছিল, তৎপ্ৰযুক্ত আমৰা ঐ বিষয়ে হাত দিতে পাৰি নাই। সম্প্ৰতি ব্ৰহ্ম-ৰাজ্যেৰ অধ্যক্ষেৰা আমাবন্দেৰ অধিকাৰস্থ কাছাড আক্ৰমণ কৰাতে ও ঐ স্থানে আৰ আৰ দোৱান্ধা কৰাতে ও নানাপ্ৰকাৰ অহংকাৰ ও শত্ৰুৰং বাক্য কৰ্বনেতে অৱশেষে আমৰা যুদ্ধে প্ৰস্তুত হইয়াছি। এবং তোমাবন্দেৰ অপেক্ষিত সময় অৰ্থাৎ তাহাতে তোমৰা আপনাবন্দেৰ অন্তায়কাৰকদেৰ হাত হইতে

অসমত কিৰিকী

মুক্ত হইতে পাব এমত সময় এই উপস্থিত হইয়াছে।
 যেহেতুক আনান্দেৰ জয়ি সৈন্ত যে পৰ্য্যন্ত গিৰা না উলজ্জন
 কৰিবাছে এন ঐ অসভা সৈন্তদিগকে ব্ৰহ্মকৃৎনে এদিকে
 তাৰিবে দিয়াছে, এবং যে পৰ্য্যন্ত তোমাবদেৰ এই উপদ্রৱ
 দেশে শান্তি ও নিৰ্ভয়তা না হয়, সে পৰ্য্যন্ত আমবা নিবৃত্ত
 হইব না। অতএব বস্তুমান ও ভৱিষ্যৎ কাৰণৰ নিমিত্তে নিৰ্ভয়
 হইয়া তোমবা অগ্ৰসৰ হও। এবং আনান্দেৰ সৈন্তেৰ
 আহাৰীস ডা। সোণাও, তাহাৰ নুৰা নগদ দেওয়া যাইবে।
 এন বাহাৰা তোমাবদিগদে এও কেশ দিয়াছে তোমবা সময়
 পাইলে তাহাবদেৰ প্ৰতিহিংসা বৰিতে ছাৰিও না। তোমাবদেৰ
 ৰাজ্যজয়কৰণ পিপাসাতে আমবা আইনাম না। কিন্তু
 আপনাবদেৰ একাথে ভাৱাক্ৰান্ত হইয়া শত্ৰুদেৰ নাশাৰ্ণ
 গাৰিগাছি, যাচাতে তাহাবা আনান্দেৰ উপৰ তাৰ দোৰাষ্টা
 না কৰে। অতএব, তোমবা নিকষেগে থাক, আনান্দেৰ
 শত্ৰুদিগকে যে পৰ্য্যন্ত নিঃশেষকৰে আসাম দেশ হইতে দূৰ না
 কৰি সে পৰ্য্যন্ত আমবা আসাম দেশ ত্যাগ কৰিব না। এবং
 তোমাবদেৰ ৰাজ্য এমত পুনঃ স্থাপন কৰিব যে তাচাতে
 তোমাবদেৰ সুখ ও ৰাজ্যেৰ মঙ্গল বৃদ্ধি হইবে।”

নান খেলাওঁ বুলি দমাশীল বৃটনসন্তানসকল অসমত সোমালহি। আনান্দেৰ
 জুখত সিৰিলাকৰ দিয়া গনি গল। আশ্বাস দিলে, “যেতিয়া-
 নৈকে তোমালোকৰ দেশত উপদ্রৱ হৈ থাকিব আৰু যেতিয়া-
 নৈকে তোমালোকৰ ইয়াত শান্তি-নিৰাপদে দেখা নিদিযে
 তেতিয়ানৈকে আমি ইয়াবপৰা নেযাওঁ।” অকল সেয়ে নহয়,
 উদাৰচিতিয়া দীনবন্ধু ঈদে ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ কৰ্ত্তৃপক্ষই অভয়

দুৰবীণ

দি কলে, “আমি তোমালোকৰ ৰাজ্য জয় কৰিবলৈ অহা নাই।” ক’লাবঙ্গালক কচুকটা দিয়া অসমে জানোচা ক’ৰবাত কিবা লেঠা লগায়, এই বুলি আকৌ সেই ইচ্ছাহাৰতে শিলৰ খুটাত মৰা দি মাৰি পঠিয়ালে, “আমি শত্ৰুহঁতক বেতিয়ালৈকে এটি নোহোৱাকৈ খেদি নিদিওঁ তেতিয়ালৈকে আমি অসম দেশ এৰি নেযাও।”

আমাৰ শত্ৰু মানহঁত যাবৰ আজি এশ বছৰতকৈও ওপৰ হল। তথাপি আমাৰ ধৰ্ম্মাৱতাৰ দযাশীল স্বাৰ্থ, গৱৰ্ণমেণ্টৰ বোধেৰে এতিয়াও আমাৰ শত্ৰু নিঃশেষ হোৱা নাই। সম্ভৱতঃ, মেলকলম্ (Malcolm) চাহাবে কোৱা সেই “India is as quiet as gunpowder” – “পাৰগলীৰ দৰে ভাৰত-দেশ এতিয়াও নিজম দি আছে” বৰ্ণনাবৰ তেওঁবিলাকে এতিয়াও মনত পেলাই আছে। নহলে নো, আজিও পৰ্বতৰ দাঁতিয়ে-দাঁতিয়ে চাহ বাগিচাৰ নামত শানী পাতি বৃটিছৰ পাম (British Colonisation) কিয় গঠন হব লাগিছে ?

কালবো কাল বিপৰীত কাল। এতিয়া এনে হৈছে যে যেন নিজৰ জন্মভূমিত আমি নিভেট পৰবেশী হ'লোহক। আমাৰ চিনাকি আজি আমি নিজে দিব নোৱাৰোঁ। দিওঁ কেনেকৈ ?—লোকৰ পাতনি দি বা লোকৰ আলম লৈ। স্বপ্নীয় উদৈচ্ছ শক্তিকাৰ নাজ-ভাগটোকে অসমীয়াৰ অসমীয়াত্ব পূৰ্ণমাত্ৰাট বিস্তাৰ আছিল। ১৮৬৪ চনত ডাক্তৰ ডব্লিউ নেছু লীজ (Dr. W. Nassau Lees L. L. D.) নামে এজন আচাৰ্য্য ইংৰাজপুৰুষে অসমীয়া ভাষা কপা যি লেখি গৈছিল তাক এতিয়া পঢ়িলে মনত এনে হৈ লাগে যেন সেইবোৰ অসমীয়া নাহুহ নহয়েই—কোনোবা কালৰ ‘বৰকণা’ দেশৰ নাহুহ হে। প্ৰকৃততে, সেইবোৰ অসমীয়া নাহুহেই আছিল। নেছু লীজ চাহাবে পণ্ডাৰ ভৱণ কবি যুঁজাৰ পণ্ডাবী জাতিৰপৰা যি সম্মান আৰ

অসমত কিবিকী

আদব-অভাৰ্ণনা লাভ কৰিছিল, অসমত সেই সন্মান, সেই আদব-অভাৰ্ণনা পোৱা হে নেলাগে, জনপ্ৰাণী এটিয়েও তেওঁ অহাৰ গমকে নললে ! সেইবোৰ কথাৰে বিতংকৈ লেখি তেওঁ দুখকৈ কৈছিল :—

“When in the same capacity (private person) I visited my estate in Assam, though the proprietor of thousands of acres of land and employing as many of the people as were not too indolent to work and spending amongst them monthly a sum of money equal to the whole annual collection of a Mouza, though I made my entry with two elephants and such other outward and visible signs of wealth and barbaric splendour as were calculated to indicate that I was a person of some consequence, though I scattered handfuls of rupees amongst the drunken reapers whose fields I passed over, though the villagers *en masse* had full permission to cut wood and to graze their cattle gratis in my forest, and though some of them had been allowed to cultivate my lands without paying any rent whatever, not one of the headmen of the villages came to pay his respect or to welcome me, villagers positively refused, not to give, but to sell me a cup of milk; and it was with considerable difficulty, I procured such means of subsistence, as rice, milk, eggs and fowls for the few days, I remained in my estate.”

যে তেওঁক অসমৰ অসমীয়াই সমুলিৰে গণিতা নকৰিলে। চাহাব-জকলে ভাবে—তেওঁলোকৰ বগা-বৰণেই ক’লা বাহুহৰ বনটি কোঁচ খুৱাই

দ্বৰীণ

আনিব। কিন্তু স্বদেশপ্ৰেমৰে উষ্ম বা সিক্ত হৈ থকা জাতি এটিৰ পক্ষে ভয় আৰু ভক্তি যে দুটা কথা, আৰু ভক্তি যে ধন দি বা বাহ্যিক আভ্যন্তৰীণ কিনিব নোৱাৰি তাক নেচু লীজ চাহাবে অসমত ঠেকি শিকি গল। চীনাৰিলাকে কম, ইংৰাজৰ সহযোগ একত্ৰাবলৈ বৰতোপ-বন্ধুকৰ প্ৰয়োজন নাই—ইংৰাজক যে পেটে-পেটে ঘিণ কৰে, এয়ে যথেষ্ট—এই কথাৰে ইংৰাজ এজনক জানিবলৈ গম দিলে তেওঁ আপোনাআপুনি আঁতৰি যাব। সেই গুণেই হবলা, দেশকালপাত্ৰৰ অৱস্থা বুজি, “শনৈঃ পদ্মা, শনৈঃ কণ্ঠা, শনৈঃ পৰ্বতনজ্জনং” কবিতালৈ অৰ্থাৎ বৃটিছ জাতিয়ে অসমৰ লগত হাট-বাট কৰাবপৰা আবশ্য কৰি ১৮২৪ চনৰ ইস্তাহান জাৰি কৰালৈকে এই কাৰ্যৰ কালত অসমীয়াৰ অস্তৰ বগা-বজালৰ ফালে কিমান ঢাল খাইছে তাকে চাবলৈ—ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে ব্ৰিটিছ বচন কাল লৈছিল।

ইংৰাজ বা বিদেশী সেৱিলে অসমীয়াই বুকু ফিমাট মূৰ দাঙি কথা কোৱাৰ অভ্যাস বহুত দিনলৈকে আছিল। বৃটিছৰ বাজাত অস্তৰ্ভুক্ত হোৱাৰ পাচত প্ৰায় ১০ বছৰলৈকে অসমীয়াই বিদেশীক বিদ্বেষ নবনোৱে দৃষ্টিপাত কৰিছিল। অসমীয়া যে চাহাবৰ গুৰিত সেও নহয় তাৰ কথাও চেমুৱেল বেইল্ডন (Samuel Baidon) নামেৰে এজন চাহাবেই ১৮৭৪ চনত এই বুলি লেখি গৈছে:—

“The greater proportion of the population of Assam are Hindus, although, of course, there are some Musalmans. The race is a proud one in a way, specially in the bearing of the people towards Europeans. I think, this may be accounted for by the fact that the province was never taken in conquest by the British, but only annexed from the Burmese.” অৰ্থাৎ অসম জনগণ যুদ্ধ নকৰাকৈয়ে

অসমত কিৰিঙী

মানৰ হাতৰপৰা লোৱা বাবেই অসমীয়া জাতিয়ে ইংৰাজৰ
অ'গত ওকলি গছাটোপটো হৈ দেখুৱায়।

বিদেশীলৈ অশ্রদ্ধা অসমীয়াৰ বাপতিসাহেব। জাকত জীপ যোৱা
বিদেশীলৈ যে অশ্রদ্ধা সিও অসমীয়াৰ বাপতিসাহেব। বলীৰ ওচৰত নিঃশব্দী
দেও হৈ পৰে, জোঁৰৰ আগত বাঁতিৰ পোহৰ সমূলি নাই, ডাঙৰৰ ওচৰত
সৰুৰ সহ্য লুপ্ত হৈ যায়। একাল আছিল যেতিয়া অসমীয়াই আইনক সেও
কৰাইছিল; একাল আছিল যেতিয়া অসমীয়াই নিজৰ জোঁৰৰ পোহৰেৰে
অশ্রদ্ধা জাতিৰ বাঁতিৰ পোহৰখিনি নিশ্চত কৰি পেলাইছিল আৰু একাল
আছিল যেতিয়া অসমীয়া জাতিৰ বানত অশ্রদ্ধা জাতিৰ সহ্য আপোনা-পুনি
লীন হৈ গৈছিল। কিন্তু এতিয়া সেই কাল ক'ত? পাহৰনি, কোটাচান,
অতীতৰ সেই সোণাময় কাল এতিয়া ক'ত? প্ৰতিদিনিয়ে স্মৃতিছে নুননী
তুলাপাতে স্মৃতিছে, স্বদেশপ্ৰেমৰ প্ৰেৰণাই স্মৃতিছে

কিৰিঙী-বজালক ডাকুদিয়া-কানচি অসমলৈ আন। বেতিয়াপৰি স্মৃতি
ঘাতিব নে?

[১ম সংখ্যা, ৩য় বছৰৰ আৱাহন, ১৮৫৩ শন ।]

পোন-প্ৰথম স্বাধীনতাৰ যুদ্ধ

ইংৰাজী ১৮৫৭ চনত উত্তৰ ভাৰতত ৰাণ্টিছৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহৰ অগ্নি
 প্ৰদৰ্শিত হৈ উঠে। স্বাধীনতা আকাঙ্ক্ষাৰ উদগণিত পৰি সততে অমিল
 হৈ থকা সন্দেহ ভাৰতবাসী সজ্ঞবদ্ধ হয়; স্বদেশ-উদ্ধাৰৰ মহান যজ্ঞত হিন্দু-
 মুছলমানৰ ধৰ্ম-সঙ্কীৰ্ণতা জলাশয়নি দিয়া হয়, ভাৰতবাসী মাত্ৰেই এক মুঠি
 হৈ ভাৰতৰ প্ৰধান বৈৰী ৰাণ্টিছক ভাৰতনপৰা বহিষ্কাৰ কৰিবলৈ দৃঢ়সঙ্কল্প
 কৰে। এয়ে ৰাণ্টিছৰ আৰ্হোণত, ৰাণ্টিছৰ বিৰুদ্ধে কৰা সন্দেহ ভাৰতীয়ৰ
 প্ৰথম স্বাধীনতাৰ যুদ্ধ। ইংৰাজ ঐতিহাসিক সকলে ইয়াক অকল চিপাহীৰে
 বিদ্ৰোহ বুলি জনতা-জাগৰণৰ গুৰুত্ব কমাই দেখুৱাইছে। স্বকপাৰ্থতে,
 অপহৃত স্বাধীনতা বুৰাই অনাত ভাৰতীয় চিপাহী, ৰাজনাবৰ্গ আৰু জনতাৰ
 ইয়েই পোন-প্ৰথম প্ৰয়াস। ইয়াতেই লাখ-বিলাখ ভাৰত-সন্তান স্বাধীনতা-
 সংগ্ৰামৰ অগ্নিকুণ্ডত ডাঁপ দি পৰি যায়। ভীষ্মক নগননপৰা দ্বাবকালৈকে,
 ব্ৰহ্মবৰ্ষৰপৰা দক্ষিণাত্যলৈকে বিদ্ৰোহৰ অগ্নি অলিবলৈ ধৰে। জগদুৰ্মি
 উদ্ধাৰৰ নিমিত্তে হিন্দু-মুছলমানৰ টোপাটোপ তেজ বৰষিবলৈ ধৰে। দিল্লী
 অৱবোধ, পলাশীৰ প্ৰতিশোধ, কানপুৰ আৰু ঢেকগুৰাবাদৰ ইত্যাত তেজৰ
 নৈ বৈ যায়। লাখ-বিলাখ নান-তৰোৱাল, তোপ-খাণ্ডা খণ্ড-বিখণ্ড হয়।
 হেজাৰ-বিজাৰ হাতী যোৱা মৰা শ হৈ পৰি যায়। দিল্লী, কানপুৰ, বেবিলী
 জগদীশপুৰ, ঝাঞ্চিৰ সিংহাসন পুৰি ছাই হয়। য'ত যেনেকৈ ইংৰাজ-বিষয়া
 বা বেপাৰী আছিল, সকলোৰে মূৰত শনি চৰিবলৈ ধৰে। ফলত, ফিৰিঙ্গি-বি-
 পৰা খাওৱলাই হয়। এইকাল বিদেশী-শাসনৰ প্ৰতিৰোধ কৰিবলৈ গৈয়েই
 দুই লাখ ভাৰতীয় মুক্তি-যোদ্ধাৰ অকাতৰে, অকালতে তেওঁবিলাকৰ অন্তৰ্হ

পোন-প্ৰথম স্বাধীনতাৰ যুদ্ধ

জীৱন আহতি দিয়ে। ভাৰতৰ পূব প্ৰান্তত থকা অসমও তাত নাগৰী থকা নোহোৱাকৈ থকা নাছিল। দুৰতৰ প্ৰতিবন্ধক থাকিলেও আৰু ব্ৰিটিছ-সাম্ৰাজ্য-ভুক্ত কালৰ নানতা হলেও, ব্ৰিটিছ গৱৰ্ণমেণ্টে সদৌ হিন্দুস্থানতকৈ অসমৰ ভিত্তিত দাসত্বৰ জিঞ্জিৰি পিন্ধাবলৈ অতিশয় সতৰ্ক ভাৱে কটাহালি নীতি প্ৰৱৰ্ত্তন কৰিব লগীয়া হৈছিল। এই নীতিৰ অৱসান ঘটাই অসমত লুপ্ত স্বাধীনতা প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ প্ৰাণ পৰিশ্ৰমে চেষ্টা কৰা হৈছিল এই স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ কণসন্ধিতে। তাৰে ওচৰি থকাছিল সংগ্ৰামশীল মান-চকুৱা ৰাজনৈতিক পণ্ডিত মণিৰাম দেৱানে। তেওঁৰে সমভাগী কৃষ্ণাশুৰুজি-সম্পন্ন পিয়ালী বা মহেশচন্দ্ৰ গাভৰুয়েলীয়া বৰুৱাই স্বাধীনতাৰ বা-দি অসমীয়া প্ৰজাক বিদ্ৰোহৰ ভাৰত মন্তলীয়া কৰি পেলাইছিল। এওঁৰিলাক ভ্ৰমোজ্ঞনৰ বুদ্ধি-পৰামৰ্শ, আদেশ-নিৰ্দেশতে স্বাধীনচিহ্নীয়া, দেশানুৰাগী যুৱতিনিকা অসমীয়া মাত্ৰেই গা-নালি অৰিহণা পেলাইছিল। স্বাধীনতা-যুদ্ধৰ চিত্ৰাত উঠা দুই লাখ ভাৰতীয় দৰীচিৰ শিতানতে অসমীয়া দৰীচি মণিৰাম-পিয়ালীয়েও শিতান লব লগীয়া হৈছিল। গতিকেই, মণিৰাম-পিয়ালীৰ প্ৰাণ পৰিত্যাগ নানেই “’৫৭ চালৰ” পোন-প্ৰথম স্বাধীনতা যুদ্ধৰ বাবে “’৫৭ চালৰ” সেই যুদ্ধ নানেই মণিৰাম দেৱান আৰু পিয়ালী বৰুৱাৰ ফাঁচী।

যুদ্ধৰ প্ৰথম ঘটনাঘট।

যুদ্ধৰ ওচৰ পাতোতেই মণিৰাম দেৱান অৱস্থান কৰিছিল কলিকতাৰ পাট বাবুৰ ঘৰত। উত্তৰ-ভাৰতত ভালেমান ঠাইত ব্ৰিটিছৰ ৰাজ্যনা পোৱাৰ দখল কৰা, বৃটিছে আটককৈ থোৱা বন্দীবোৰ মুকলিকৈ দিয়া, অহা-যোৱা লাটবোৰ কাৰ্টি-ছিঙি খয়ত্ব কৰা, যেনিয়ে তেনিয়ে বৃটিছক ঠেকত পেলোৱা— এইবোৰ বাতৰি আহি কলিকতাখন তল-ওপৰ লগাই আছে। দিল্লীৰ সাম্ৰাজ্যে বঙ্গা-জমিদাৰলৈ পঠিওৱা গোহালি পত্ৰ খনে লাটবাবুৰ ঘৰৰ কাষৰতে থকা চিৎপুৰ

দুৰবীণ

নৱাবৰ ঢোলত আৰু তাৰ ইফালে-সিকালে থকা ভূমিদাৰৰ ঘৰত গুপ্ত আলো-
চনাৰ বিষয় হৈ পৰিছে। গোৱাৰি পত্ৰত আছিল :--

“যেনেভেনেমনেতে হিন্দুস্থানৰপৰা ফিৰিঙ্গীবোৰক খেদিবই লাগিব।
প্ৰাণ যায় ওঁ যাওক, তথাপি, খেদিব লাগিব। সদৌ হিন্দুস্থান স্বাধীন হওক
এয়ে মোৰ প্ৰাণৰ বাঞ্ছা। কিন্তু, এই বিদ্ৰোহৰ যুদ্ধত আমাক ভাল মানুহ
লাগিব। এনে মানুহ লাগিব যি বাৰ-বেবেচীয়া মানুহ গোটিই এক কৰিব
পাবিব, যি সকলোকে দায়িত্বভাৰ গ্ৰহণ কৰিবলৈ হাঁফি ওলাব পাবিব আৰু
যি সকলোকে বিদ্ৰোহৰ ভাৰত নতলীয়া কৰিব পাবিব। ফিৰিঙ্গীবোৰক
খেদাব পাবিনে, নইও হিন্দুস্থানৰ পাটশাছ হৈ নেথাকোঁ। তেতিয়া বজা-
নৱাব সকলোৱে গোটি পাই নিঙ-ইচ্ছা-মতে দেশ-শাসন কৰিব পাবিব।”

ইয়াৰ উপৰিও, লানা চাহিব, টাৰিয়া টুপী, কুনৰ সি, আমেদ ছাহ আদি
৫৭ জনৰ “বিদোহৰ” ঘাই দলগায়কলে সদৌ ভাৰতত বাদ্ধকৰা তেজ-
উতলাৱা নাণীয়ে ধৰ্মান-প্ৰতিধ্বনি হৈছে আছিল।

মণিৰামৰ মানসিক প্ৰতিক্ৰিয়া

এইবোৰ ঘটনাৰ বাতৰিয়ে মণিৰামৰ বৃষ্টিছ নিয়মতান্ত্ৰিক ভাবধাৰাৰ ওপৰত
বিপ্লৱী ভাবধাৰাই উজান-ভাগি লগাবলৈ ধৰিলে। বিজুলী-ছাটিৰ দৰে তেওঁৰ
মনত নেখেলেৱাতকৈ নেখাকিল যে দাসত্বৰ শিকলি ছিঙিবলৈ হলে শস্ত্ৰীয়া
আবেদন-নিবেদনে একো গুণ নিদিযে, কঠোৰ তাগ আৰু একতা নহলে
দেশ কেতিয়াও স্বাধীন নহয়। আমাৰ ভৌগোলিক পৰিস্থিতি, ডা-ডাঙৰীয়া-
সকলৰ মনোভাৱ, বৃষ্টিছ-কৰ্মচাৰীসকলে দিয়া প্ৰতিশ্ৰুতিৰ মূল্যহীনতা,
স্বৰ্গদেৱ পুনন্দৰ সিংহৰ দিনৰপৰা কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহৰ দিনলৈকে বজা-প্ৰজাব
লালী-নিচিগা লাঞ্ছনা—এই আটাইবোৰ কথা, এটি-এটিকৈ তেওঁৰ মনলৈ
তেতিয়া নহাটো অস্বাভাৱিক।

গোন-প্ৰথম স্বাধীনতাৰ যুদ্ধ

বিজোহী ভাৱৰ ভাৱ

বুটিছ-সংশ্ৰৱলৈ অহাৰ চাৰি বছৰৰ পাছৰপৰাই বৃটিছে ভালুকৰ দৰে যি ওলোট। খোজ ললে, তাৰ প্ৰতিকাৰ কৰিবলৈ তেওঁৰ শক্তিয়ে আঁঠু নাছিল। কিন্তু, কোম্পানীৰ শাসনৰ প্ৰতি কঁকা, কুমাৰি আৰু অসন্তোষ হ'লে, ওলোলাই থকা ভাৱৰ মাজত বৰষুণ সোমাই থকা দি, তেওঁৰ অস্বকৃত সোমাই আছিল—বৰষিৰ পানিৰ কেতিয়া হাব হৈ একো ঠিক নাছিল।

যুদ্ধত জিকিব পৰা সোণাময় ছেগ

মানব দিনৰ পাচত, ইংৰাজক জিনিবলৈ বা ইংৰাজৰ পোপনি লৰাবলৈ অসমীয়াৰ শক্তিত মানবে পৰিছিল। শিৱস দৰে, দুজন-এজন স্বাধীনতাপ্ৰিয় লোকক তেওঁবিলাকৰ বিৰুদ্ধে খিন হৈছিল যদিও, ভাৰতীয় মাতৃহ—বিশ্বাশী দেচুৱালী চিপাহীৰ হতুৱাই স্নেহ লেহক। আন্দোলনৰ ওপৰত মাধৱাৰ দিয়া হৈছিল। এতিয়া সেই বেহালী দেচুৱালীও আগলৈ গিৱ হৈ পৰিল। ডিব্ৰুগড়ত যি তিনিটা দেচুৱালী পণ্টন আছিল, তাৰ চিপাহীবোৰো বিদ্ৰোহতোলা কুমাৰ সিংহৰ ৰাজ্যৰ আৰু চাহাবাদ জিয়াৰ। বন্দুকধাৰী পণ্টন যিটো আছিল, তাৰো বহুতৰে গুৱাহাটীত থকা ২ নম্বৰ পণ্টনৰ লগত নিকট সম্বন্ধ। গোলা-ঘাটৰ নোগোৱাত (ন গোৱা) “ফাৰ্ণি আগাম লাইট ইন্সফেক্ট”ৰ যিটো সৈন্যদল আছিল তাৰ চিপাহীবোৰেও ফিৰিজী কৰ্মচাৰীক সময়ে-সময়ে চকু পোন্দাই চাইছিল। গতিকেই, ধৰ্ম্মৰ বৰ গোহাঁই, গমধৰ কোৱাৰ আৰু জীউৰাম জুলীয়া বৰুৱাই বৃটিছক ধেদিবলৈ কাৰবাৰ কৰোঁতে এইবোৰ চিপাহীয়েই যেনেকৈ বৃটিছৰ সহায় হৈ তেওঁবিলাকক ধৰি বন্দী কৈ আনিছিল, এতিয়া আৰু তেওঁবিলাকে তেনেকৈ আনক ধৰি দি বৃটিছক সহায় নকৰে।

পুৰন্দৰ সিংহৰ আন্দোলত থকা ৫০০ জন অসমীয়া বণুৱা চিপাহীও, ৰজা ভগাৰ লগে-লগে কাম নোহোৱাকৈ বহি আছিল।

মুৰবীণ

চলু বছৰকৈ নিৰ্বিবাদে বাজুৰ কৰোঁতা, সোণৰ জখলাৰে নামি অহা খুন্সুং-খুন্সাইৰ বংশৰ এজন ডেকা সন্তান তেতিয়া যোৰহাটতেই আছিল। আৰু তেওঁৰ মান-সম্মান বন্ধা কৰিবলৈ অমাত্যবৰ্গৰ ভিতৰত ভালখিনিয়েই অসমৰ সকলো ঠাইতে সিঁটৰতি হৈ আছিল।

তুহুপৰি, তেতিয়া অসম দেশ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ কেন্দ্ৰ ঠাই কলিকতাৰপৰা বহুত দূৰৈত। বেল নাই, জাহাজ নাই, অহা-যোৱা-বাটো দুৰ্গম। কলিকতাৰপৰা খেদা নদী সত্কাই অসম পোৱাও নিচেই উজু কাম নহয়। অসমৰ বাহুত থকা পৰ্ৱতীয়া জাতিবিনাকো ক্ৰমাৎ ৱাৰ্টিছৰ অসহ্যতা হৈ আহিলি—চম পালে, তেওঁবিনাকেও চাহাবক শিঙাপাল-খেদা দিবলৈ ভয়িয়াই আছিল।

বঙ্গদেশৰ নিচিনা এখন ভাওন দেশেও পল্টনীয়া চাহাব আছিল মুঠেই ২৪০০। কিন্তু, স্বাধীনতা-সংগ্ৰামত লিপ্ত থকা চিপাহীবিনাকৰ অঙহী-বঙহী দেশীয় চিপাহী আছিল ২২,০০০। কলিকতাত থকা গোৰা পল্টনিনোও ভাৰতৰ অন্ধ ঠাইত থানহু হৈ আছিল গৈ। ইয়াৰ বাহিৰেও, কলিকতাৰ সন্নিহিত ফিলিস্তী চিপাহীও এটিয়েই নাছিল। কলিকতাৰপৰা ৩৮০ মাইল দূৰৈত দানাপুৰত নাথোন এটি গোৰা-পল্টন আছিল—যি তাত থকা চাৰিটা দেশীয় পল্টন এৰি অটন ঠাইলৈ যাব নোৱাৰিছিল।

অসমত থকা ফিলিস্তী সংখ্যাও আঙুলীৰ আগত লেখিব পৰা। “আসাম কোম্পানী”, “নকছাৰী কোম্পানী” আৰু নেঘেৰী-টিওৰ চাহ বাগিছাবোৰত জনদিয়েক চাহাব আছিল যদিও, লাঠি লাগি থকা নাছিল—চাৰিৰ মাজে-মাজে চেলেকাচুবুৰীয়াকৈ হৈ আছিল।

• উল্লিখিত সুবৰ্ণ সুযোগৰ সন্ধিক্ষণতে, অসম-নজাৰ উৰলি যোৱা কাৰেং মৰটো নিৰ্গাণ কৰি অৰ্থাৎ স্বধৰ্ম আৰু স্বৰাজ্য স্থাপন কৰি, মিলছে দিয়া

অপমানৰ পোটক তুলিবলৈ বুৰঞ্জীত বিয়েকিত মনিবাহৰ খৌকিখাখৌ হৈ
থকা অন্তৰত সুস্থিত বিজুলী ছাঁটিয়ে উজ্জ্বলত্ব হৈ দেখা দিলেহি

মনিবাহৰ উত্থান

জীৱনত ছেগ এবাৰ হৈ আহে। সেই কাৰণে, মনিবাহ দেৱান ঘৰতকৈ
বক্সাই তাৰ আগচুলিত ধৰি, পৰলীয়া ভেকা কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহ সম্বন্ধে
পাত্ৰমণ্ডী-ডা-ডাঙৰীয়া সকলোটিকে দেশৰ প্ৰতি মিত্ৰৰ মিত্ৰৰ কৰ্ত্তব্য
সম্পাদন কৰিবলৈ হেঁচুকি তুলিলে।

হিন্দুস্থানত হোৱা চহা-চিপাহীৰ বিদ্ৰোহ আৰু ৰাজন্যবৰ্গৰ দ্বাদশী-পত্নী-
সংগ্ৰামৰ কথা তেওঁ কলিকতাৰপৰা বজা, নিঘৰা আৰু অজ্ঞাত মানুহলৈ
সাধাৰণ ভাৱে লিখিবলৈ ধৰিলে। মধুৰাম কোঁচ, পিয়ালী বক্সা বা মহেশচন্দ্ৰ
গোভৰ্ম্মেনলীয়া বক্সা, মায়ামাম বৰবৰা, চিত্ৰসেন বৰবৰা, গণেশ চন্দ্ৰ বক্সা,
কমলা চাৰিঙ্গীয়া-বক্সা, দেউৰাম মিহিঙ্গীয়া-কুকন, মৰঞ্জীৰোৱা-গাই
—এই সকল মুখিয়াল লোকলৈ বিশেষ পৰামৰ্শ দি, গাই-গুজিয়াটিকও
একোখন একোখন চিঠি দি পঠিয়ালে। চিঠিবোৰ পঠিয়াইছিল বিদ্ৰোহৰ
বাতৰি অনা-নিয়া কৰা 'ভাটৰ' দাত্ত। ইহঁত ৰাজপুত্ৰ বা গুজৰাটৰ
মানুহ, ফকীৰৰ বেশ ধৰি ভাৰতৰ ইমূৰৰপৰা সিমূৰলৈকে বিদ্ৰোহীগকলৰ
গুপ্তচৰ হৈ ফুৰিছিল।

পিয়ালীৰ কাহ

পিয়ালী বক্সা বা মহেশচন্দ্ৰ গোভৰ্ম্মেনলীয়া বক্সাই তেতিয়া কন্দৰ্পেশ্বৰ
সিংহৰ সোঁহাতস্বৰূপ আছিল। 'ভাটে' আহি তেওঁৰ দাত্তডেউ চিঠিপত্ৰ
দিছিল আৰু উত্তৰ ভাৰতৰ 'ক'ত ক'ত' ইংৰাজক বৰা হৈছিল তাৰ বাতৰিও
দিছিল। পিয়ালীয়ে সেই চিঠিবোৰ বিষয়-অগুসৰি যাক যেনেকৈ দিব
লাগে দি ফুৰিছিল আৰু জন্তুভূমি উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সকলোৰে আগ্ৰহ ৰূপাই
আতন্তকীয় সামগ্ৰীও সংগ্ৰহ কৰোৱাইছিল।

হুৰতীৰ

মণিৰামৰ চিঠি-পত্ৰবোৰৰ মৰ্ম আছিল :—

কাৰ্য্যৰ ভাও বুজি ছাগৰ পাও পৰনা ; ইংৰাজক বলি দিয়া আৰু স্বধৰ্ম্মত থাকি সকলো অস্ত-শস্ত্ৰ মুণ্ডতাই বধা ।

ফিৰকী খেদোৱাৰ গুপ্ত মন্ত্ৰণা

বজাৰ ঘাই মন্ত্ৰী মণিৰামৰপৰা বুজনি-পৰামৰ্শেৰে পৰিপূৰ্ণ চিঠিৰ উপৰি চিঠি পাই আহোম-বামুণ, কোঁচ-কলিতা, হিন্দু-মুছলমানৰ মুখিয়াল-মুখিয়াল মানুহ মিলি-জুলি, গোটি খাই, বাতি-বাতি কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহৰ কাৰেঙত বহি অসমৰপৰা ইংৰাজ-খেদোৱাৰ উপায় আলচ কৰিবলৈ ধৰিলে । নিতৌ নাৰপোৱা, দিহানাম, পাল-নাম, সবাহ, নৰ সবাহ, ভাওনা-উৎসৱ—এই-বোৰৰ এটা-নহয়-এটা পতাৰ আয়োজন হল । নিৰসাগৰৰ কৌজদাৰী চিৰন্তাদাৰ কাম কৰি থকা নামতিয়াল কাকতীৰ ঘৰৰ ছতিৰাম বৰুৱাইও কাম ইচ্ছকা দিলে । তেওঁও ভগাবজাৰ পৰিষদৰ লগ লাগিলহি । চুটিত থকা চিপাহীবোৰেও বজাঘৰৰ গুপ্ত মন্ত্ৰণাত ভাগ ললেহি । ডিঅগড়ত থকা হিন্দুদাৰী চিপাহীৰ চুবোৰজননেও সৰ্ব্বতোভাৱে বজাক সহায় কৰিবলৈ প্ৰতিজ্ঞা দিলে । যোৰহাটৰপৰা দূৰৈত থকা ডিঅগড়-গোলাঘাট-নগাওঁ-গুৱাহাটীৰ ডাঙৰীয়াসকলেও সেই গুপ্ত মেলৰ কথা সৱৰ্ধন কৰিলে । পুৰন্দৰ সিংহৰ জোঞোৱেকৰ পুতেক (বিজয়ে পুৰন্দৰৰ কপহী আইদেওক পত্নীস্বৰূপে গ্ৰহণ কৰিছিল) মৰজীখোৱা-গোহাঞি ডাঙৰীয়াই মৰজী অফলৰপৰা বানুহ-হুণুহ গোটাবলৈ কঁকালত টকালি বান্ধি ওলাল । মধুৰাম কোঁচে নাজিৰাৰ আসাম কোম্পানীত কাম কৰা ঠিকাদাৰবিলাকৰ হতুৱাই কাম বহু কবোৱাই দিয়ালে । চিপাহীহঁতৰ নিমিত্তে চাউলপাত, বজল-পাতি সকলো সংগ্ৰহ হল । সকলো আয়োজন ঠিক-ঠাক কৰি বেলেুৱাই ডাঙৰীয়াসকলে সিদ্ধান্ত কৰিলে যে ১৭৭৯ খকৰ জুৰ্গোৎসৱ পূজাৰ বৰবলি-দিনা

পোষ-প্ৰথম হাতত দিয়া চিঠি কেলেটকৈ ওলাল

কিৰিঙ্গীবোৰক বলি দি, মণিৰাম দেৱানক আগত থৈ, কৰ্ণপেঁপুৰ সিংহক অগুনৰ বাজপাটত বহুতাব লাগিব।

সেৱানে 'ডাটব' হাতত দিয়া চিঠি কেলেটকৈ ওলাল

বোনে, বেবৰো কাণ আছে। সেই কাণ এনেদৰে ককাৰকাঙ পাছিলেও, দুৱাৰ মুখত শক্ৰ থাকিলে তীব্ৰ শ্ৰৱণ-শক্তি দহো গুণে বাঢ়ে। বজাঘৰৰ মেলৰ কথাই ওকলি ভীষাকৰ হৈ গৱৰ্ণমেন্টৰ দেশীয় অনুগত ভূতাসকলৰ কাণত প্ৰতিধ্বনিত হলগৈ। সেৱানে কলিকতাৰপৰা দিয়া চিঠিবোৰ বেলেগ বেলেগ হৰকৰা বা ডাটব হাতত দি পঢ়িয়াইছিল। বিদ্ৰোহৰ বাতৰি প্ৰচাৰ কৰি ফুৰা এনে এটা হৰকৰাৰ হাততে মণিৰামে দিউ-কানত থকা (ৱোৰমটত) অগন-বজালৈ এখন চিঠি দিছিল। ভেতিয়া ৰোঁৱৰাজ্যত, ধৰ্ম্মীলৰ ঘৰৰ পৰ্ব্বভীয়া-বকৰা হবনাখেই আছিল বটিকৰ বিশ্বস্ত বন্ধু পুলিছৰ বৰভাৰোগা। তেওঁৱেই অগন কৰতাপন্ন এক প্ৰকাৰ অগনৰ বজা। হৰকৰা ভাটে ছাঁয়াকপী অগন-বজাক চিনি পেপাই “প্ৰকৃত অগন-বজাৰ হাততে চিঠিখন দি দিলে। হৰকৰাৰ চিঠি আছিলিলা লাখুটিৰ ভিতৰত। লাখুটি কালি চিঠি উলিয়াই দিলত পৰ্ব্বভীয়া বকৰাই চাৰ দেখোন - চিঠিত-চহী নাই। নেধা আখৰবোৰ কিন্তু মণিৰাম দেৱানৰ; দিছে পিয়ালী বকৰালৈ; বিয়োগ আছে কৰ্ণপেঁপুৰ সিংহৰ। চলবইল, হবনাখ আৰু হবনাখৰ লগত উৰেদ মুকিয়ে দেৱানৰ এই চিঠিখনকে গইনা লৈ কেউকালে বিদ্ৰোহৰ স্তম্ভ বিচাৰিবলৈ যবিলে। পম খেদি-খেদি ভাৰোগা আৰু লগুৱাজনে ভালেমানৰ ধৰত কিৰিঙ্গী মাৰিবলৈ উপক্ৰম কৰা ভালেমান চিঠি পত্ৰ আৰু সঁজুলি হেৰা পালে।

কিৰিঙ্গীৰ হাতত আঁতৰ

ইপিনে, যেই স্বৰ্গসীপুৰ, চাহাবাদ আৰু আৰা জিন্নাত চিপাহী বিদ্ৰোহৰ চক ফুটা শুনিলে, যেই জলপাইগুৰি ৭১ নম্বৰি পট্টনে বু-বু-বা-বা কৰিবলৈ

হুব্বোণ

ধকিলে, যেই পুৰাণ-কানপুৰত “কলা আশ্ৰিয়ে” ছাহাববিলাকক গৰুহবিহা
দি মৰাব কথা ওলাল, যেই হিন্দু-মুছলমান লগ লাগি ভাৰতত থকা ইংৰাজক
সবংশে নিধন কৰিবলৈ প্ৰস্তুত হ'ল আৰু সেই প্ৰস্তুত হোৱাৰি বাতৰি আহি
অসমৰ পৰ্যন্তও গৈছিল। সেই অসমত থকা পদ্মস্বামী পাণ্ডুৰী ছাহাব-
বিজ্ঞানক কেউ কালবৰণা হুই নাৰি খেদি নিয়া হ'ল। কোনো সোমাল
গিৰ্জাৰপৰা, কোনো পলাই গ'ল, কোনো নৈৰ মাজত নাৱতে থাকিলগৈ।
কাৰো কিন্তু প্ৰাণবধ হ'বলৈ নোপালে। কৰ্মমপি হে কানপুৰ হত্যাত পুনৰা-
ভিনয় নোহোৱাকৈ থাকিল।

ভিজগড়ত থকা পহিলা নদৰী দেজুৱালী (দেশ-ৱালী) পণ্টনটোৰ
চিপাহীবোৰ বিদ্ৰোহী হৈ উঠিছিল। তাত যিটো গুৰু পল টন আছিল, তাকে
ইং ১৮৫৭ চনৰ চেপ্তেম্বৰ মাহত কন্দৰ্পেশ্বৰ বজাৰ কাৰেং লুকাইবলৈ
লুখাৰে দিছে নগৰৰ ফালে (যোৰহাটলৈ) চলাই লৈ আহিল। হ'লৰইড
ছাহাবে লগুৱা-লিখোঁচীবোৰৰ গা ভাল নহয়, কোনেও তেওঁক দেখা কৰিব
নেলাগে বুলি কৈ, শিৱসাগৰত থকা গুৰু চিপাহীৰিনিও মনে-মনে লৈ,
সিহঁতৰ লগতে যোৰহাটমুৱা হ'ল। বজাৰ ঘৰ লোৱোকা হ'ল।

কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহ আৰু বিদ্ৰোহী কন্দৰ্পেশ্বৰ আইল

কিন্তু কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহই ক'তো ইংৰাজৰ আধিপত্য অস্বীকাৰ কৰাৰ
ভংগুৱা পোৱা নগল। পোৱা হ'ব বুলি লুখাৰ-হ'লৰইড-হেনে চাহাবে
কন্দৰ্পেশ্বৰৰ কাৰেং লুকাইলৈ; তাতো একো অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ নোপালে। ভুল-
হত্যা কৰাৰো একো প্ৰমাণ নোলাল। বটীছৰ প্ৰতি বিদ্বেষ-ভাৱ
প্ৰচাৰ কৰাৰো একো উমান পোৱা নগল। চিপাহী উচটোৱাৰো চিন-
নোকাম নাই। ঘৰ লোৱোকেতে যিবোৰ চিঠি-পত্ৰ পোৱা হৈছিল, সেই-
বোৰতো বিয়োগ বা চহীৰ নাম-গোছ নাই—অথচ, সাধু কথাৰ দৰে

গোব-প্ৰথম স্বাধীনতাৰ যুদ্ধ

সাজি লোৱা হ'ল যে চহী থকা চিঠিগোবৰ ভালেমান লেখোঁতা-ধনৰ ইজিত-অনুসৰি পুৰি বা ফালি পেলোৱা হৈছিল। কন্দৰ্পেশ্বৰৰ গাভ্ৰু মোঘ এই ফেৰাই আছিল যে, তেওঁৰ ঘৰত দুপৰ নিশা মোঘ-পোঁচ মোহোৱাকৈ সোমাই, ঘৰ-বাৰী, বয়-বন্ধ লুটপাত-কৰোঁতা কেণ্টেইন দুখাৰ আৰু ডাৰোগাৰ্জিনৰ আগত 'শান্ত-শিষ্ট-সাধু' লৰাটিৰ দৰে তেওঁ লৈমান নহৈ, সিংহ বিক্ৰমেৰে গৰ্জি উঠিছিল। বয়সত ১৫।১৬ বছৰীয়া লৰা হলেও, কন্দৰ্পেশ্বৰে বিচক্ষণতাত বুঢ়া সাহিয়াল পুৰুষ মণিৰামক তেওঁৰ দেৱান বা উপদেষ্টা পাতি লব নালাগিছিল আৰু দেৱানৰ চিঠি পাই "স্বৰ্গা-দৰ্পি গৰিয়সী" ভণ্ডভূমি-উদ্ধাৰৰ উপায়-আলোচনাতো ৰোগ দিব নালাগিছিল। ধন-বন্ধ সহায়-সাৰথিৰ অভাৱ হলে মনটোও যে কোঁচ খাই থাকিব লাগে; দৈৱদুৰ্বিপাকত পৰি, শৰীৰৰ অঙ্গ কোণ্ডা হলে ইচ্ছা-আকাংক্ষাও যে কোণ্ডা হব লাগে তাক স্বটিছ জাতিয়ে গতি লোৱা সাম্ৰাজ্য বিস্তাৰৰ আইন-ধনৰ বাহিৰে জগতৰ কোনো মানৱীয় আইনে কেতিয়াও স্বীকাৰ নকৰে।

স্বটিছ সাম্ৰাজ্যবাদৰ মূল নীতি আৰু বিধান অনুসৰণ কৰিয়েই অসমত থকা সামৰিক স্বটিছ-বিখ্যাসকলে স্বাধীনতাকামী অঞ্চল, তৎকালীন "বিলোহত" নিৰ্ব্বিকাৰ কন্দৰ্পেশ্বৰ বজাক কাৰাকদ্ধ কৰিলে আৰু সিকালে কলিকতাত, তেওঁৰ মন্ত্ৰী অৰ্ধাং পৰামৰ্শদাতা মণিৰাম দত্ত দেৱানকো জালিপুৰ জেলত আৱদ্ধ কৰোৱালে।

স্বাধীনতাৰ ইচ্ছন যোগাওঁতা মণিৰাম আৰু সেই ইচ্ছনৰপৰা উত্থৰ হোৱা অগ্নিৰ উত্তাপ লওঁতা কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহক বন্দী কৰিয়েই স্বটিছ-কৰ্তৃ-পক্ষৰ হেঁপাহ নপলাল। উত্তৰ ভাৰতত বিদ্ৰোহ-মমন বিধিব নামত ৫৭ চনলৈ জুন মাহত যি ১৪ আইন চলোৱা হৈছিল, অসমতো তেওঁবিলাকে তাকেই এতিয়া প্ৰবৰ্ত্তন কৰিলে। এই আইনমতে কোনো দেশীয় চিপাহীয়ে স্বটিছৰ স্বাৰ্থপূৰণৰ বাটত বিৰোধিতা কৰিব নোৱাৰে আৰু পৰাধীন

দেশক জবীন কবিতাই কোনো জন-প্ৰিয়কৈ আঁহটো কবিতা নোহোৱে। ইয়াক যদি কোমোলাই কৰে তেন্তে তেওঁক যাকচোহী খুলি ল'ব কবি কঁচী পৰ্য্যন্ত দিয়া হ'ব।

ভিক্ৰগড়ত থকা চিপাহীবিলাক কেনেকৈ জৰী হৈ উঠিছিল, গুৱাল-পাখৰ চিপাহীয়েও তেনেকৈ কৰ্ণেঞ্জিৰি খানাব দৰ-বাৰীবোৰ পুৰি ৰংনই কৰিছিল। ভিক্ৰগড়ৰ দৰে তাৰ চিপাহীবিলাককো অইন ঠাইলৈ লৈ যোৱাত বিদ্রোহৰ গপগপনি অলপ কানটেল শান কাটি আছিল। যাক আলম লৈ চিপাহী আৰু নগিৰাম দেৱানে বিদ্রোহৰ জুই জলাই দিবলৈ ওলাইছিল, তেওঁকো ধৰি নিয়াত জগমৰ কমিছনাৰ আৰু অজ্ঞাত উচ্চ ব্ৰিটিছ কৰ্মচাৰীগৰূলে ভাবিছিল যে অসমত আৰু বিদ্রোহ হ'ব নোৱাৰে।

কিন্তু, 'হাসাম কোম্পানী', 'নেথেৰিটাঃ কোম্পানী' আৰু 'নকচাৰী কোম্পানীৰ' ছাহাব বিলাকে গনে-ধনে দৰ্শাস্ত্ৰ দি গৱৰ্ণমেণ্টক জনালে যে অসমত বিদ্রোহ ভালকৈয়ে হৈছে। বজা বন্দী হ'ল যদিও, তেওঁৰ অজুৰ আৰু নগিৰাম দেৱানৰ বিপুৱাট গোটেই দেশতে ইংৰাজৰ বিৰুদ্ধে উচচাই ফুৰিছে। বাগিছাৰ ঠিকাদাৰবোৰেও ছাহাবৰ বাগিছাত কাম কৰাটলৈ বদ্ধ কৰি দিছে।

ভূৰ্কাৰী কৰ্মচাৰীৰ বাহিৰেও জনদিয়েক কৃত্যু দেশীয় বৃহৎলান্ধ আপোন-নাৰুহৰ চাৰিবেৰৰ মাজত সিদ্ধি দি চাহকাৰবাৰী ছাহাববিলাকৰ অভিনতকে দৃঢ়তৰ কৰি পেলালে। ইংৰাজৰ দৰে তেওঁবিলাকেও দৃঢ় বিশ্বাস কৰি ললে যে পৰাধীন জাতিৰ অন্তৰত দেখাধ্বৰোহৰ অকম্পোদয় হোৱাটো মহাপাপ। এনে "মহাপাপত" পৰি উদ্ভাৱন হৈ থকা লোকসকলক হয়, কঁচি-কাঠত তোলাই, নহয়, ফাটেক দিয়াই প্ৰায়শ্চিত্ত কৰালেই দেশখন "মহাপাপী" ৰূপৰা নিস্তাৰ পাব।

বাগিছাৰ ছাহাব আৰু এই দেশীয় "দেশবদ্ধ সকলৰ" সহায়-সুচনি

গোপ-প্ৰবন্ধ স্বাধীনতা

পৰি, ওপৰত উল্লিখ্যই আৰু আইনৰ কাল ত্ৰিবিধ কৰণ হৈছে, কাল বিচাৰ হৈছে, কেম্‌ষ্টেলেট চেম্বাৰ, কেম্‌ষ্টেইন হৰবইডৰ কাল কেম্‌ষ্টেইন বীচাবে দমনচক্ৰ চকাই উজনি অসমত যুৱ ন্যক্তি থকা দেশহিতৈষীসকলৰ ওপৰত বৰে-বৰে উদ্ভিৰ নোৱাৰাকৈ বা বাবিলৈ ধৰিলে। এই সাময়িক 'হৰ্ষ-কৰ্ত্তা-বিধাতা'ৰ অনুগ্ৰহত দেশত এনে ভাৱে আভ্যন্তৰীণ কষ্ট হবলৈ ধৰিছিল যে সেই সময়ত দেশীয় মানুহৰ খিয়লাখিয়লিতকৈ হুটন-সন্ধান-সকলৰ আচৰণে হে দেশত অশান্তিৰ জুট জনাই দিছিল।

‘বাক্সোৱাৰী’ বিচাৰৰ আদালত

সুশাসন আৰু সুশৃঙ্খলাৰ মুখা পিন্ধোৱা, নাইবা, দেশোদ্ধাৰৰ ননোভাৱ সমিমূৰ কৰা আইনৰ বলেৰে ধৰাই অনা দেশহিতৈষীসকলৰ ‘বাক্সোৱাৰী অসপাৰ্ধ’ বিচাৰ কৰিবলৈ যোৰহাটত হুটা তাৰীখৰা সজোৱা হয়। তাৰে এটাত বহিছিল ১৮৫৭ চনৰ ১৪ আইন-অনুসৰি কমিছনাৰৰ ক্ষমতা লোৱা চি. হলবইডৰ আদালত। আৰু, ইটোত বহিছিল, তেওঁৰ প্ৰধান বল্লভ বৰডাৰোগা হৰনাথ পৰ্বতীয়া বৰুৱাৰ কাছাৰী। ১৮৫৭ চনৰ চেপ্তেম্বৰ মাহৰপৰা ১২ মাহ এই কাছাৰী হুটাত অজান্তী মুলুকৰ (এক্সেণ্টৰ তলত থকা মুলুক অৰ্থাৎ দেশ) আইন-অনুসৰি বিচাৰ-কাৰ্য্য চলি আছিল। তাত ১৪ আইনৰ সোধখন এই দৰেই হৈছিল :-

বিচাৰৰ বীতি

‘আজি কালিৰ পুলিছৰ দৰেই, ডাবোগাখনে লেখাপটামলা বা কথকি মানুহ বাতৰকেই ধৰাই অনাই, তেওঁক কাছাৰীত পিৰ কৰোৱাই সোধে, “পিছে দেও, তুমি এতিয়া সাক্ষী হোৱা নে, আছাৰী হোৱা? অৰ্থাৎ তুমি মণিৰাম দেৱান আৰু পিয়ালী বৰুৱাৰ বিৰুদ্ধে সাক্ষী হোৱা নে, নাই তুমি নিজেই তেওঁবিলাকৰ ঘড়মুহুত ৰোগ দিছোঁ বুলি সৈ কাঢ়া? ডাবোগাৰ এনে

হলবইড

অনুকমিট প্ৰৱৰ্ত্তন শৰলোৱেই তেওঁ লাপি থাকিবলৈ বাধ্য হৈছিল। সৰলোৱেই ‘আমাৰ সাত পুৰুষক নবকত পেলাই নকলা কৰা কৰ নোৱাৰে’; দেউতাব যি ইচ্ছা তাকে কৰক’ বুলি অজান্তী মুলুকৰ আইমৰ শাললৈ দৃঢ়ভাৱে নিজৰ-নিজৰ সুৰচোৰ্হঁত আগবঢ়াই দিছিল। ডেউবিলাকক জব্দপাত্ৰ আছামীকপে অভিযুক্ত কৰি কমিশ্যনাৰৰ আদালতলৈ চালান দিয়া হৈছিল।

হলবইডৰ পকৱাই পোতা মন্ত্ৰিক

কোনোবাই যদি হলবইডৰ বিশ্বাসী বন্ধু ডাবোগাজনৰ বা পাছবজনৰ লগত উমেদ মুকিৰ হৃদয় কোমলাৰ পাৰিছিল, তেওঁৰ প্ৰাণ বক্ষা হৈছিল। যি নোৱাৰিছিল তেওঁ তপত খোলাৰ হাত সাৰি পকা-আঙ্গঠাৰ জুইত পৰিছিলগৈ। সিমানজো, ভালেমান অভিযুক্ত ইতৰ মাহুহে হলবইড ছাহাবক কাতবন্দ হৈ জনাইছিল—তেওঁ যেন ধৰ্ম্মবিচাৰ কৰে। হলবইডে কিন্তু তনোময় স্বৰ্দ্ধি ধৰি ‘We’ll hang you first, try you afterwards’ অৰ্থাৎ ‘আগে কাঁচী, পিছৰি বিচাৰ’ বুলি একেআষাৰ সুৰাস্তৰ কঁপোৱা ডেকাহিৰে তেওঁ-বিলাকক কঠোৰ ‘ও বিহি কাতৰ অন্তৰোধৰ ওপৰত পৰন্তু কুঠাৰ বহুতাই-ছিল।

এনেকৈ পকৱাই-পোতা মন্ত্ৰিকৰ দ্বাৰাই পৰিচালিত ব্ৰিটিছ সাম্ৰাজ্যৰ প্ৰতিনিধি এজনে মণিৰাম-পিন্নালীৰ লতা-পতা সাম্ৰকেই ধৰাই অনোৱালে।

বিত্ৰোহৰ বহিষ্ঠ বা-দিও ভাগকল

অৱশ্যে, তাৰ তিতবৰ ভালেমানকে এৰি দিয়া হল। কিন্তু, বিত্ৰোহৰ বহিষ্ঠ বা-দিওঁতা মণিৰামৰ সোঁহাত পিন্নালী বা মহেশচন্দ্ৰ গাভৰুমেলায়া বৰুৱা, বাহাদুৰ গাওঁলুকা ধনিকৰ, দুতিৰাম বৰুৱা চিৰন্তাদাৰ, মৰঙ্গীখোৱা গোহাঁই, নীলকণ্ঠ চোলাধৰা কুকন, লুকী পেনচোৱা বৰুৱা, গণেশচন্দ্ৰ কাইথ বৰুৱা, মাহাৰাম নাজিব, কমলা চাবিজীয়া বৰুৱা, নাৰায়ণ বৰবৰা, উমাকান্ত শৰ্ম্মা,

মুখ্যৰ কোঁচ, কৰ্মৰূপ আলি আৰু এওঁলোকৰ লগৰীয়া ৩০ জনৰ বিষয়ে চোৰাংচোৱা-কৰ্মচাৰীসকলে স্বৰ্ণ আৰু স্বৰূপ আভিৰূ কৰা বিস্তৃত সাক্ষী ভাৱে অংগ গ্ৰহণ কৰাৰ চাক্ষুৰ প্ৰমাণ সংগ্ৰহ কৰি নিলে।

ওপৰোক্ত আদালততেই এওঁবিলাকৰ বিচাৰ আৰম্ভ হল। প্ৰথম জগৰীয়া বুলি ঠাৱৰ কৰা অভিযুক্ত লোক কলপেশ্বৰ সিংহক আগতেই আলিপুর জেললৈ পঠিওৱাই হ'ল। সেই কাৰণে, দ্বিতীয় আছামী মধুনাৰ কোঁচেট এই আদালতৰ বিচাৰত স্বদেশ প্ৰেমৰ বাবে ৭ বছৰ কাৰাদণ্ডৰ পাত্ৰি নহ'ল। তৃতীয় আছামী হল পিয়ালী বৰুৱা বা মহেশচন্দ্ৰ গাভৰুমেজীয়া বৰুৱা। চতুৰ্থ জন আছামীয়েই হল মণিৰাম দেৱান—ধৰাধাৰত যাব চিন-চাক নথবলৈকে ব্ৰটিছ-শাসন-মন্ত্ৰৰ মূৰপৰা ভৰিলৈকে সকলোৱেই বিশেষ ভাৱে উৎপৰ আছিল।

বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা মণিৰামক আলিপুর জেলত আৱদ্ধ কৰাৰ পাছতো দেখা গ'ল যে বিদ্ৰোহৰ উপশম হোৱা নাই; প্ৰায়বোৰ মানুহেই বজাৰ লগত সহযোগিতা ৰাখি অকল চিপাহীবোৰক হে যে বিদ্ৰোহী হ'বলৈ উচঠাট কুৰিছিল এনে নহয়, সঁচা সঁচিকৈয়ে সাধাৰণ মানুহৰ মতি-গতিও বিদ্ৰোহৰ বালে নাল খুৱাই নিছিল।

গোৰা-পৰ্ণটনৰ ফৌজ গোটাদিয়েক নহলে, অসমত ওৰা পতা বড়মন্ত্ৰ দমাৰ নোৱাৰি—এই বুলি গাৱলীয়া বাইজৰ লগত ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক থকা ষাগিঙাৰ ছাহাৰবিলাকে বঙ্গদেশৰ দলনীয়া লাঠি হেলিঙে ছাহাবলৈ লেখাত, লাটে বিদ্ৰোহ দমাবলৈ ২০০ গোৰা চিপাহী জাহাজেৰে অসমলৈ পঠিয়াই দিয়ে। সেই চিপাহীবোৰৰ স্বাস্থ্যৰ “চুপাৰিছ” কৰি আহিছিল আগাম চী কোম্পানীৰ ডাক্তৰ স্কিপটন (Dr. Skipton.) ছাহাবে। চিপাহী-ফৌজৰ লগতে ১৮৫৭ ছালৰ ৩১ ডিচেম্বৰ তাৰিখে মণিৰাম দেৱানকো পঠিয়াই দিয়া হ'ল বোৰহাটত স্বাধীনতা-স্বাৰ্থৰ “পুৰস্কাৰ” লবলৈ।

স্বকবীণ

ইপিনে, যোৰহাটত দেৱানৰ ইজিতত চলা বড়বন্দকাৰী-সকলৰ বিৰুদ্ধে বিচাৰৰ ভেকোভাৱনা চলিছে। ১৮৫৮ চনৰ ৩০ জানুৱাৰীত নৰুৰাম কোঁচৰ আৰু ৯ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে পিয়ালী বৰুৱাৰ বিচাৰ হৈ যায়। বিচাৰত, ২৬ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে চৌ আনিত সকলোৱে দেখাকৈ পিয়ালীক কাঁচি-দিবলৈ বাধ্য কৰা হয়। এনেতে বৰিবাৰ দেৱানক অন্য জাহাজ বহুগড় বাটত (গেজা-বিলত) লাগিলহি। তেওঁক আনিবলৈ দিছে নগৰত থকা বজা-শুল্ক কাৰ্য্যেণ্টিত বন্দীকৈ ধোৱা হল। সেই বন্দীশালতে কাঁচীৰ বলি পিয়ালী বৰুৱাকো সুমুৱাই ধোৱা হৈছিল। দেৱানক যোৰহাট পোওৱাৰ পিছদিনাই, অৰ্থাৎ ২৩ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখেই (১৩ ফাগুন, ১৭৭৯ শক) তেওঁক ডাৰোগাৰ কাছাৰীলৈ নিনি পোনে-পোনেই হলবইডৰ আদানতলৈ লৈ যোৱা হল। তাত সেই দিনাই বিচাৰৰ ভেকোভাৱনা তৰি সিদ্ধান্ত কৰা হল যে নৰিৰাম দেৱানে ৰাজবিদ্ৰোহ কৰিছে। সেই বাবে, তেওঁক ১৮৫৮ চনৰ ২৬ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে কাঁচি-কাঠত ডুলি মৃত্যুদণ্ড দিব লাগে।

ওপৰোক্ত বায়কে বা সিদ্ধান্তকে কমিছনাৰৰ চং পিন্ধা হলবইডে শিৱসাগৰৰ মেজিষ্ট্ৰেট আগন্ত বহা হলবইডলৈ পঠালে অৰ্থাৎ তাকেই বন্দকৰ মুখা পিন্ধি ডাকঘৰ বাৰ বান্ধি দিলে। এনে বাৰ অক্লুসৰি ১৮৫৮ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহৰ ২৬ তাৰিখে বা তাৰ আগেয়ে পিয়ালী বৰুৱাকো কাঁচি-দিবলৈ হুকুম কৰি ধোৱাই আছিল। বৰিবাৰ দেৱানকো এতিয়া সেই তাৰিখেই প্রাণদণ্ড কৰাৰ আদেশ হলত ছমোকো একেলগেই কাঁচি দিয়া স্থিৰ হল।

দেৱানৰ অন্তিম-উপদেশ

আগন্ত মৃত্যুৰ বজাৰাত বাতৰি পাইও নৰিৰামৰ মন কিঞ্চিত্তানো বিচলিত নহল। বৰং 'অম্বিলে মৰিব লাগে'—এইটি সত্যকে গাৰোগত

গোব-প্রথম দ্ব্যর্থীভাষ্য

কবি প্রশান্ত ভাৱে ভগৱন্তৰ চৰণত আত্মসমৰ্পণ কৰিবলৈ যাগিল। তেওঁৰ
মন আৰু পক্ষেস্ত্ৰিয়ৰ মাজে দুৰ্ব্বাদল চকল সংগ্ৰাম চলি থাকোঁতে, সেই
শিনি সময়ত, তেওঁক যি চাবলৈ গৈছিল, তেওঁমিলাকেও তেওঁৰ অন্তৰৰ
নিভৃততৰ কোণত দয়া-ক্ষমাৰ এখনি ক্ষত নদী বৈ থকা দেখিবলৈ পাটছিল।
ফাঁটীৰ আগমিলা পুতেক এজনে চান্দলৈ বাওঁতে সেৱানে পুতেকক এই
বুলি প্ৰবোধ দিছিল—কাইলৈ এই নম্বৰ দেখা এৰা পৰিব। সেইবাবে
তহঁতে একো বেজাৰ নকৰিব। তহঁত ভাই-ককাই কেউটি মিলা-খীতিৰে
থাকিব। চেংলুং আৰু চেনিমবা বাগিছা দুখনকে সোণৰ গজ বুলি ভাবিব।
নেচৱাক অৰ্জুনৰ গুৰিৰ বাটিখিনি দিবি। ম'ৰা চৰাই দুটা ৬খানহাবাৰ
ঠাইলৈ (দক্ষিণপাট সত্ৰলৈ) পঠিয়াবি। আঘোণী আৰু লুন্‌বী-হঁতৰ
পৰিয়ালটোক আগলৈকে নেৰিবি। মোৰ দুখ বটা মানুহক কেতিয়াও
বিশ্বাস নকৰিব। এই ৰূপে, আপোনজনৰপৰা চিৰকালৰ লিমিত্তে বিদায়
লৈ ফাঁচি-কাঠত উঠি অকালন মৰণৰ কাষ চাপিবলৈ দেৱান সত্ৰম হৈ
থাকিল।

୧୭୭୭ ଅକ୍ଟର ୧୬ କାଞ୍ଚନ

তাব পিছত, দিনটেক তিনি দিন, বাতিলক তিনি বাতি অনন্তব যুক্ত
 নীল গল। সম্ভবতঃ, সেই-দিন বাতি কেটে। তেঁওঁ উজাগবে খাৰ্কেটেই
 মৌ-ছোনে বাতি পুৰাইছিল। শুক্লপক্ষ অশ্বিনী তিথিব বাসন্তী পঞ্চম
 লাহে-লাহে নিশ্চয় হৈ আছিল। ১৭৭৯ শকৰ ১৬ কাশ্বনৰ চতুৰ্দশী তিথিব
 (২৬ ফেব্রুৱাৰী) তৰুণ তপণে পূৰ্ণেকণ দিলেহি। আনকাল অকণ-
 ক্ৰিয়ণে দিগ-দিগন্ত প্রকাশ কৰে। সেই দিনাৰ অকণত চোপণে বৰনৰ
 ছাটি। এনেয়ে গোবা চিপাহীৰ পাশৰিক অন্ত্যাচাবে সকলোকে ধৰহবি
 কামান কৰি থৈছে, তাতে আকৌ প্রকৃতিৰ এনে অস্বাভাৱিক ভয়সাজ

মুহূৰ্ত্তক.

অন্তৰ্ভা। নকলোৱে নম ন-বৰো ন-ভৰো—কলৈ-বাক-কি-কবিন লাগি আছে।
এবে আশীয়া বেলিটি দিহানেই ওপৰলৈ উঠিছে সিনানেই কাঁচি-আয়োজন
কৰিবৰ হবলৈ ধৰিছে। আগবেপৰা, অৱশ্যে মণিৰাম-শিয়ালক কাঁচি দিবলৈ
নকলো সাজ-সঁজুলি—আহিলা-পাতি সংগ্ৰহ কৰি থোৱাই হৈছিল।

কাঁচিদিয়া ঠাই আৰু কাঁচি-শাল

পুন্সৰ সিংহৰ পুতেক, কলপেৰৰ সিংহৰ পিতৃদেৱেক কামেশ্বৰ সিংহই
নতুন ঘৰ সাজিবলৈ শিঙাৰ কাঠৰ খুঁটা অনাট খেছিল। বুঢ়াগোহাঁইৰ
টোলৰ পিনে, টোকোলাই নৈৰ পছিম পাৰত, কুৱঁৰী পুখুৰীৰ পূবে, গড়ৰ
আলিৰ দক্ষিণ (আজি-কালি থকা নৰ্মাল স্কুলৰ পূবে, গৰু-পাউণ্ডৰ ওচৰত),
এতিয়া সেই খুঁটাকে আনি যোৰ পাতি দুয়োৰ খুঁটা পোতা হল। খুঁটা
কেইযোৰক কঁতৰা বেন কৰি মাজত আমল-শালৰ দৰে এডাল চেৰী-ডাং
ছিলে। তাৰ সোঁ-মাজত খোলনি বিহা দি ওপৰতে কাঁতৰিৰ দৰে এডাল
কাঠ বহুৱাই, কাঠৰ দুয়ো মূৰে দুডাল দীঘল চোঁচনী বা চিপজৰী লগালে।
বীৰাই চাওডাং বুলি জনমতৰ ফাটেক থোৱা চেনিমৰাৰ এটা কাটেৰিয়াল
আছিল। তাৰ হতুৱাই এসেৰ মুগা স্তূতাবে সেই দুডাল কাঁচি-জৰী
বটোৱাই লোৱা হল। কাঁচি-শালখন ঠিক ৪ অক্টোৰ দৰেই সজোৱা
হৈছিল। কাঁতৰী ডালৰ মূৰৰ পোনে মাটিৰ ওপৰত দুফালে দুখন চাং
সজালে। চাঙৰ চাৰিটাপিনে এনে ডাৱে বেৰা দিয়ালে যেন ভিতৰত
কি আছে কোনেও নেদেখে। চঁচালি পাৰি চাংখন সৰালকৈ থোৱা হল।

কাঁচীৰ দিলা

ৰাতি পুৱাল। ২৬ কেজুৱাৰী আহিল। পুৱাবেপৰা কাঁচি-শালৰ
চোপাশে গেৰাজে গেৰাজে চিপাহী-বৰকণ্ডাজবোৰ ভাগে-ভাগে শাৰী পাতি কানত
বন্ধুক লৈ থিয় হৈ ব'লহি। সিহঁতৰপৰা অলপ আঁতৰত গোৰা পঠনৰ
চিপাহীহঁতে বন্ধুক-চাপীন্দ লৈ চহল দি কুৰিবলৈ ধৰিলে। এনে চক্ৰবেহৰ

কাৰিৰ শিলে, শিলপুত্ৰ, দেৱাল-নিৰ্মাণ সাধুৰ আচিহ্ন পৈছে। বংগুৰ, গোলাঘাট, নাছৰীৰপৰাও কাৰু আৰু মিহি পাবৰ (বোৰহাটৰ) আৰু-পুনৰিত হৰাদুৱা লগাইছে। কোনোৱে হিমানুৰ ধুনি কান্দিছে। কোনোৱে হাঁহুনিয়াহ কাঢ়িছে, কোনোৱে আকৌ দেৱালৰ খুন্দা সহিব মোৱাই কাঁচী চাবলৈ আহি উভতি নিজৰ ঘৰলৈকে গৈছে। ইপিনে বেলি উঠি ৮ দণ্ড বাৰোঁ-বাৰোঁ হৈছে, অৰ্থাৎ ৯ মান বাজিছে, এনেতে,

কাঁচি-কাঠৰপৰা দেৱালৰ বিদায়ান্তিক।

দিলৈ কোঁঠৰ ছাউনিৰপৰা মণিৰাম পিয়ালীক উলিয়াই অনা হল। দুইবোৰ কঁকালত শিকলিৰে ছোটাপাতি বন্ধ। তেওঁবিলাকৰ আগ-পিছে বৰকণ্ঠজ ৰচিপাহী। তেতিয়াও মণিৰামৰ হাতত কপৰ ধোঁৱাখোৱা, মন 'প্ৰফুল্ল'। চিপাহীয়ে দুইকো সাছনি আৰু ফাচিদিয়া ঠাই পোৱালেহি। কাঁচি-চাওৰ ঠাঁতিতে হলৰইড, বিজ্ঞান, বিচাৰ্ভছন, নকচাৰী-আলানকোম্পানীৰ আৰু নেবেৰিটো বাগিছাৰ কেইজনমান ছাত্ৰাৰে মনৰ স্তৰেৰে চলেউ হ'পি-চ'পি বহি আছে। কৰ্তব্যপৰায়ণ হৰনাথ পৰ্বতীয়া বৰুৱা ডাবোগাও তাতেই খোজ চলাই আছে। তেওঁবিলাকৰ সাক্ষাতে, মণিৰাম-পিয়ালীৰ মাজ মোকোলাই দি আকৌ জুয়োবোৰ এখন-এখন হাত জুঁটি পেলালে। এই দৰে হাত বাধি, তেওঁবিলাকক বৰশীৰ পোন-পোনে তলি ধোৱা পাছফালে চাওৰ ওপৰত তুলিলেগৈ। তাতে হলৰইডে শিৱসাগৰৰ মেজিষ্টেট কপে, কনিষ্ঠনাৰ হৈ বহোঁতে দিয়া তেওঁবিলাকৰ কাঁচীৰ আঙাপত্ৰ দুখন ইংৰাজী আৰু বঙলা ভাষাৰে পঢ়ি শুনালে। পত্ৰত লেখা আদেশ শুনি ক্ষেত্ৰক বান বেলি জুয়ো নিটাল মাৰি থাকিল। দেখানে তেওঁৰ ধোঁৱাখোৱাটিত হোঁপা জুটামান মাৰি ললে। তাৰ পিছত, ধোঁৱাখোৱাটি ডাবোগাৰ হাতত দি, হাত-কেৰী অৱস্থাতে থিয় হৈ চাওৰপৰাই সমুৱৈত প্ৰজ্ঞানকলনৈ চাই এই বুলি কথা বুজিলে,

হুৰকীৰ

‘হে প্ৰজাসকল ! মই বিশ্বাস হৈ থাকোঁতে যোৰপকা জোমালোকে অপেক্ষ
হুখ-বেজাৰ পাইছিল, সেই সকলোবোৰ এনে সময়ত জোমালোকে, কনা দিব
লাগে ।’

এনেতে, ফাঁচি-চাঙৰ চাৰিওফালে পহৰা দি থকা গোঁবা দ্বাৰা বৰকণ্ডাজ
চিপাহীয়ে জাঁয়ে জাঁয়ে হিলৈ মাৰিবলৈ ধৰিলে । কেউপিনে কোচাল, লাগি
পৰিল । খাৰ-বাকদৰ ধোঁৱাই আকাশ ছানি পেলালে । হিলৈ-মাত নিজম
পৰিলত, সেই ধোঁৱা-কোঁৱাৰ মাজতে দুফালে দুটা কাটেকিয়াল চাঙৰ

সকলো শেৰ

ওপৰলৈ উঠি মণিৰাম-পিয়ালী দুয়োৰে মূৰত ক’লা টুপী পিন্ধাই, চকু-মুখ
চাকি, ষাঁটিকাত ফাঁচ-বৰনী লগাই নামি আহিল । পাছে, বীৰাই চাওভাঙে
উচালিখন দাঙি ফাঁচি-জৰীত টিপ দিলেহি । যেই টিপ দিলে, সেই মণিৰাম-
পিয়ালীৰ জীয়া শৰীৰ মৰা-শ হৈ তললৈ পৰি গল ।

‘‘ভাগিগল বীণখনি ভিগি গল তাঁৰ
বৈ গল অৱশেষ অমিয়া জোকাৰ ।’’

আগ-বেলাৰপৰা সাজ লাগি-মবালৈকে সেই নম্বৰ দেখা হুটি তাতে পৰি
থাকিল । মাটিতেই মণিৰামৰ দেহা মলজি গল । জননাগক মণিৰাম
দেৱানৰ মৃত্যুত ভনগণে গাবলৈ ধৰিলে,—

‘‘চালত মলজিলে
চালে দৈ কোনোৱা,
কেকেলিত মলজিলে লোণ
মাটিত মলজিলে
মণিৰাম দেৱান হৈ
নেকান্দি থাকিব কোন ?’’

গোৰা-প্ৰথম ভাৰীভাৰ কুঁহী

বসন্তৰ আশ্বিনত “বিবিধ কিৰণে বেগ মৰকত গিৰি হৈ থকা অসম দেশখন
মণিৰাম-পিয়ালীৰ কাঁচীত জিলী-বা কোম্বা-কা হৈ পৰিল। ধৰে-ধৰে শোক
উথলোৱা বাগিণী বিস্তাৰ হল। শিপিনীৰ যঁতৰত শলা লুহুৰা হল। উত্তৰ
লক্ষ্মীপুৰৰ বঙাটোৰ পাৰত সাদিন-সাত-বাতি একেবাৰে জুই লাগিবলৈ
ধৰিলে, আকাশত নেজাল তৰা ওলাল। “কুকুৰে চাং বগাবলৈ ধৰিলে।”
কাকতি-কৰিঙ্গে দেশ ছানি পেলালে। বঙা টুনীৰ (গোৰা চিপাহী)
অত্যাচাৰত ঘোৰহাট জুই-হাট হল। শোক আৰু পাণ্ডিত্য অত্যাচাৰত বেগ
জয় পৰিল।

এওঁবিলাকক ফাঁচি দিয়াৰ পাছতেই স্বদেশোদ্ধাৰ যন্ত্ৰত দীক্ষা লৈ,
“বাইজেই বজা, জ্ঞাতিয়েই গজা”ৰ প্ৰতিগৃহীত প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ যি সকলে
দৃঢ় সংকল্প কৰিছিল সেই সকলকো হলবইডে নানান ৰূপে দণ্ডিত কৰিলে :

চাৰিঃবজা কন্দৰ্পেশ্বৰ সিংহক আলিপুর জেললৈ পঠিয়ালেই, মধুৰাম
কোঁচক ফাটেকত খলে, নীলকন্ঠ চোলাধৰা ফুকন, মায়াৰাম নাজিৰ, কমলা
চাৰিঃজীয়া বৰুৱা আৰু নাগাপুৰ চেতীয়াৰ লুকী শেনচোৱা বৰম্ভাক
কলীয়াপানীলৈ মেলিলে, গণেশচন্দ্ৰ বৰুৱা, নাৰায়ণ বৰবৰা আৰু
উমাকান্ত শৰ্মাক শিৱসাগৰত অৱৰুদ্ধকৈ খলে, মৰচীপোৱা গোহাঞি আৰু
কলীয়াপানীলৈ নিঃৰাসন কৰিলে ; ছেৰ ফৰ্দ্দু
আলি আৰু ছেৰ বাহাদুৰ গাওঁবুঢ়াক (বাহদিল) বন্দীশালৰ দণ্ড দিয়া
হল।

দেশৰ ধৰণী আৰু সমাজৰ মুখিয়ালসকলক এইদৰেই প্ৰাণে বধ কৰি,
কোনোক শাস্তিবন্দী কৰি, কোনোক বিবিধ প্ৰকাৰে নিৰ্যাতন ভোগাই
বঢ়িছ ছৰকাৰে দেশজুৰি ভীষণ হলন্তুল লগাই দিলে। শাস্তিৰ নামত
কেৱল অশাস্তিৰ জুই জলিল। ধৰেধৰে কান্দোনৰ উৰ্শি উঠিল। বল
ঘাৰ, চল তাৰ। পৰাক্ৰমী পাণ্ডিত্য অসম বলে স্বৰাজ্যস্বধৰ্ম্ম-সুহা দলি

দুৰ্ভাগী

পেলানে । কৃতজ্ঞতাশূন্য একতা, উন্নৈহতীয়া একাধতা, চকুৰাল পৰ্য্যবেক্ষণ,
কণাশ্ৰুযুক্তিৰ অন্তৰ আৰু দ্বিৰ, লক্ষ্যহীন, দুৰদৰ্শিতাই অসমীয়াৰ দুৰ্ভাগতা ।
ইয়াৰ ওপৰতে “মুণ্ডে তৰি” দিবলৈ প্ৰথম প্ৰচেষ্টা হৈছিল—সদৌ ভাৰত-
জোৰা পোন-প্ৰথম স্বাধীনতা-সংগ্ৰামত । “বলবন্ত কালচক্ৰ” লগতে
৪টিছৰ দমনচক্ৰই আগবঢ়ুৱা কেইজনৰ আগচোঁৱা ফাঁচি-কাঠত পিহি
পেলানে । নল বনি ওলোৱা গজানিলে সেই অসম্পূৰ্ণ কাম সম্পূৰ্ণ
কৰিবলৈ পৰি থাকিল । শস্ত্ৰ-শ্ৰামলা অসম-ধৰিত্ৰীৰ বুকুত বিপুল অৰ্থ-
সম্পদৰ অমন্ত আৰুৰ তজ্জাৰহাত তল পৰি আছে । পূৰ্ণ স্বাধীনতাৰ অতৃপ্ত
বাসনাতে ভেইপুৰিখকা আমাৰ ডেকাশক্তিয়ে সেই সম্পদৰ সঁজাল ধৰাবই
ধৰাৰ । ‘১৮৫৭ ছালৰ’ পৰা অগতত হেজাৰ-বিজাৰ বৃন্দাবন পুৰি ছাই
হল, হেজাৰে-বিজাৰে হাঁহিলে-মাতিলে, হেজাৰ-বিজাৰ নব-নাৰী চিৰকালৰ
নিমিত্তে শ্ৰেয়ঃপ্ৰাপ্ত হল । অৱশেষত, পাপৰ প্ৰায়শ্চিত্ত স্বৰূপে বাটীছ জাতিৰ
হৈ লৰ্ড মাউণ্টবেটেনে কাভুৰ্বাদে বিনতি কৰিলেহি—অতীতক পাহৰি
পেলোৱা ।

অত্যাচাৰ পাহৰিব পাৰি । সস্তাপ কি কলৈ যায় ? মি মণিবানে
স্বাধীনতাৰ পৰিকল্পনাটি পোন-প্ৰথমেই আটটি লয়, সেই মণিবানৰ কাৰ্য্য-
কল্পনালোবক নো অসমীয়াই কোন সন্তে পাহৰে ? সেয়ে হে অজিও
সকলোতে পুতিবিনতি হৈছে,

“সংসান যু জব ৱাই

শুনৰ সকাম নাই

উদ্ভি-পৰি যু জা সৱে

কৰি প্ৰাণপণ ।”

“অৰণ্যোদই”

পাটকায়েদি ঋষ্টধৰ্ম্মৰ বাণী প্ৰচাৰ

অসমীয়া ভাষাৰ পোন-প্ৰথম আলোচনী আৰু বাতৰি-কাকত “অৰণ্যোদই।” ই আমেৰিকান্ বেপাৰী মিশ্যনৰ ঐতিহাসিক ১৭ন। এশ বছৰৰ ওপৰ হৈ গ’ল, তথাপি অসমীয়াই ইয়াৰ নাম পাহৰিব পৰা নাই। উক্তনি অসমত, ‘অসম-বস্ত্ৰ’ দিনলৈকে বাতৰি-কাকত হৈছিলেই মাত্ৰহে ‘অৰণ্যোদই’ বুলি চাবলৈ ওলাইছিল। “অৰণ্যোদয়ে” অসমীয়াৰ ৰাজত জ্ঞানৰ পোহৰ বিলালে, গোটি-গোটি হৈ থকা লেখা-পঢ়া-স্বৰ্ণা শিক্ষিত মানুহখিনিক একেগোটি হবলৈ শিকালে আৰু অসমীয়া ভাষা যে এটা ভাৰতৰে স্নকীয়া স্বতন্ত্ৰ ভাষা তাক প্ৰতিপন্ন কৰিলে। তদুপৰি, ‘অৰণ্যোদই’ ছপাখানাই অসমীয়া মানুহক দণ্ডবী কাম, আখৰবঢ়া কাম আৰু গাঁচত আপবকটা কাম শিকালে।

তেতিয়া ইংৰাজী ১৮৫৬ চন। ইংৰাজৰ আশ্ৰয় অন্ৱৰ ব-ত মানৱ দিনৰ অন্ত পৰিল। ক্ৰমাৎ দেশখন স্তম্ভিত হৈ আহিছে নাত্ৰ। অংহিব-যাবলৈ বেল-জাহাজ নাই, বাট পথো দুৰ্গম—ঘটন্য অৰণ্যোদই ভৰা ; লেখা লেখি কৰিবলৈ ডাকঘৰ নাই, এণ্টাইনপৰা আন এণ্টাইলৈ যাবলৈ হ’লে হাঁহ-পাব মাৰি এদনীয়া হৈ ওলাই যাব লাগে। আমাৰ দেশৰ ভিতৰত এই অৱস্থা ; বিদেশৰপৰা অহাযে কিমান কঠিন, তাক ভাবিবই নোৱাৰি। সিমানতো, দেশজয় কৰাৰ নিচিনা উচ্চ আকাংক্ষাই মনত ধেতিয়া পিতাপি লয়হি, স্থিতিৰ দূৰত্ব, ভাবৰ ব্যৱধান আৰু বিপদ-বিধিনিৰ দৃষ্টি সকলো সমান হৈ যায়। সাত-সাগৰ-তেব-নৈ পাৰ হৈ বৃটিচ জাতিয়ে যেনেকৈ ৰাজনৈতিক

দুৰবীণ

জয় কবিলৈ লগত আশ্বেয় অস্ত্র লৈ আহিছিল, (পৃথিবীৰ এক প্ৰান্তবৰণা আমেৰিকাৰ পাছুৰীসকলেও তেনেকৈ জগত জয় ক'বিলৈ লগত মোহিনী অস্ত্র যীচু খৃষ্টৰ প্ৰেমৰ বাণী লৈ আহিছিল।) এই আধ্যাত্মিক জয়ৰ প্ৰেৰণাত পৰিয়েই ইং ১৮৩৬ চনহেঁচন কালতো পাছুৰী বেভাৰেণ্ড কন'ৱ আৰু তেওঁৰ মেমে পাটকাইৰ নিচিনা পৰ্ব্বতো হেলাবঙে পাব হৈ আহি ভয়ে-ভয়ে অসমৰ তালু শদিয়াত যীচু খৃষ্টৰ পুণ্যপ্ৰেমৰ শত্ৰুত ফুঁক দিব পাৰিছিল।

আমেৰিকাৰ বষ্টন নগৰবৰণা কেনেকৈ যে আহি তেওঁবিলাক শদিয়া পাটছিলহি, তাবিলৈ তস্মান্ খাব লাগে। ২০ বছৰ বয়সতে অনিভান টমাছ কটাৰে তেওঁৰ বৈশীয়েক হেৰিয়েট ন' কটাৰেসেতে ওপজা-ঠাই লেকিংটন এৰি বৰ্মাত ছপাখানাৰ কাম কৰিবলৈ আহে। লগত এটি কলৰ ছপাখানাকে সঘল লৈ তেওঁবিলাকে ১৮৩১ চনত বষ্টন নগৰ এৰে আৰু এৰছৰ ম'নৰ মূৰত মৌলসেনত থাকিবলৈ লয়হি। তাৰ পিছত, কটাৰ-যুগল বেঙুনলৈ যায়। বৰ্মা বজাই ছপাখানা চাবলৈ হেঁপাথ কৰাত দুয়ো তাক লৈ আভালৈ যাত্ৰা কৰে। এই যাত্ৰাত তেওঁবিলাক ভোকে-পিষাহে জৰ্জৰিত হৈ গৈছিল। নাৱত উঠি বেঙুনবৰণা গাত পাওঁতে ৪৩ দিন লাগিছিল। বাটত ডকাইতে নাওখন বেৰি-বেৰি ধৰিছিল। ককণামুগ পৰমেখনে কপা কৰাত হে সাৰি আহি বৰ্মা-বজাৰ আগত উপস্থিত হব পাৰিছিল।

বজাৰ তালৈ তেওঁবিলাক আহিল। আহি, বজাক ছপাখানাৰ কাম কৰি দেখুৱালে। বজায়ে বৰ সন্তোষ লাভ কৰিলে। কটাৰদ্বয়ে প্ৰচাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে :—

১। দুখীয়াবিলাক ধন্য, কিয়নো, স্বৰ্গৰাজ্য তেওঁবিলাকৰ হে। অৰ্থাৎ দুখীয়াই হে সদায় স্বৰ্গত থকা ঈশ্বৰক স্তব্ধি পৱিত্ৰ মনেৰে থাকে। কিন্তু ধনীয়ে ঈশ্বৰ-চিন্তা কৰিব নোৱাৰে। কাৰণ তেওঁবিলাকৰ অসুখ ধন-বস্তুৰ অহঙ্কাৰত বন্ধনি হৈ থাকে।

অকাব্যকই

২। গোকাতুববিলাক ধন্য ; কিয়নো তেওঁবিলাকে শাসনা নাভ কৰে ।

৩। নত্ৰ হৈ ফুৰাবিলাক ধন্য ; কিয়নো তেওঁবিলাকেই পৃথিবীৰ অধীশ্বৰ হব ।

৪। সত্য বন্ধাৰ কাৰণে যি সকল ব্ৰতী, সেই সকল ধন্য , কিয়নো, এদিন-নহয়-এদিন সেই সকলৰ দাবী পূৰণ কৰা হব ।

৫। খান অস্তৰ নিৰ্দ্ধন তেওঁ বন্য , তেওঁন লোকে ই দেখিবলৈ সম্ভাভ কৰে ।

৬। ষাণ্ডিহাপন কৰোঁতাসকল ধন্য , কিয়নো তেওঁবিলাকৰ চৈশ্বৰ্য সন্তান বুলি কোৱা হয় ।

৭। সত্য আৰু ধৰ্ম্মৰ নিমিত্তে যাক অভিযুক্ত কৰা হয় তেওঁ ধনা ; কাৰণ, স্বৰ্গৰাজ্যখন তেওঁৰ নিমিত্তেই আছুতীয়াতকৈ খোৱা আছে ।

৮। যিবিলাকে ইষ্ট-মিত্ৰৰ নিমিত্তে লোকৰ গালি খায়, শাস্তি ভোগ কৰে আৰু সৰুৰো অন্যায পাত্যাচাৰ অম্মানবদনে যন্ত ৱেন তেওঁবিলাক ধনা ।

৯। আনন্দ কৰা, আনন্দত উৎসুক হৈ উঠা—মান, এই পৃথিবীৰ প্ৰাণাত্মকেও স্বৰ্গৰ পুৰস্কাৰ অধিক নহান ।

১০। তোমালোকেই পৃথিবীৰ লোণ, তোমালোকেই পৃথিবীৰ পোহৰ, তোমালোকৰ পোহৰ এনে ভাবে প্ৰকাশ কৰা যাতে সেই পোহৰত মানুহ তোমালোকৰ সত্য বৰ্ণবিলাক দেখে আৰু তাকে দেখি, স্বৰ্গবাগী পিতৃভাৱে যেন মনত পৰে ।

ওপৰত উল্লেখ কৰা বাগীত তোন গৈ হঠাতে এজন ফুসী (বৌদ্ধ-পুৰোহিত) পৃষ্ঠান হন । তেতিয়াটোকে ৰজাৰ একো ভূৰ্ত্তসেই নাচিব । এই বাতৰিত গোটেই আভা নগৰী তল-ওপৰ লাগি গল । সেই গল, সেই ৰজাই পাহুৰী মেম-ছাহাব দুগৰাকীক নগৰবৰপৰা উলিয়াই দিলে । তেওঁবিলাক

মুৰবীণ

গৈ, মগবৰ বাহিৰত আগবেপৰা থকা জুহুৰ তাত থাকিলগৈ। সেই ঠায়ে
নুজুজা বাবে তেওঁবিলাক আকৌ বেছুনলৈ গলগৈ। তাৰপৰা আকৌ
১৮৩৫ চনত আভালৈ আহিল। আভাৰপৰা মৌলমেন পালেগৈ। মৌল-
মেনৰপৰা হে পানিকাই পৰ্বত পাৰ হৈ ১৮৩৬ চনত বটাব ছাহাব শদিয়া
পায়হি। তাতে তেওঁ ভালেমান খাম্‌তি, চিংকো আৰু অসমীয়া কিতাপ
ছপায়।

‘অৰণোদই -প্ৰেছ’ প্রতিষ্ঠা

১৮৪৩ চনত শদিয়াৰপৰা ছপাকলটো আনি জয়পুৰত থয়। তাৰ
পিছত শিবসাগৰৰপৰা পশ্চিম পিনে দিখৌৰ পকাঘাটৰপৰা অলপ উঠাই,
শৈল বটীয়া গাঁৱৰ অলপ নামে পাওঁহি। তাতে সপৰিয়ালে বেভাবেও
নানান ব্যুত্থিৰ চাহাবৰা তেওঁৰ লগ লাগে। কটাব-ভাঙন প্ৰতিষ্ঠা কৰা
আৰু বিবান বপুৰ মিশ্যনৰ এই উপাধাৰা বা উপানলটোৰপৰা হং
১৮৪৬ চনত অসমীয়া ভাষাৰ পোন-প্ৰথম মাহেবঁটা আনুচনী ‘অৰণোদই’
বান্ধি প্ৰকাশিত হয়। শ্ৰীৰামপুৰৰ বেবী-মাদ্ৰেনৰ দ্বাৰাই সম্পাদিত
বন্ধৰা ‘অৰণোদই’ৰ আদিৰে অসমীয়া অৰণোদই চপোৱা হৈছিল।
খৃষ্টীয়ান বংশধৰৰ সানানী বাণী প্ৰচাৰ কৰাৰ ইয়াৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল
যদিও সাহিত্য-বৃত্তী বিজ্ঞান-বিষয়ে বাছনিবনীয়া পুৰস্কৃত তাত গাই পাইছিল।
জাৰ্মীয় বাওঁৰি আৰু আন-আন দেশৰা বিবিধ সম্বাদ দি কাকতখনলৈ
পাশলীয়া চাহাবা ৰাঙতি বানোৱা হৈছিল। কাকতখন উকা নাছিল—কাঠৰ
ব্লকৰ দি উপাধাৰা উপৰে চিত্ৰিত কৰা হৈছিল। অসমীয়া মাজুহৰ হতৰায়হ
গত চিত্ৰ এখন সাঙত মনোৱাইছিল। সেই কাঠৰ ব্লকবোৰ তেতিয়া
কলিকতালৈ কলিই অনাৱা হৈছিল। সৰু-সৰু ছবিবোৰ ইয়াতে বজৰমণি-
কাটোত কাৰু লাৱা হৈছিল। প্ৰথমতে ‘অৰণোদই’—এই নামটোৰ আখৰ
কেইটা কাঠত কাটি বেটুপাত-কাঁড়পাতত মুদ্ৰিত কৰা হৈছিল। “সাতাৰন

অৰুণোদই

ছিল”ৰপৰা সেই দুয়োটা পাততে পুখুৰীষেনৈতে শিৱসাগৰৰ পৌল তিনটাৰ ছবি ওলাইছিল।

কাকতত চ ছৰ ভিতৰত অকল চ আখৰটো ; চিৰী-শ, পেটফটা-ষ আৰু দইত স—এই তিনটাৰ ভিতৰত অকল দহটা সোণ, স্বৰণৰ কেৱল ই নো আৰু বাবেমতৰাৰ চিহ্নাৰটো নাথোন ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। কলিকতাত সীহৰ ৰ আৰু ৰ আখৰৰ সাচ পোৱা নগৈছিল দেখি হেমচন্দ্ৰ বৰুৱাই পৰামৰ্শ দিতে তাক আমেৰিকাৰপৰা কটোৱাই অনোৱা হৈছিল। মুঠতে, ‘অৰুণোদই’ৰ বৰ্ণবিজ্ঞান-পুথালী চৰিছিল পুথান্ অসমীয়া-অভিধান লেখোঁতা যাহুৰাম ডেকাবৰুৱাৰ আৰ্হি মতেই।

‘অৰুণোদই’ৰ সম্পাদকে কাকতখন সম্পাদন কৰি, উপা হোৱা মাত্ৰম্ব নিজে-নিজেই খোজ বাৰি-কাৰি শিৱসাগৰৰপৰা যোনটো নবে ছোৱা-বাৰি বেচি কুৰিছিল। সম্পাদকেই সম্পাদকো আখৰদা! তাও বেচোঁতাও অকল পোহৰীও হৰ লগোৱা হৈছিল। একো সংখ্যা দানত ২০০ খণ্ডৰেবে বিক্ৰী হৈছিল। তাৰ বহুভেদকীয়া বদলনি আছিল মুঠেই এটা। কাকতৰ ঘাৰাৰ আছিল ভল ক্ৰাউন আৰু সংখ্যা ১৬৮ পৰা ২৪ পিট্ৰিগেৰে আছিল।

১৮৩৬ চনত ডাক্তৰ নাথান ব্ৰাউন আৰু বেভাবেণ্ড নাটালি অনা ছপাখানাৰ নামটো ‘অৰুণোদই প্রেচ’ বুলিয়েই দিয়া হৈছিল। ১৮৪৬ চনৰপৰা ‘অৰুণোদই’ কাকতখন এই সকল সম্পাদকৰ হস্তাৱধানত চৰিছিল :—

১৮৪৬ চনৰ পৰা ১৮৬৫ চনতৈকে :—বেভাবেণ্ড এচ, এম, ছোৱাইটিং, ডাক্তৰ নাথান ব্ৰাউন আৰু বেভাবেণ্ড অনিভাৰ টনাচ কলন।

১৮৫০ চনত—টনাচ কলন গল।

১৮৫৫ „—ডাক্তৰ ব্ৰাউন গল।

১৮৫৬ চনৰপৰা—বেভাবেণ্ড এচ, এম, ছোৱাইটিং অকলৈ চলায়।

১৮৫৬ „ —ডাক্তৰ মাইল্ছ ব্ৰনচন।

স্থবৰীণ

১৮৬৭ চনৰপৰা—শ্রীমতী এছ আৰ ৱাৰ্ড ।

১৮৬৯ ,, — বেভাবেণ্ড ক্লাৰ্ক ।

১৮৭৪ ,, — বেভাবেণ্ড এ কে গাৰ্ণী ।

১৮৮৩ চনত নাজিৰাৰ ‘আসাম কোম্পানী’ক “অৰুণোদই”—ছপাখানাটো বিক্ৰী কৰা হয় ।

ডাক্তৰ ব্ৰাউনৰ অসমীয়া ভাষা বিশ্লেষণ ।

১৮৮৭ চনৰপৰা “অৰুণোদই” ছপাখানাতে পাদুৰী সকলে পত্ৰ প্ৰকাশিত চলোৱাসকলো অসমীয়া বিঃপ্ৰাপ্ত হৈছিল । সেই অসমীয়া কিতাপবোৰো প্ৰাচুৰীৰ সৰলৈ নিজেই লেখিছিল । “অসমীয়া বাইবেল,” “যাত্ৰীকৰ যাত্ৰা” আদি বহুত গৌত-মাতৰ পুথি পাদুৰী সকলৰ প্ৰাপকগীয়া দান । বৰ্ধনাথ বৰবৰুৱাৰ মুদ্রণপৰা গুনি কালীনাথ তামূলী যুদ্ধলৈ অসমৰ যিখন বুৰঞ্জী লিখিছিল সেই পনিও এই “অৰুণোদই” ছপাখানাতেই ছপা হয় । অসমীয়া ভাষাত সেইখমেই পোন প্ৰথম মুদ্ৰিত অসম-বুৰঞ্জী । বঙলা ভাষাৰ লগত অসমীয়া ভাষাৰ যে কোনো সম্পৰ্ক নাই আৰু অসমীয়া যে এটা স্বতন্ত্ৰী ভাষা আৰু পাদুৰী ডাক্তৰ নাথান ব্ৰাউনেই তদয়-জয়ে অসমীয়া শব্দাবলী ফৰিয়াই দেখুৱায় । তেওঁৰ বিশ্লেষণৰপৰা জনা যায় যে অসমীয়া শব্দৰ ১৩৩ টাৰ ভিতৰত অইন ভাষাৰ শব্দ এই অল্পপাতে সোমাই আছে, যথা :—

গ স্কৃত ৬৩টা, শাস্তি ১টা, শ্ৰামদেশীয় ১টা, অৰ্কা ৭টা, আবৰ ১টা, মিকিমি ১টা, ম'ন ৫টা, কাৰেং ১টা, মৰাপ ১টা, দক্ষিণ টাকু ১টা, ঠৈবু ১টা, মাৰিং ১টা, আৰু জাপান দেশীয় ১টা ।

সেইকালৰ স্কনসমূহৰ ইন্স্পেক্টৰ ডব্লিউ বৰিঞ্চ-নু ছাফ্ৰে কেপ্টেইন জেনাকিন্সেইসেই গোটা ঋতিয়া অসমত অসমীয়া ভাষাৰ পৰিৱৰ্ত্তে বহুলা ভাষা চলাবলৈ চেষ্টা কৰে আৰু অসমীয়া ভাষাটো বঙলাৰে অপভ্ৰংশ

বুলি কয়, তেতিয়া ‘অকণোদই’-সম্পাদক ভাষাবিদ পাণ্ডুৰী ব্ৰাউনে শিৱসাগৰৰ পৰা এইটি চোকা মন্তব্য প্ৰকাশ কৰে :—

“অসমীয়া ভাষাটো ইমান পুৰণি আৰু অসমৰ সকলোৱে (কায়কপৰ চেকেৰীবাদে) ইমান একেআগী যে ই গঁচগঁচটিকৈয়ে ক’তো নিমিনে । বঙলা ভাষাটো দিনে-দিনে সলনি হৈ আহিছে বুলি যিঃ বৰিঞ্চনে মিত্ৰই কৈছে ; অসমীয়া ভাষাটো কিন্তু শ-শ বছৰ একে দৰেই চলি আছে । ই কেতিয়াও বঙ্গ দেশৰপৰা অহা নাই । বিশেষকৈ উচ্চাৰণৰে চা’ বঙলাতকৈ সংস্কৃতবৰণা উদ্ভূত হোৱা অগ্ৰাণ্য ভাষাৰ নগত হৈ শাৰ সাধুগণ অধিক পৰিমাণে দেখিবলৈ পোৱা যায় । উপৰি পৰা নহলও, অসমীয়া ভাষাৰ মাত-বৰণাৰৰ ওনিবলৈ যুৱদি আৰু সৰগীয়া । মিষ্টৰ বৰিঞ্চনে নকলেও, ইয়াৰ অসমীয়া মানুহৰ মাতৃভাষা বুলি গণ্য কৰা নিতান্ত উচিত হব । নজনা শব্দনাকৈয়ে ভাষা এটা পেলোৱা কৰা অতি উদ্ভূ । এয়াৰ আগৰ-ভোঁটনি দেখুৱাই ভাষাটোকে কেহোঁ, অসমীজিত আপচু আৰু চহা বুলি ‘পাখ’ কাকতৰ দাঁত-নিকুনট-হহা-চৰিৰ নিচিনাকৈ হাঁহিব পাৰে তথাপি আমি যি মানুহৰ মাজত যি-ভাষা চলি থাকে সেই ভাষা চলাবলৈ হে কঠোৰ ক্লেণ কৰিব লাগিব । নহলে, সেই ভাষাৰ কেতিয়াও স্তম্ভন নহব ।”

পাদুৰীসকলে অসমীয়া ভাষা সজীৱিত কৰিবলৈ কেনেকুৱা প্ৰতিশুদ্ধৰ বিৰুদ্ধে যুঁজিব লগীয়া হৈছিল, ব্ৰাউনেৰ মন্তব্যটোৱেই তাৰ সাক্ষ্য । অসমীয়া ভাষাক কি বিদেশী কি চৰ্কাৰী কৰ্মচাৰী যোষে স্বতন্ত্ৰ ভাষা বুলি স্বীকাৰ নকৰিছিল তাক পাদুৰীসকলে জুইআগনিৰে প্ৰতিবাদ কৰিছিল ।

নামত গুপ্তীয়ানী হলেও, কামত কাকতখনত জাতি-ধৰ্ম্মৰ ভেদ ভাব নাছিল —সকলো সম্প্ৰদায়ৰে সৰ্বস্বামী উন্নতি কৰাই কাকতৰ এটি নীতি আছিল । সুৰ্য্যই পোহৰ বিলাওতে যেনেকৈ পদুমনি গেৰেকনিৰ বাহু-বচান নবৰে ‘অকণোদই’ কাকতেও যৌদ্ধৰ বাণী বিলাবলৈ যাওঁতেও তেনেকৈ হিন্দু খৃষ্টান

সুৰবীণ

একোকে নেচাইছিল। ডাক্তৰ ব্ৰুন্‌চন চাহাবে গমিবিৰ নিধিক নিধিলেভি ফাৰৱেল নাম দি খুঁট-ধৰ্ম্মত দীক্ষিত কৰে। হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা আদিক কোনো-কোনো কথাত ঠেক দিছিল যদিও, এই নিধিলেভিয়েই ‘অৰণ্যোদই’ৰ ধৰ্ম্ম-প্ৰচাৰ বিভাগৰ ৰাজহাড় আছিল। এওঁ ‘ভাৰতীয় দণ্ডবিধি ট্ৰাইন’খন অপূৰ্ব অসমীয়াইন ভাঙে। নগাৰ্ৱৰ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন, সোণাৰচান্দ ডেকাবৰুৱা (হেমচন্দ্ৰ বৰুৱা), পূৰ্ণানন্দ বৰুৱা, ৰায় বাহাদুৰ গুণাভিৰাম বৰুৱা, যাদুৰাম ডেকাবৰুৱা, জাতীৰ নাশীনাথ শৰ্ম্মা পণ্ডিত আৰু এল্‌ফ্ৰেড বেনেটকে প্ৰযুক্তি কৰি সেই কালৰ সকলো দেশহিতৈষীয়ে ‘অৰণ্যোদই’ আলমতে সদৌ অসমত অৱশ্যেগুণাগুণ সমুত টাঙ্গিচি দিছিল। ‘চুতীয়া’ জাতিৰ বনহীৰুৱা ‘অৰণ্যোদই’ৰ পাদবী সৰনেই যি উদ্ধাৰ কৰিলে! তেওঁ-বিনায়েক পিট-পিটৰে বিচাৰি অসমীয়া মানুহৰ ধোৱাচাৰে পৰা ভালমান বুৰহা পুথি আনি গোটাটো খেচিল।

‘অৰণ্যোদই’ ঢেকিয়াল ফুকনৰ বশ্মি।

‘অৰণ্যোদই’-আজ উদ্ধাৰ কৰিবলৈ আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে এনে আশ্চৰ্যৰ বশ্মি ফালিছিল :-

‘জি সময়ত অসম হাবি গুচি ফুলবাৰি হব, নৈত ডোঙা গুচি জাহাজ হব, মৰ বাহৰ গুচি শিলইটাৰ হব, গাৱে’ গাৱে হেজাৰে বিজাৰে পৰ্হাশালি, থিয়ানৰ সভা, চিকিত্‌চালই, দুখীয়া দৰিদ্ৰ পৰিত্ৰাণৰ আশয় হব আৰু জিকানত লোক সকলে পৰম্পৰ হিংসা নকৰি আনিইয়ে আনিইক, ভ্ৰাতৃত্বত চেনেহ কৰিব, কেৱে দুটকা কানিৰ সলনি মিচা মাৰি নিদি লাখ টকাকো নাতি কৰি খব, কোটি টকা ভেটি পাইও কাৰো অশ্ৰাৱ নকৰিব—সেই সময়, হে পৰমপিতা জগদিশ্বৰ, সিঘে ঘ টাৱা।’

ভাৰতৰ অশ্ৰাৱ ভাষাৰ নগত অসমীয়া ভাষাৰ অমিল ক’ত ডাক

এইজন চেকিয়াল ফুকনেই “অৰুণোদই”ত লেখা কথাকেই সদৰ দেৱানী আদালতৰ জজ মিঃ এফ্ৰু মফ্ট মিলছৰ হাততে। লেখি দিছিল, “ভালেমান কয়,—অসমীয়া ভাষা হেনো বঙলাৰপৰা ওলোৱা, এই কথা তেনেই মিছা। ভাৰতবৰ্ষৰ কোনো দেশতে বুৰঞ্জী সাহিত্য ধাৰাবাহিকৰূপে আজিলৈকে লিখা পোৱা নাই। অসমত কিন্তু, অতীজৰেপৰা বুৰঞ্জী লেখা বীতি আছে। অসমীয়াৰ স আৰু ৰ উচ্চাৰণো অসমত হে আছে আৰু ই অসমীয়াৰ মুখত হে ফটে।”

সেই কালৰ বৃটিচ ছৰকাৰৰ বৰমুখীয়াসকলে অসমত বাংলা ভাষা চলাবলৈ কাৰবাৰ কৰাত, চেকিয়াল ফুকনৰ মতকে পাদুৰী সকলে চহুবাণকৰূপে ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

‘অৰুণোদই’ৰ লেখা-ঠাঁচ

‘অৰুণোদই’ৰ একোটা বাতৰি এনে ভাৱে লিখা হৈছিল যেন ভৱিষ্যতলৈ সি একোটা নুবঙীমূলক ঘটনাৰ বিৱৰণী হবগৈ পালে। ১৮৪৬ চনৰ অক্টোবৰ মাহৰ প্ৰথম ভাগ ‘অৰুণোদই’ত ‘পুনুক-খানাক ভাষাৰে মহাৰাজ পুৰন্দৰ সিংহৰ স্বৰ্গাৰোহণ বাৰ্ত্তাটি পাত্ৰবীসকলে এই দৰে দিছিল :—

“জোৰহাত নগৰত মহাৰাজ পুৰন্দৰ সিংহৰ ৩ দিন পৰ্জ্যন্তে মধুমেহ পিৰা উপস্থিত হৈ বৰ্ত্তমান মাহৰ ১ তাৰিখ বৃহস্পতিবাৰৰ দিনা বেলে দুই বজাৰ সময়ত জ্বিত্য হল। তেতিয়া জুৰ্গাপুজা চাবলৈ ফুকন বৰুৱা আদি বৰবৰুৱা ডাক্তৰীয়া সকল গোট খাই সেই জ্বিত্য মহাৰাজক নগৰৰ পৰা বাহিৰ কৰি দহন আদি কৰাৰ নিমিত্তে শ্ৰীভূত কামেশ্বৰ সিংহক জ্বিত্য বজাৰ স থকাৰ থাইতে বৰ চৰাত কাপোৰ পাৰি বহুৱাই বৰবৰুৱা আৰু ডাক্তৰীয়াসকলে চাৰি বজাৰ সময়ত পূৰ্বে পিত্ৰি বজাই জুৱৰাজ নাম দিয়া শ্ৰীভূত কামেশ্বৰ সিংহক এক সেৱা কৰি জুৱৰাজ মৰ্জতা দিলে। পাচে জুৱৰাজে সোন, ৰূপ,

ছব্বীণ

কাঁহ আৰু তাম এই চাৰি কলহেৰে ত্ৰিত্বা বজাক গা ধুৱাই ৰাজ অনন্দিৰ
গিছাই সবাইত সাজ কাপৰ দি কুৰ্বি আৰু গোহাঞ সকলে সেৱা জনাই
চান্দটি চন্দোআৰ তৰি চৌদোলাত তুলি দিটৈ নৈৰ ওচৰলৈ নি আঁৰ কাপৰ
তৰি চন্দন কাথ আদিৰে দহন কৰিলে। স নিওঁতে বৰলোক আৰু সৰু সৰু
লোক বহু মানুহ গৈছিল ”

পুথিৰ সমালোচনা কেনেকৈ কৰিব লাগে তাৰো এটা আহি
‘অৰুণোদয়ে’ দেখুৱাইছিল আৰু সেই সমালোচনাৰ প্ৰসঙ্গতে পুথি-লেখকক
প্ৰশংসাও কৰিছিল, উৎসাহ-উদগণিও দিছিল। আনন্দবান ঢেকিয়াল ফুকনে
“অসমীয়া নবাব মিত্ৰ” পুথিখন লেখি ছপাই উলিয়ালত সেই কাকতে এইকপে
তাৰ সমালোচনা কৰিছিল :—

‘শ্ৰীচুত বাবু আনন্দিবান ঢেকিয়াল ফুকনে কণিকতালৈ গৈ হিন্দু
কলেজত ভালৰূপে ইংৰাজি বিজ্ঞা সিকিলে। পাচে গুৱাহাটিলৈ উভতি
আহি আপোন অসম দেশৰ উপকাৰ হবৰ নিমিত্তে চিন্তা কৰি জেতিয়া আহৰি
পাই তেতিয়া অলপ অলপকৈ এনে কিতাপ লেখিবলৈ ধৰিলে আৰু বহু
পৰিশ্ৰমেৰে ইংৰাজি ভাষাৰ পৰা অসমীয়া ভাষালৈ এই কিতাপ লেখি আৰু
কলিকতাত স্কলৰ আখৰেৰে চপালে। -

মাজে মাজে ভুল ওলাই। কিন্তু মানুহৰ লিখা কিতাপত বিসেসকৈ
কোনো ভাগত প্ৰথমে লিখা কিতাপবোৰত ভুল থাকে। কিন্তু বহু ভাল
আৰু গিয়ানৰ কথা ইয়াতে ওলাই আৰু পৰি ব জনা মানুহে কিনি পহিলে
ভাল। এই ফুকনৰ নিচিনা কেৱল আপোন যুগ আৰু লাভ নিবিচাৰি আন
ভদ্ৰ মানুহবোৰে আপোন দেশৰ মানুহৰ উপকাৰৰ নিমিত্তে সেই কপে কোনো
গিয়ানৰ কিতাপ লিখিলে ভাল। লোকৰ আগত আপোনাৰ নামত প্ৰশংসা
পাবৰ ইচ্ছা নাই দেখি ফুকনে সেই কিতাপৰ ওপৰত আপুনি কৰা বুলি নাম
নিদিলে। অসমীয়া লোকৰ মাজত প্ৰথমে আপোন দেশৰ উপকাৰ চিন্তি